

IMDi

Integrerings- og
mangfoldsdirektoratet

Hvordan går det med integreringen i Norge?

Indikatorer, status og utviklingstrekk i 2023

Hvordan går det med integreringen i Norge?

Indikatorer, status og utviklingstrekk i 2023

Integrerings og mangfoldsdirektoratet

imdi.no

Utgitt: 28.08.2023

ISBN-nummer: 978-82-8246-179-5 (pdf)

Forfattere og bidragsytere:

Nadiya Fedoryshyn, Regine Meland Leksen og Konstantinos Skenteris

Forord

IMDis indikatorrapport gir et oversiktsbilde av hvordan det går med innvandrerne og deres norskfødte barn på områder som utdanning, arbeid, økonomi, levekår og sosial integrering. Og ikke minst - hvordan dette endrer seg over tid. Blant annet ser vi at innvandrere i stadig større grad blir værende i sin første bostedskommune, og færre flytter til sentrale strøk.

For alle som jobber med integrering, har det siste året vært sterkt preget av krigen i Ukraina og dens følger. Dette preger naturligvis også årets rapport.

Ukrainere er i løpet av kort tid blitt den nest største flyktninggruppen etter syrere. De er i dag den tredje største innvandrerguppen i Norge etter polakker og litauere.

Våre funn tyder på at ukrainske flyktninger føler seg godt tatt imot. Mange er i gang med introduksjonsprogrammet og et stort antall vil nå ta del i det norske arbeidslivet. IMDi og andre aktører jobber aktivt for en høy sysselsetting og en god overgang mellom introduksjonsprogram, utdanning og arbeid - også for ukrainske flyktninger.

Krigen og flyktningstrømmen har hatt store utslag på befolkningens holdninger til både innvandring og integrering. Befolkningen er mer positivt innstilt til mottak av flyktninger, men også til innvandring og integrering mer generelt.

Vi vet at urolige tider kan føre til at de sosiale ulikhetene øker. Vi vet ennå ikke om den økonomiske situasjonen rammer innvandrere spesielt. Men innvandrere er overrepresentert blant dem som sliter økonomisk. Derfor er det ekstra viktig å følge med på utviklingen fremover.

Vellykket integrering er avhengig av et godt samarbeid med andre aktører, direktorater og samarbeidspartnere. Jeg takker for det gode samarbeidet og håper at årets rapport kan bidra til å styrke kunnskapen og samvirket mellom alle involverte parter.

Med oppdatert og samlet kunnskap ønsker IMDi å fortsette arbeidet for like muligheter, rettigheter og plikter i et mangfoldig samfunn, både i og utenfor krisetid.

Lisbeth Fransplass Røren
Konstituert direktør i IMDi

Sammendrag

Antallet innvandrere i Norge har mer enn tredoblet seg på 20 år. Ved inngangen til 2023 hadde over en million personer innvandrerbakgrunn. Innvandrerne har bakgrunn fra 200 ulike land. Dette gir en sammensatt gruppe, ikke bare når det gjelder landbakgrunn, men også med hensyn til alder, utdanning, helse- og livssituasjon, økonomi og botid i Norge. Innvandrere kommer også til Norge av ulike grunner. De kommer for å arbeide, studere, gjenforenes med familien eller fordi de har blitt tvunget på flukt. Fordi det stadig kommer nye innvandrergrupper til Norge, endrer og utvider denne mangfoldige sammensetningen seg hele tiden. Et ferskt eksempel er flyktningankomstene fra Ukraina, som har ført til en rekordhøy økning i innvandring til Norge på kort tid.

Hvordan går det med integreringen av innvandrere og deres norskfødte barn? I denne rapporten ser vi en positiv utvikling på mange av de indikatorene som måler hvordan det går med integreringen, både på kort og lengre sikt. Stadig flere barn og unge med innvandrerbakgrunn går i barnehage, får gode karakterer i grunnskolen, fullfører videregående opplæring og tar høyere utdanning. Relativt færre minoritetsungdommer står utenfor arbeid, opplæring og utdanning nå enn ti år tilbake i tid. Siden 2015 har også sysselsettingsgraden økt mer blant innvandrere enn i den øvrige befolkningen, som har redusert forskjellene i arbeidsmarkedsdeltakelse mellom disse to gruppene.

Samtidig viser rapporten fortsatt forskjeller mellom innvandrere som helhet og den øvrige befolkningen på de fleste områder, der innvandrere i snitt kommer noe dårligere ut. Innvandrere har lavere sysselsettingsgrad, mindre formell utdanning, lavere valgdeltakelse, er dårligere representert i politikken, og driver mindre med frivillighet. Mye tyder på at innvandrere også har dårligere helse, boforhold og mer økonomiske vansker.

I hvilken grad vi kan si at integreringen går bra varierer imidlertid betydelig innad i innvandrerbefolkningen. Der noen innvandrergrupper skårer godt på en rekke indikatorer, for eksempel dersom man bryter ned på landbakgrunn eller utdanningsnivå, står andre innvandrergrupper langt unna den øvrige befolkningen. Et eksempel på dette er kvinner med fluktbakgrunn og kort botid i Norge. Disse kommer dårligere ut enn andre grupper på en rekke indikatorer.

Norskfødte med innvandrerforeldre kommer bedre ut enn jevnaldrende innvandrere på flere områder, for eksempel når vi ser på deltakelse i arbeidslivet, inntektsnivå og boforhold. De tar også i større grad høyere utdanning sammenliknet med den øvrige befolkningen. Flere har mer utdanning enn sine foreldre. Studier av norskfødte med innvandrerforeldre viser at det er høy sosial mobilitet i denne gruppen, og vi ser tegn til en positiv utvikling med tanke på kjønnslikestilling og selvbestemmelse. Samtidig oppgir dessverre denne gruppen i større grad at de blir diskriminert, og de opplever oftere sosial ekskludering sammenliknet med både innvandrere og majoritetsbefolkningen.

Hva kan bidra til vellykket integrering?

Det finnes ingen entydige svar på hva som gjør at det går bra med integreringen generelt. Integreringsprosessen er ulik for hver enkelt innvandrere, fordi den påvirkes av en rekke personlige og samfunnsmessige forhold. På et overordnet nivå ser vi at utdanning og norskkunnskaper er nøkkelfaktorer for økt deltakelse og integrering i samfunnet. Utdanningsnivå og språkferdigheter er særlig avgjørende for yrkesdeltakelse i det norske arbeidsmarkedet, siden det er økende etterspørsel etter arbeidskraft med høye formelle kvalifikasjoner.

Lengre botid i Norge gir også bedre integreringsutfall på de fleste indikatorene. Dette gjelder blant annet fullføringsgrad i videregående opplæring, deltakelse i arbeid, inntekt og boforhold. Innvandrere med lengst botid opplever mer tilhørighet til Norge, og de deltar i større grad i sivilsamfunnet.

Samtidig er det flere faktorer som kan ha en negativ effekt på integreringen for den enkelte. Helseutfordringer er et eksempel. Vi vet at særlig flyktninger har dårligere fysisk og psykisk helse sammenliknet med den øvrige befolkningen. Dette gjelder trolig også for nyankomne ukrainske flyktninger Norge har tatt imot siden våren 2022. Vi ser også at innvandrere med svake norskkunnskaper føler seg mindre integrert og akseptert i samfunnet. Det er derfor positivt at gjennomsnittresultatene på norskprøver har økt de siste årene.

Diskriminering og negative holdninger hindrer også inkludering av innvandrere i norsk samfunnsliv. Siden 2013 har undersøkelser vist en økning i positive holdninger til innvandring og mottak av flyktninger i den norske befolkningen. Denne økningen fortsatte både under covid-19-pandemien og etter utbruddet av krigen i Ukraina i februar 2022. Likevel opplever personer med innvandrerbakgrunn fortsatt at de blir møtt med fordommer og forskjellsbehandling. Muslimer, andre religiøse minoriteter og skeive personer med innvandrerbakgrunn kjenner seg særlig utsatt.

Krigen i Ukraina og integrering

I 2022 tok Norge imot nesten 30 000 flyktninger fra Ukraina. Det er usikkert hvor mange ukrainske flyktninger som vil komme til Norge i tiden fremover eller hvor lenge de vil ha behov for beskyttelse. Kunnskapen som er tilgjengelig per i dag viser at de første stegene i integreringsprosessen når det gjelder denne gruppen peker i riktig retning. Ukrainske flyktninger er stort sett fornøyde med hvordan de har blitt tatt imot av det norske samfunnet, og med de offentlige tjenestene. Om lag sju av ti har fullført høyere utdanning, og omtrent like mange var i arbeid i Ukraina før de ble tvunget på flukt. Allerede i den tidlige fasen av flyktningankomstene ble det klart at ukrainske flyktninger ønsket å lære seg norsk og kvalifisere seg for delta i arbeid eller utdanning. Så mange som 80 prosent uttrykte ønske om å jobbe dersom deres opphold i Norge blir langvarig, og 5 prosent ser seg som studenter. Om lag åtte tusen ukrainske flyktninger deltok i introduksjonsprogram i 2022.

Det er en overvekt av kvinner og barn blant flyktningene fra Ukraina. Vi vet at kort botid og enslig forsørgeransvar blant flyktninger generelt kan knyttes til lavere sysselsetting. Blant ukrainske flyktningkvinner er det forholdsvis mange med høyt utdanningsnivå og arbeidserfaring fra Ukraina. Det er likevel for tidlig å tegne et konkret bilde av hvordan deres deltakelse i arbeid og på andre samfunnsarenaer vil utvikle seg i årene fremover. I likhet med andre flyktninger, er det også verdt å merke seg at en del ukrainere oppgir at de har helseutfordringer og psykiske plager som kan knyttes til traumer fra krig.

Fremover vil det være viktig med oppdatert kunnskap om hvordan situasjonen på de overnevnte områdene utvikler seg for flyktninger fra Ukraina, i likhet med andre grupper i befolkningen med innvandrerbakgrunn.

Summary

The number of immigrants in Norway has more than tripled in the last twenty years. Entering 2023, over a million people in Norway had an immigrant background. In total, they represent backgrounds from more than two hundred countries. Immigrants are a diverse group, not just in terms of their countries of origin but also in terms of their age, skills and education, health and life situation, economy, and period of residence in Norway. Immigrants come to Norway for various reasons: to work, study, reunite with family or because they have been forced to flee. This diverse group is constantly changing and expanding. An example is the refugee arrivals from Ukraine, that have led to a record-high increase in immigration to Norway.

What are the integration outcomes for immigrants and for their children born in Norway?

There is a positive development over time on many of the integration indicators in this report, both in the short and longer term. An increasing number of children and youth with an immigrant background attend kindergarten, achieve good grades in primary school, complete secondary education and enroll in higher education. The number of minority youth defined as not in education, employment or training has decreased compared to ten years ago. Since 2015, the employment rate has increased more among immigrants compared to the rest of the population, which has reduced differences in employment levels between these two groups.

Still, this report shows that there are continuing differences between immigrants and the rest of the population in most areas, and immigrants are usually worse off. Immigrants have a lower employment rate, less education, lower voter turnout, are underrepresented in politics, and are less likely to participate in the voluntary sector. They have poorer health, living conditions and more financial difficulties.

However, differences vary significantly between immigrant groups. While some groups, from certain countries of origin or with certain levels of education, score higher on several indicators, others face significant obstacles on their path to integration. For example, female refugees and immigrants with a short period of residence face more integration challenges relative to other groups.

Those born in Norway to immigrant parents do better than their immigrant peers in several areas, for example in terms of labor market participation, level of income and living conditions. They also enroll in higher education more often compared to the rest of the **population, and they often exceed their parents' education level. Studies of those born in Norway to immigrant parents show that they are often more upwardly mobile in socioeconomic terms than their native peers. They consider themselves more tolerant than their parents, are more likely to express gender egalitarian views and exhibit more**

autonomy and self-determination. At the same time, Norwegian-born children of immigrants are more prone to feel discriminated against than those who have immigrated themselves, and they are more prone to feel socially excluded compared to both immigrants and the majority population.

What can contribute to successful integration?

There are no clear answers as to what makes integration succeed in general. The integration process is different for each immigrant, and outcomes are contingent on several personal and societal factors. On an overall level, education and knowledge of Norwegian can be highlighted as key factors for increased participation and integration in society. **One's** level of education and language skills are often decisive for participation in the Norwegian labor market since there is an increasing demand for labor with high formal qualifications.

Longer period of residence in Norway leads to better integration outcomes on most indicators. This applies to, among other things, completion rates in upper secondary education, participation in the labour market, income and living conditions. Immigrants with a longer period of residence also feel a greater sense of belonging to Norway and have higher rates of participation in civil society.

On the other hand, there are several factors that may hinder civic engagement and societal participation, which in the long term could impede the integration process. Poor health is one such factor. We know that refugees have poorer physical and mental health compared to the rest of the population. This also applies to many of the newly arrived refugees from Ukraine. Language proficiency is another factor. Immigrants with poor Norwegian skills are less likely to feel integrated and accepted in society. Improved average results on Norwegian language tests among immigrants in recent years is therefore a welcome development.

Discrimination and negative attitudes are also barriers to the inclusion of immigrants in Norwegian society. However, since 2013, there has been an increase in positive attitudes towards immigration and the reception of refugees in the Norwegian population. Findings suggest continued positive attitudes both during the covid-19 pandemic and after the outbreak of the war in Ukraine in February 2022. Nevertheless, people with an immigrant background still experience prejudice and discrimination. Muslims, other religious minorities, and queer people with an immigrant background are particularly vulnerable.

The war in Ukraine and integration

In 2022, Norway accepted almost 30 000 refugees from Ukraine. There is a high level of uncertainty regarding how many more will come, and for how long they will need protection. Studies indicate that the first steps in the integration process of this group point in the right direction. Ukrainian refugees are mostly satisfied with how they have been received by Norwegian society, and with the public services. Seven out of ten have completed higher education, and roughly the same share held jobs in Ukraine before they were forced to flee. Already in the early phase of the refugee arrivals, it became clear that Ukrainian refugees

were eager to learn Norwegian and to enter the labour market. Roughly 80 percent state that they want to find employment if their stay in Norway becomes long-term. 5 percent intend to study. About eight thousand participated in the introduction program in 2022.

There is a majority of women and children among the refugees from Ukraine. Many have had to leave their husbands behind. Generally, among refugees, factors such as single parenthood and a short period of residence are associated with lower employment levels. Yet, many Ukrainian refugee women report high levels of education and extensive work experience. How this will affect future outcomes in terms of labour participation or social integration it is still too early to predict. Like other groups who have fled war, refugees from Ukraine also report trauma-related physical and mental health issues.

In the years ahead, it will be necessary to closely monitor how the situation in the above-mentioned areas develops both for refugees from Ukraine and for other groups in the population with an immigrant background.

Innhold

	Forord	2
	Sammendrag	3
	Summary	6
	<hr/>	
	Figurer	11
	<hr/>	
1.	Innledning	14
	<hr/>	
	1.1. Bakgrunn og formål	14
	1.2. Sentrale begrep og definisjoner	15
	1.3. Innhold i rapporten	16
	<hr/>	
2.	Befolkningen med innvandrerbakgrunn i Norge	19
	<hr/>	
	2.1. Hvor mange innvandrere er det i Norge?	19
	2.2. Halvparten av innvandrerne kommer fra europeiske land	20
	2.3. Tendenser til desentralisering	22
	2.4. Høyere andel med kort botid i 2023	23
	2.5. Flukt største årsak til innvandring i fjor	25
	2.6. Store forskjeller i utdanning mellom ulike innvandrergrupper	26
	2.7. En tredjedel av flyktningene fra Ukraina er barn	27
	<hr/>	
3.	Utdanning og kvalifisering	30
	<hr/>	
	3.1. Barnehagedeltakelsen vokser mest blant de minste barna	30
	3.2. Stabile forskjeller i grunnskolerresultater	32
	3.3. Stadig flere fullfører videregående opplæring	34
	3.4. Norskfødte med innvandrerforeldre tar oftest høyere utdanning	36
	3.5. Økende kvinneandel i introduksjonsprogrammet	38
	3.6. Bedre norskprøveresultater blant kvinner	40
	3.7. 7 700 ukrainske flyktninger i introduksjonsprogrammet i 2022	41
	<hr/>	
4.	Arbeid	44
	<hr/>	
	4.1 Lavest sysselsetting blant nyankomne flyktninger	44
	4.2 Små kjønnsforskjeller blant norskfødte med innvandrerforeldre	46
	4.3 Fire av ti innvandrerkvinner jobber deltid	48
	4.4 Dårligere arbeidsmiljø og mer usikker arbeidshverdag	49

4.5	Sykefravær varierer etter yrke, alder og landgruppe	51
4.6	Arbeidsledigheten varer lenger blant innvandrere	52
4.7	Unge innvandrere mer utsatt for utenforskap	53
4.8	Åtte av ti ukrainske flyktninger ønsker å komme i jobb	54
<hr/>		
5.	Økonomi og levekår	57
<hr/>		
5.1	Nedgang i inntektsulikhet i 2021	57
5.2	Innvandrere opplever oftere økonomiske vansker	58
5.3	Færre barn i vedvarende lavinntekt i 2021	59
5.4	Vanligere å leie bolig blant innvandrere	61
5.5	Hver femte innvandrer bor trangt	62
5.6	Psykiske plager vanligst blant flyktninger	63
5.7	Innvandrere fra Asia og Afrika har lavest livskvalitet	65
5.8	Halvparten av ukrainske flyktninger rapporterer om dårlig helse	66
<hr/>		
6.	Politisk integrering	69
<hr/>		
6.1	Innvandrere har lavere valgdeltakelse	69
6.2	Underrepresentert i politikken	71
6.3	Økning i overganger til norsk statsborgerskap	73
6.4	Bruk av nyhetsmedier	75
6.5	Tilliten til ulike samfunnsinstitusjoner varierer	76
6.6	Positive erfaringer i møte med offentlige aktører	79
<hr/>		
7.	Sosial integrering	81
<hr/>		
7.1	Innvandrere har lavere tillit til sine medmennesker	81
7.2	Stadig mer kontakt med innvandrere på ulike arenaer	83
7.3	Lave norskkunnskaper største hinder for å delta i frivilligheten	84
7.4	Økonomi har mye å si for om man deltar i fritidsaktiviteter	85
7.5	Delte, men stadig mer positive holdninger	88
7.6	Barn av innvandrere opplever mer diskriminering	90
7.7	Retten til å leve et fritt liv	95
7.8	Økt støtte til flere flyktninger i egen kommune	100
<hr/>		
	Referanser	102
<hr/>		

Figurer

Figur 2.1. Innvandring, utvandring og nettoinnvandring til Norge.	19
Figur 2.2 Innvandrere fordelt etter landbakgrunn (verdensregion).	21
Figur 2.3 Andelen etter bokommunens sentralitetsklasse for hele befolkningen og innvandrere. 2023.	22
Figur 2.4 Innvandrere fra utvalgte land, etter botid. 2023. Prosent	24
Figur 2.5 Innvandringer til Norge etter innvandringsgrunn. 2003-2022	25
Figur 2.6 Utdanningsnivå, etter innvandrerkategori og innvandringsgrunn. Prosent. 2022	26
Figur 2.7 Høyeste fullførte utdanningsnivå blant innvandrere fra Ukraina. 2022	28
Figur 3.1 Barnehagedeltakelse, barn i alderen 1-5 år etter språkbakgrunn. Prosent	31
Figur 3.2 Grunnskolepoeng, etter innvandrerkategori og kjønn. 2022	33
Figur 3.3 Prosent av elever som har fullført videregående opplæring innen fem/seks år etter skolestart, etter innvandrerkategori	34
Figur 3.4 Prosent av elever som har fullført videregående opplæring innen fem/seks år etter skolestart, etter kjønn og innvandrerkategori	35
Figur 3.5 Studenter 19-34 år i høyere utdanning i Norge i prosent av registrert årskull, etter innvandrerkategori	36
Figur 3.6 Andel studenter som fullførte utdanning innen to år etter normert tid, etter type utdanningsprogram og innvandrerkategori. 2022	37
Figur 3.7 Andel sysselsatte/under utdanning ett år etter avsluttet introduksjonsprogram, etter kjønn og alder. 2021	39
Figur 3.8 Andel norskprøver med oppnådd språknivå B1 eller høyere, etter delprøve	41
Figur 4.1 Sysselsatte innvandrere etter botid, landbakgrunn og kjønn. Prosent. 2022	45
Figur 4.2 Kjønnforskjeller i sysselsettingsandel blant personer 25-44 år, etter familiesituasjon. 2021	46
Figur 4.3 Sysselsettingsandel blant norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn og foreldrenes landbakgrunn. 2022	47
Figur 4.4 Fordeling etter stillingsprosent, sysselsatte innvandrere etter landbakgrunn	48
Figur 4.5 Utvalgte arbeidsmiljøindikatorer, etter todelt landbakgrunn, prosent. 2022	50
Figur 4.6 Legemeldt sykefravær blant innvandrere, etter landbakgrunn. Prosent. 4. kvartal 2022	51

Figur 4.7 Registrerte helt ledige i andel av arbeidsstyrken. Prosent	53
Figur 4.8 NEET-andel blant unge i alderen 15-29 år	54
Figur 4.9 Andel sysselsatte etter innvandrerkategori. 2015-2022	55
Figur 5.1 Median inntekt for innvandrere som andel av hele befolkningens median inntekt, etter innvandringsgrunn	58
Figur 5.2 Opplevde utfordringer med økonomi, etter landbakgrunn. 2022	59
Figur 5.3 Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt, antall og andel med innvandrerbakgrunn	60
Figur 5.4 Andel som leier bolig, etter innvandrerbakgrunn og bosted. 2022	61
Figur 5.5 Andel trangbodde, etter innvandrerbakgrunn	62
Figur 5.6 Konsultasjoner hos fastlegen, etter landbakgrunn. 2022	64
Figur 5.7 Andel med lav tilfredshet med livet, etter fødeland (verdensregion). 2022	65
Figur 5.8 Andel personer med overvekt av negative følelser. Prosent	66
Figur 5.9 Selvpoplevd helse blant ukrainske flyktninger og i hele befolkningen. 2022	67
Figur 6.1 Valgdeltakelse i stortingsvalg og kommunevalg blant personer med norsk statsborgerskap, 2011-2021. Prosent	70
Figur 6.2 Andel med innvandrerbakgrunn av stemmeberettigede, listekandidater og representanter til kommunevalg, 2007-2019	72
Figur 6.3 Politisk deltakelse etter aktivitet siste 12 måneder. 2022. Prosent	73
Figur 6.4 Overgang til norsk statsborgerskap, etter landbakgrunn	74
Figur 6.5 Mediebruk etter innvandrerkategori. 2022	76
Figur 6.6 Andel som uttrykker høy tillit til institusjoner blant innvandrere og i øvrig befolkning. 2022	77
Figur 6.7 Prosentandel som har svært stor eller ganske stor tillit til følgende norske institusjoner. 2022	78
Figur 7.1 Prosentandel med full eller høy tillit til grupper av andre	82
Figur 7.2 Kontakt med innvandrere, etter arena. 2023	83
Figur 7.3 Type frivillig innsats siste tolv måneder. 2022. Prosent	85
Figur 7.4 Deltakelse i idrett gjennom oppveksten. Prosent	86
Figur 7.5 Deltakelse i fritidsaktiviteter i løpet av siste måned. Prosent	87
Figur 7.6 Andel som er helt/nokså enig og helt/nokså uenig i to påstander. 2002-2023. Prosent	88
Figur 7.7 Holdninger til flyktningers og asylsøkeres adgang til å få opphold i Norge. Bør den bli lettere, vanskeligere eller som i dag? Prosent	89

Figur 7.8 Andel som opplevde diskriminering, etter innvandrerbakgrunn og årsak. 2021	93
Figur 7.9 Andel i befolkningen som er enige eller uenige i at diskriminering forekommer på tre arenaer. Prosent. 2021	93
Figur 7.10 Har opplevd hatefulle ytringer på ulike arenaer. 2022. Prosent	94
Figur 7.11 Frykt for ufrivillig opphold i utlandet	98
Figur 7.12 Synes du innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge?	101

1. Innledning

1.1. Bakgrunn og formål

I 2019 fikk IMDi i oppdrag av Kunnskapsdepartementet å utvikle et helhetlig sett med indikatorer for å måle og beskrive hvordan det går på integreringsfeltet. Indikatorsettet skulle erstatte «Mål for integrering», et statusnotat om integrering i Norge som har ligget ved statsbudsjettet de siste 15 årene (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2015).

Årets utgave er den fjerde rapporten i rekken. Formålet med rapporten har vært å innhente og sammenstille den nyeste tilgjengelige kunnskapen om integrering per august 2023, presentert gjennom en rekke indikatorer, med sikte på å vise hvordan det går med innvandrerne og deres norskfødte barn. Rapporten ser særlig på forskjeller mellom innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og øvrig befolkning, og hvordan disse utvikler seg over tid.

Rapporten er basert på sammenstilt kunnskap fra en rekke ulike kilder. En særlig viktig kilde er offentlig tilgjengelig statistikk fra Statistisk Sentralbyrå (SSB). I tillegg henter vi statistikk utarbeidet av IMDi, Nav, Bufdir og andre aktører på integreringsfeltet. Disse statistikkene egner seg godt til å belyse formålet med rapporten, dvs. forskjeller mellom innvandrere og den øvrige befolkningen, og hvordan disse utvikler seg over tid. Tallene er i mindre grad egnet til å si noe om årsakene og mekanismene bak utviklingen i indikatorene. I rapporten supplerer vi derfor statistikken med funn fra nyere forskning på feltet.

Rapporten konsentrerer seg for det meste om integreringsutfall på nasjonalt nivå. For en del av indikatorene kan man også følge utviklingen på fylkes- og kommunenivå. Denne informasjonen er tilgjengelig i form av statistikk på SSBs og IMDis nettsider.

Hensikten med indikatorsettet er at det til enhver tid skal være samfunnsrelevant og fleksibelt. IMDi jobber kontinuerlig med å videreutvikle og evaluere indikatorene som ligger til grunn for denne publikasjonen for å kunne gi et mest mulig presist og aktuelt bilde av hvordan det går med integreringen i Norge. Hvilke indikatorer som inngår i de ulike rapportene, kan derfor variere i noen grad. I utarbeidelsen av indikatorene til årets rapport har IMDi hatt god dialog med flere tilgrensende direktorater og samarbeidspartnere om deres kunnskapsbehov og satsingsområder, blant annet Folkehelseinstituttet (FHI), Nav, Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO), Husbanken og Kommunesektorens organisasjon (KS). Det håper vi gjør at rapporten er aktuell og nyttig for flere.

1.2. Sentrale begrep og definisjoner

Integrering kan forstås på ulike måter i ulike sammenhenger, og det finnes ulike synspunkter på hva begrepet innebærer i forbindelse med innvandring (Proba, 2019). Vurderinger av om integrering kan regnes som vellykket kan endre seg over tid. De samme vurderingene kan variere mellom land og er blant annet avhengige av samfunnsnormer og målsetninger i integreringspolitikken.

For å kunne danne et oversiktsbilde av integreringsprosessen, er det vanlig å ta utgangspunkt i en bred definisjon av integrering som «en toveis prosess med gjensidig tilpasning mellom innvandrere og mottakersamfunn, der innvandrere blir innlemmet i mottakersamfunnets sosiale, økonomiske, kulturelle og politiske liv» (IOM, u.å.). Med vellykket integrering menes ofte at personer med innvandrerbakgrunn får muligheten til å oppnå samme sosiale og økonomiske mål som majoritetsbefolkningen, deres forutsetninger tatt i betraktning (OECD/EU, 2018). Vellykket integrering handler samtidig om at majoritetssamfunnet og aktører på integreringsfeltet tar en aktiv rolle i å ta imot, inkludere og bygge relasjoner med innvandrere. Med andre ord omfatter denne brede definisjonen av integrering også relaterte begreper som inkludering, sosialt samhold og sosial samhörighet (IOM, u.å.).

Integrering er et omfattende begrep som er vanskelig å måle direkte. Det er derfor vanlig å beskrive hvordan det går med integreringen ved bruk av en rekke *indikatorer*. Når kompliserte forhold forenkles, eller operasjonaliseres, ved bruk av indikatorer, skal disse kunne angi status eller utvikling over tid. Dette gjøres oftest ved hjelp av tall eller andre målbare størrelser.

Integrering kobles ofte til graden av deltakelse på ulike arenaer i samfunnet. I denne sammenheng er det vanlig å sammenlikne utfall og måle forskjeller i deltakelse på ulike samfunnsområder mellom innvandrere, deres norskfødte barn og den øvrige befolkningen. Samtidig er det viktig å påpeke at ikke alle ulikheter mellom minoriteter og majoritet indikerer manglende integrering (Barstad & Sørlien Molstad, 2020). Denne rapporten tar utgangspunkt i en forståelse av integrering der den kan vurderes som vellykket dersom «urimelige og ikke selvvalgte forskjeller mellom minoritet og majoritet minker, over tid og mellom generasjoner» (Østby, 2016). Tilnærmingen innebærer at innvandrere gjennom sin integreringsprosess tilnærmer seg majoritetsbefolkningen på noen områder i samfunnet, mens de bevarer sine særtrekk på andre områder.

Med utgangspunkt i en slik forståelse, er det viktig å følge med på hvordan disse forskjellene utvikler seg over tid og gjennom generasjoner. I tillegg til tidslinjer for gjennomsnittsforskjeller, er det også viktig å undersøke betydningen av botid. *Botid* i Norge er betegnelsen på antall år det har gått siden innvandrerens ankom landet (første registrerte oppholdsdato).

I tråd med SSBs definisjoner (Kirkeberg et al., 2019) er *innvandrere* personer som selv har innvandret til Norge, som er født i utlandet av utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. *Norskfødte med innvandrerforeldre* er personer som er født i Norge og har to utenlandske foreldre og fire utenlandske besteforeldre. *Personer med innvandrerbakgrunn* vil her være fellesbetegnelse på innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Resten grupperer vi under den øvrige befolkningen. Dette er grove inndelinger og i mange tilfeller vil det være større forskjeller innad i disse kategoriene enn mellom dem. Samtidig er denne inndelingen hensiktsmessig fordi den gjør det mulig å måle integreringen gjennom å tolke utviklingen på indikatorer over tid.

Innvandringsgrunn er betegnelsen på årsak til første innvandring til Norge. Alle førstegangsinnvandrere med ikke-nordisk bakgrunn som har kommet til Norge etter 1989, har blitt registrert i utlendingsforvaltningens registre med en av følgende innvandringsgrunner: flukt, familiegjenforening, arbeid, utdanning eller annet. Siden det er fri innvandring til Norge fra nordiske land, finnes det ingen opplysninger om innvandringsgrunn for nordiske statsborgere.

Siden 2008 har SSB operert med inndeling av innvandreres *landbakgrunn* etter landgruppe 1 og landgruppe 2. Denne inndelingen benyttes også i noen av figurene i denne rapporten. Landgruppe 1 inkluderer EU/EØS-medlemsland, samt USA, Canada, Australia og New Zealand. Landgruppe 2 inkluderer land i Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania utenom Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS (Høydahl, 2008).

1.3. Innhold i rapporten

Integrering er et komplekst fenomen som finner sted gjennom samspill og dialog mellom personer med innvandrerbakgrunn og den øvrige befolkningen på både formelle og uformelle samfunnsarenaer. Indikatorene i denne rapporten er delt inn i fem tematiske områder som fremhever viktige sider ved integreringsprosessen: 1) utdanning og kvalifisering, 2) arbeid, 3) økonomi og levekår, 4) politisk integrering, og 5) sosial integrering. Inndelingen er basert på anbefalinger og eksisterende rammeverk for målinger av integrering både i Norge og internasjonalt (for eksempel Proba, 2019; Barstad & Sørlien Molstad, 2020; OECD/EU, 2023).

Før gjennomgangen av status og utviklingstrekk på disse fem områdene, presenterer vi noen grunnleggende fakta og nøkkeltall om innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge. Sammensetningen i befolkningen med innvandrerbakgrunn etter blant annet kjønn, innvandringsgrunn, botid og utdanningsnivå er et viktig bakteppe for å bedre forstå utfall på de ulike indikatorene. Dette beskrives nærmere i kapittel 2.

Relevant utdanning og kvalifisering er en avgjørende forutsetning for vellykket integrering. Kapittel 3 viser indikatorer på utdanningsfeltet, og ser nærmere på deltakelse, fullføring og

resultater blant innvandrere og deres norskfødte barn i ulike faser av utdanningsløpet – fra barnehage til kvalifisering for voksne, og opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Kapittel 4 tar for seg innvandreres tilknytning til arbeidsmarkedet. Indikatorer som sysselsettingsandel, arbeidstid og arbeidsledighet suppleres med utvalgte indikatorer på arbeidsmiljø. Vi ser også nærmere på hvordan innvandreres sysselsetting og arbeidsledighet har endret seg over tid, blant annet som følge av de store flyktningankomstene i 2022.

I tillegg til arbeidsmarkedsdeltakelse, spiller økonomi og boforhold en rolle for integrering. En forutsigbar økonomisk situasjon, sammen med god helse og livskvalitet, kan fremme deltakelse på flere arenaer blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. Disse temaene beskrives i kapittel 5.

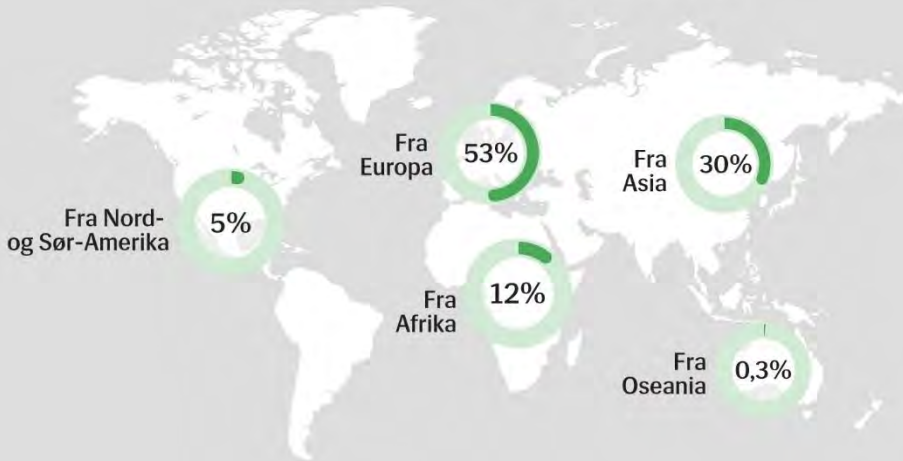
Kapittel 6 ser nærmere på politisk deltakelse og aktivt medborgerskap blant innvandrere, og redegjør blant annet for utviklingen i valgdeltakelse, politisk representasjon og tillit til samfunnsinstitusjoner.

Til slutt tar kapittel 7 for seg en rekke områder knyttet til kontakt og sosial samhandling som foregår mellom personer med og uten innvandrerbakgrunn på ulike formelle og uformelle arenaer i hverdagen. Indikatorene som inngår i dette kapittelet er blant annet tillit til medmennesker, sosiale bånd, deltakelse i frivillighet og i fritidsaktiviteter, samt holdninger til innvandring og diskriminering. I tillegg ser vi på sosial selvbestemmelse definert som fravær av negativ sosial kontroll.

I løpet av 2022, og hittil i 2023, har det norske samfunnet vært preget av masseankomster av ukrainske flyktinger. Denne gruppens møte med Norge og deres integreringsprosess er derfor et viktig tema i årets indikatorrapport. Hvert kapittel i rapporten inneholder en oppsummering av tilgjengelig forskning og statistikk som beskriver situasjonen for de ukrainske flyktingene i Norge.

Befolkning med innvandrerbakgrunn

Hvor kommer innvandrere fra?

3 av 4

voksne innvandrere fra Ukraina har høyere utdanning

29 000

ukrainske flyktninger til Norge i løpet av 2022

24%

av innvandrere har bodd i Norge i under 5 år

3 av 10 innvandrere...

4 av 10 norskfødte med innvandrerforeldre...

2 av 10 i resten av befolkningen...

...bor i de mest sentrale kommunene i Norge

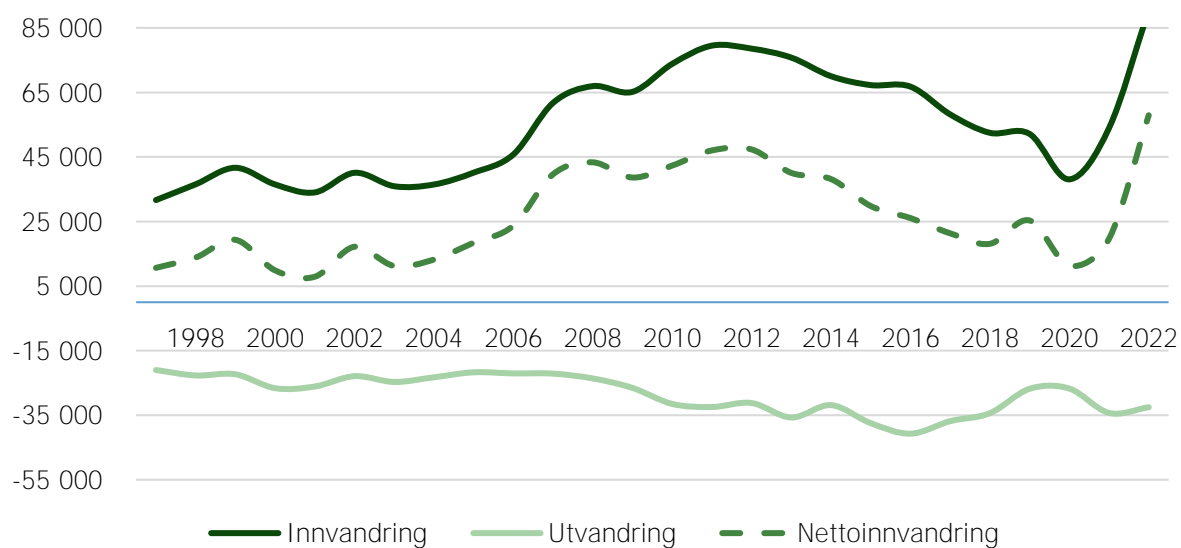
2. Befolkningen med innvandrerbakgrunn i Norge

Innvandring

2.1. Hvor mange innvandrere er det i Norge?

Ved inngangen til 2023 var om lag 877 200 innvandrere bosatt i Norge. I tillegg bodde 213 800 norskfødte med innvandrerforeldre i landet. Til sammen utgjør disse to gruppene i dag 19,9 prosent av Norges befolkning, mot 18,5 prosent i 2021. Figur 2.1 viser hvordan flyktningbølgen fra Ukraina ga en historisk økning i antall innvandrere i Norge i 2022.

Figur 2.1. Innvandring, utvandring og nettoinnvandring til Norge. (SSB, 2023e)

Sammensetningen i innvandrerbefolkningen annerledes etter kjønn og alder sammenliknet med den øvrige befolkningen. Fire av fem innvandrere er i alderen 20-64 år, mot tre av fem i samme aldersgruppe i resten av befolkningen. Med andre ord er det relativt færre barn og eldre blant innvandrere sammenliknet med resten av befolkningen (SSB, 2023i, 2023m). I januar 2023 var 49 prosent av innvandrere kvinner og 51 prosent var menn. Det er en overvekt av menn blant innvandrere fra europeiske og afrikanske land, mens kvinner dominerer i innvandrergrupper fra Asia og Nord- og Sør-Amerika (SSB, 2023g).

Når det gjelder familie- og husholdningssammensetning, bor en høyere andel innvandrere alene, mens et flertall av den øvrige befolkningen bor i husholdninger bestående av to

personer. Samtidig bor innvandrere oftere i store husholdninger på fem eller flere personer, og det er også vanligere at flere familier eller generasjoner bor i samme bolig (Steinkellner et al., 2023).

Norskfødte med innvandrerforeldre utgjør 3,9 prosent av befolkningen, som er en relativt liten andel av befolkningen (SSB, 2023e). Denne gruppen er likevel svært interessant i et integreringsperspektiv. Deres foreldre innvandret hovedsakelig som voksne personer. Fordi de selv er født og oppvokst i Norge, vil de ha andre forutsetninger for å klare seg i samfunnet sammenliknet med sine foreldre. Norskfødte barn har stort sett hatt hele sin oppvekst, og det meste av sin sosialisering, i Norge. Det betyr at deres oppvekst er preget av de samme institusjonelle rammene som oppveksten til barn uten innvandrerbakgrunn (Kirkeberg et al., 2019). Flertallet i denne gruppen er unge. Ved inngangen til 2023 var nesten tre av fire norskfødte med innvandrerforeldre under 18 år.

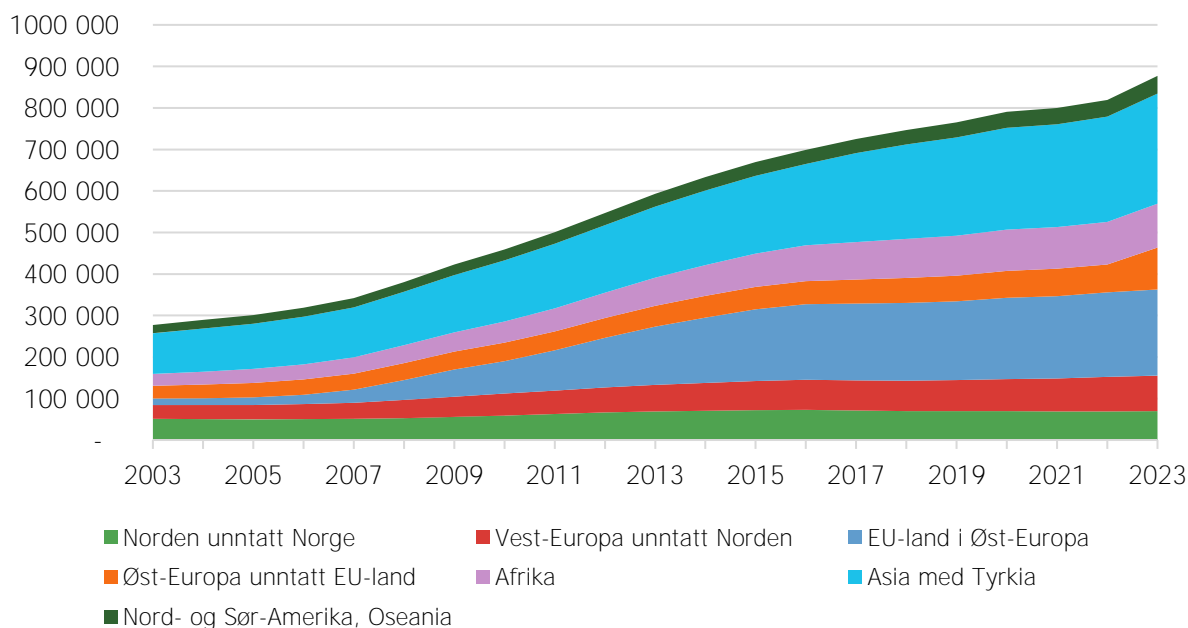
Innvandrere etter landbakgrunn

2.2. Halvparten av innvandrerne kommer fra europeiske land

I 2023 hadde om lag halvparten av innvandrere i Norge landbakgrunn fra nordiske eller andre europeiske land. 30 prosent av innvandrere kommer fra land i Asia, og 12 prosent fra land i Afrika. En relativt liten andel på 5 prosent kommer fra land i Nord-, Mellom- og Sør-Amerika, samt Oseania (SSB, 2023m).

Figur 2.2 viser hvordan sammensetningen av innvandrerbefolkningen etter landbakgrunn har endret seg i løpet av de siste 20 årene. Etter EU-utvidelsen i 2004 har andelen innvandrere fra EU-land i Øst-Europa økt betydelig. Ved starten av 2023 var 25 prosent av alle innvandrere i Norge fra et av disse landene, mot kun 6 prosent i 2003. Andelen innvandrere fra Norden har blitt mer enn halvert i samme periode, fra 18 til 8 prosent.

Figur 2.2 Innvandrere fordelt etter landbakgrunn (verdensregion). (SSB, 2023m)

Fordelt etter enkeltland, utgjør innvandrere fra Polen den største innvandrerguppen i Norge. Ved inngangen til 2023 bodde over 107 400 polske innvandrere i Norge. Den nest største innvandrerguppen er litauere med 42 500 personer. Den store tilveksten av ukrainske flyktninger i løpet av 2022, har ført til at personer med ukrainsk landbakgrunn har blitt den tredje største innvandrerguppen i Norge. I begynnelsen av 2023 bodde 36 800 ukrainere i landet, mot om lag 6 500 ukrainere bare ett år tidligere (Steinkellner, 2023). Andre land med store innvandrergupper i Norge i 2023 er Sverige (36 200 personer), Syria (36 100 personer) og Somalia (27 800 personer) (SSB, 2023n).

Sammensetningen etter landbakgrunn varierer blant annet med den enkeltes alder. For eksempel har seks av ti eldre innvandrere (60 år og over) bakgrunn fra Europa, og tre av ti har bakgrunn fra Asia (Dzamarija, 2022).

De fleste i den relativt unge gruppen norskfødte med innvandrereforeldre har bakgrunn fra Asia (43 prosent). Om lag hver tredje person i denne gruppen har foreldre som har innvandret fra europeiske land, og hver femte har foreldre som kommer fra land i Afrika (SSB, 2023m). Fordelt etter enkeltland, er det flest norskfødte med innvandrereforeldre fra Pakistan, Polen, Somalia, Irak og Vietnam. En av tre norskfødte med innvandrereforeldre har bakgrunn fra et av disse fem landene.

Bosettingsmønstre

2.3. Tendenser til desentralisering

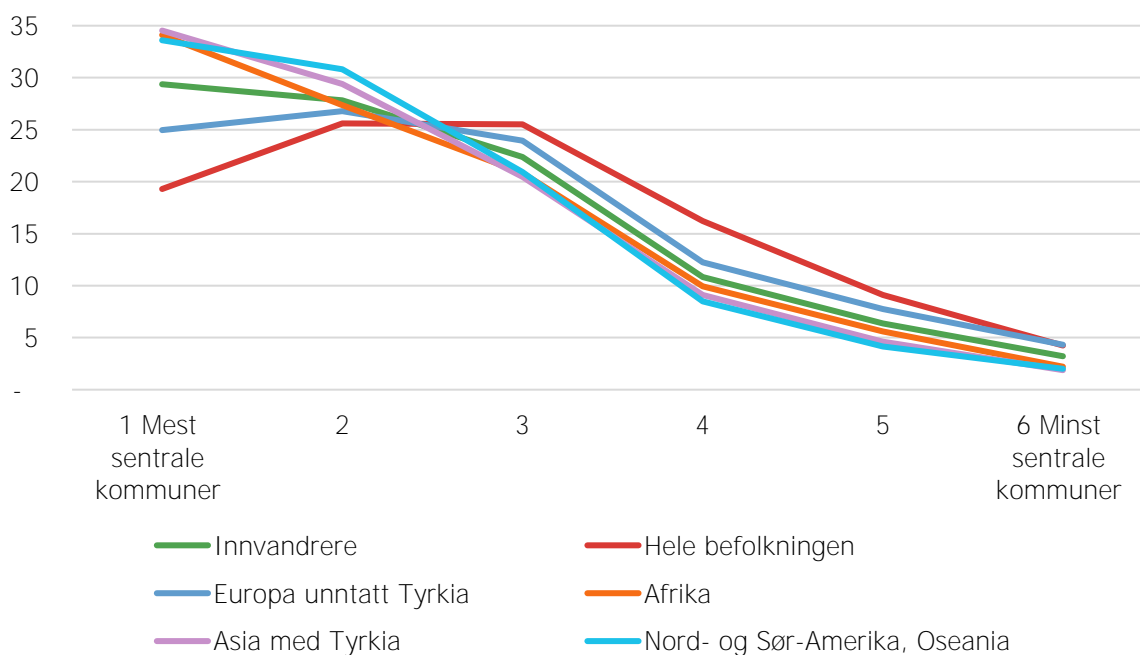
Som figur 2.3 viser, bodde tre av ti innvandrere i en av de syv mest sentrale kommunene i landet i 2023. Ser man på befolkningen som helhet, er tilsvarende andel to av ti. Dermed er det flere innvandrere som bor sentralt sammenliknet med den øvrige befolkningen.

Hvordan beregnes kommunenes sentralitet?

Det er utarbeidet en sentralitetsindeks for alle kommunene i Norge. Sentralitet måles ved å se på reisetid til arbeidsplasser og servicefunksjoner fra alle bebodde grunnkretser i kommunen. Basert på indeksen er norske kommuner delt inn i seks grupper fra de mest sentrale til de minst sentrale. De syv kommunene med høyest sentralitet er Oslo, Lørenskog, Skedsmo, Bærum, Rælingen, Asker og Drammen.

Andelene som bor sentralt, varierer samtidig mellom ulike landgrupper. Innvandrere fra europeiske land er i mindre grad konsentrert i de mest sentrale kommunene, sammenliknet med innvandrere fra andre land. Blant de øvrige innvandrergruppene er det marginale forskjeller, selv om innvandrere fra Asia med Tyrkia har den høyeste andelen sentralt bosatte.

Figur 2.3 Andelen etter bokommunens sentralitetsklasse for hele befolkningen og innvandrere. 2023. (SSB, 2023g, 2023i)

Forskjellene mellom gruppene beskrevet over er blitt mindre i løpet av de siste tiårene, og vi ser tendenser til en klar desentralisering av innvandrerne i Norge siden 2000. Det pekes på flere årsaker til dette. Blant annet har nyere ankomstkohorter av innvandrere delvis startet sin tid i Norge på mindre sentrale steder. Innvandrere blir også i stadig større grad værende i sin første bostedskommune. I tillegg er det færre som flytter til de mer sentrale strøk enn tidligere (Tønnessen, 2022).

Bosettingsmønsteret henger sammen med innvandringsgrunn, det vil si om personer har kommet som flyktninger og blitt bosatt i en bestemt kommune, eller om de har kommet i forbindelse med jobb eller familieinnvandring. Siden et av målene for integreringspolitikken er en styrt og spredt bosetting, blir flyktninger bosatt i kommuner over hele landet. For eksempel har ukrainske flyktninger blitt bosatt i mer enn 350 norske kommuner siden krigsutbruddet i Ukraina i februar 2022 (IMDi, 2023a). Innvandrere som har kommet til Norge på grunn av utdanning er oftest bosatt i mer sentrale kommuner der det finnes høyskoler og universiteter, mens nyankomne overføringsflyktninger gjerne blir bosatt mindre sentralt. Arbeidsinnvandrere kommer særlig til kystkommuner i Nord-Norge og på Vestlandet. Andelen familieinnvandrere i en kommune henger ofte sammen med andelen arbeidsinnvandrere og/eller flyktninger som er bosatt i samme kommune (Guldbrandsen et al., 2021).

I tillegg endres bosettingsmønsteret blant flyktninger i større grad med botid sammenliknet med andre innvandrergrupper. Flyktninger blir i utgangspunktet bosatt mindre sentralt sett i forhold til bosettingsmønsteret i den øvrige befolkningen. I løpet av fem år etter bosetting velger likevel en del å flytte, og særlig til de mest sentrale kommunene i Norge. Blant flyktningene som ble bosatt i 2011 og 2012, flyttet om lag 20 prosent fra sin første bostedskommune innen fem år etter bosetting. Dette er fortsatt en lavere andel enn andelen flyktninger som ble bosatt før 2011, slik SSBs monitor for sekundærflytting viser (Strøm et al., 2020). Trenden er at flyktninger siden 2011 i større grad blir boende i kommunen de ble bosatt i. En forklaring er at introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere ser ut til å gi personer med flyktningbakgrunn sterkere tilknytning til sin første bosettingskommune (Strøm et al., 2020).

Norskfødte med innvandrerforeldre bor mer sentralt enn både innvandrere og den øvrige befolkningen. Av dem som er bosatt i egen husholdning, bor 39 prosent i de syv mest sentrale kommunene i landet. Til sammenligning er andelen 29 prosent for innvandrere og 19 prosent for den øvrige befolkningen (SSB, 2023g, 2023f).

Botid

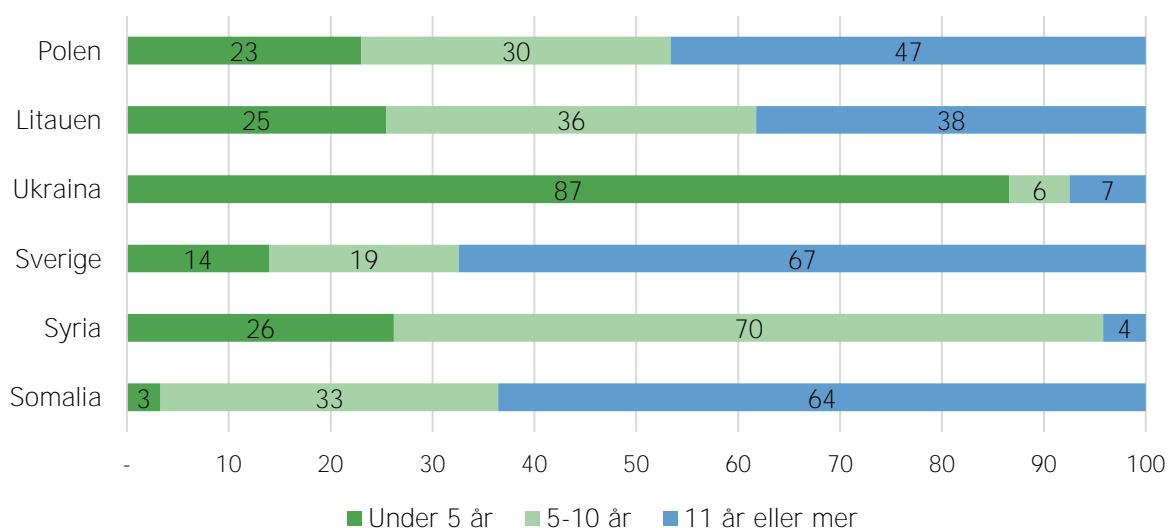
2.4. Høyere andel med kort botid i 2023

Integrering er en tidkrevende prosess. For de fleste innvandrere som bosetter seg i Norge vil det ta tid å tilegne seg relevant kompetanse, finne jobb, lære norsk eller knytte sosiale

bånd. Det er derfor ikke overraskende at det ofte er en positiv sammenheng mellom botid og flere av integreringsindikatorerne som beskrives i denne rapporten. Både sysselsetting og deltakelse i frivillige organisasjoner øker med årene, og innvandrere med lengre botid har ofte både høyere inntekt og bedre boforhold.

Andelen innvandrere med kort botid gikk ned i årene frem til 2022, i takt med det stadig synkende antallet nye innvandrere som bosatte seg i Norge. I januar 2022 hadde hver femte innvandrere bodd i Norge i under fem år. Ved inngangen til 2023 har bildet endret seg markant som følge av de store flyktningankomstene fra Ukraina. Hver fjerde innvandrere har per i dag en botid i Norge på under fem år. I tillegg har 26 prosent bodd i Norge mellom fem og ti år, og omtrent halvparten – 51 prosent – har bodd i Norge i elleve år eller mer (SSB, 2023).

Figur 2.4 Innvandrere fra utvalgte land, etter botid. 2023. Prosent (SSB, 2023)

Det er betydelige forskjeller i fordelingen etter botid mellom innvandrere fra ulike land. Figur 2.4 viser denne fordelingen for de seks landene med høyest antall innvandrere i Norge i begynnelsen av 2023. 67 prosent av innvandrere fra Sverige og 64 prosent av innvandrere fra Somalia, det vil si to tredjedeler av innvandrere med disse landbakgrunnene, har bodd i Norge i elleve år eller mer. Tilsvarende andel for innvandrere fra Polen og Litauen er henholdsvis 47 og 38 prosent. Innvandrere fra Ukraina skiller seg ut med svært høy andel med kort botid i Norge. 87 prosent har botid på under fem år, og av disse har hele 82 prosent bodd i landet i under ett år.

Innvandringsgrunn

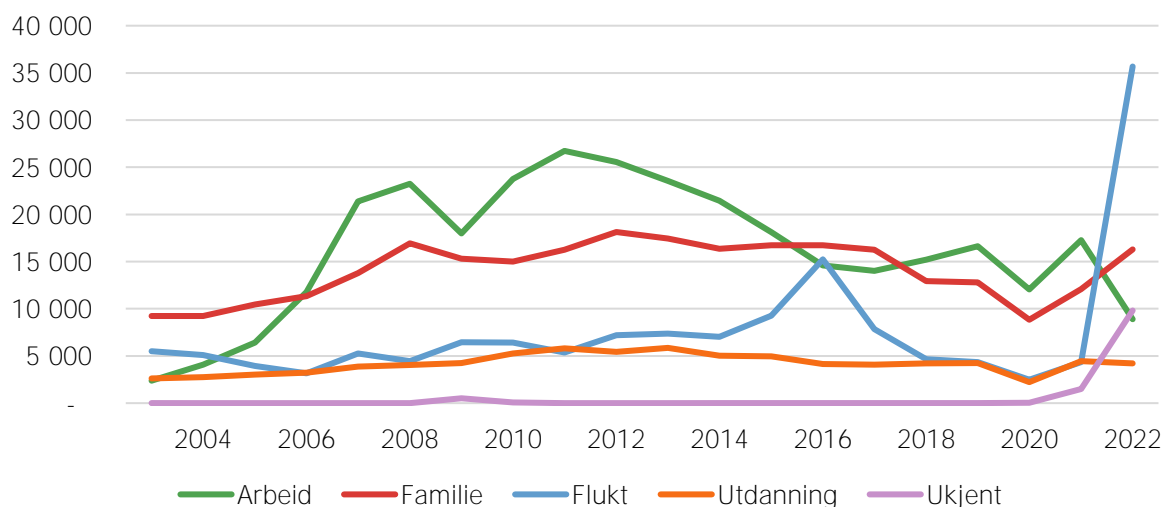
2.5. Flukt største årsak til innvandring i fjor

Innvandrere kommer til Norge av ulike grunner. Mens noen kommer for å jobbe, studere eller gjenforenes med familien, er andre på flukt fra for eksempel krig eller en humanitær krise. Av alle innvandrere som har kommet til Norge siden 1990, har 33 prosent kommet på grunn av arbeid. 10 prosent har kommet for å studere, 21 prosent har kommet som flyktninger, mens 35 prosent har kommet for familiegjenforening eller familieetablering. 1 prosent har innvandret av andre eller uoppgitte grunner (SSB, 2023h).

Kjønns- og alderssammensetningen varierer mellom innvandrergupper med ulik innvandringsgrunn. Det er en overvekt av kvinner blant dem som kommer på grunn av familie eller for å ta utdanning, henholdsvis 66 og 60 prosent. Blant arbeidsinnvandrere er så mange som tre av fire menn. Det er også en overvekt av menn blant flyktninger i Norge, selv om kvinneandelen har vært stigende de siste fem årene. De aller fleste barn som kommer til Norge i alderen under 18 år, kommer på grunn av flukt eller for å bli gjenforent med sin familie (SSB, 2023h).

I 2022 innvandret om lag 75 000 ikke-nordiske statsborgere til Norge, som er det høyeste antallet innvandrere noensinne. Flukt var den største årsaken til innvandring i fjor, noe som først og fremst tilskrives flyktningstrømmen på nesten 30 000 ukrainere. Andre landgrupper med høye flyktningankomster i 2022 var syrere (1 900 personer), kongolesere (870 personer) og afghanere (570 personer) (Kirkeberg, 2023). Totalt utgjør flyktningene fra Ukraina nå den nest største flyktninggruppen i Norge. Det er fortsatt flest flyktninger med bakgrunn fra Syria – denne gruppen utgjør til sammen nesten 35 000 personer. Andre store flyktninggrupper kommer fra Somalia, Eritrea, Irak og Afghanistan.

Figur 2.5 Innvandring til Norge etter innvandringsgrunn. 2003-2022. (Kirkeberg, 2023)

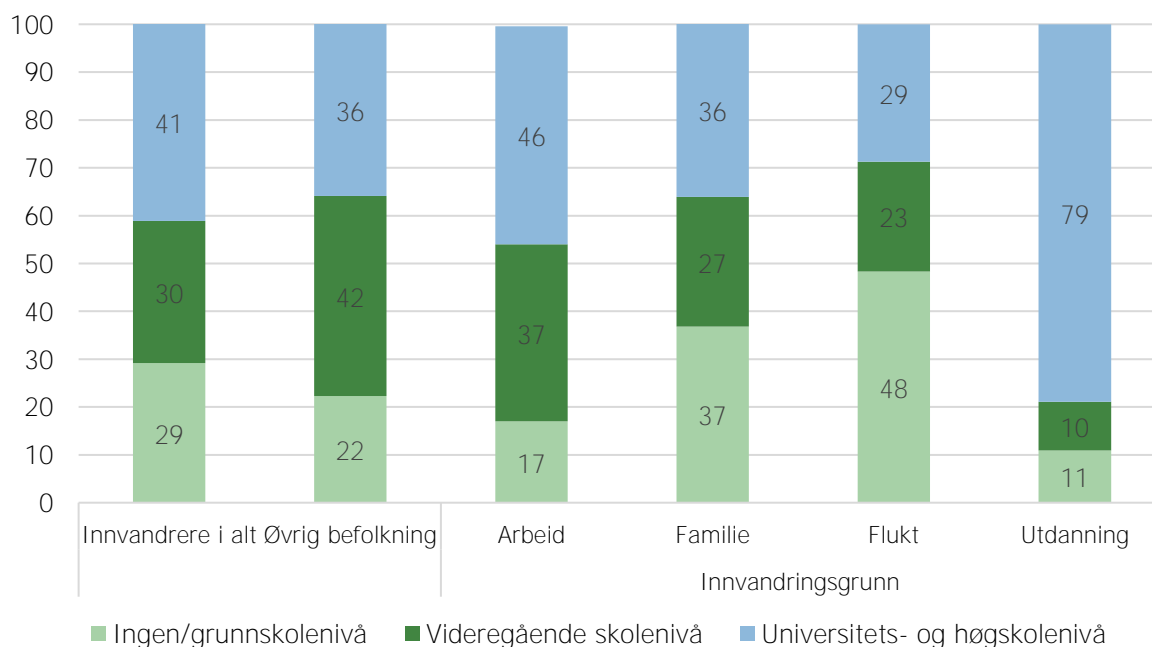
I figuren over ser man også at antallet innvandringer med ukjent grunn har økt kraftig de siste årene. Årsaken er først og fremst manglende registrering av innvandringsgrunn for EØS-borgere, som ofte kommer på grunn av arbeid eller familiegjenforening. I henhold til EU-direktivet om fri innvandring, kan EØS-borgere og deres familie reise inn og oppholde seg fritt i andre medlemsland. Med andre ord trenger ikke innvandrere fra disse landene å registrere seg hos politiet eller utlendingsmyndighetene ved innreise til Norge. De største landgruppene det mangler opplysninger om innvandringsgrunn er Polen, Tyskland, Litauen og Spania.

Utdanningsnivå

2.6. Store forskjeller i utdanning mellom ulike innvandrergrupper

Blant innvandrere er det flere som mangler utdanning eller som bare har utdanning på grunnskolenivå sammenliknet med den øvrige befolkningen. I 2022 hadde 30 prosent av innvandrere grunnskole som høyeste fullførte utdanning, mot 23 prosent i den øvrige befolkningen. Samtidig er andelen som har utdanning på universitets- eller høgskolenivå noe høyere blant innvandrere enn i resten av befolkningen, henholdsvis 41 og 36 prosent (figur 2.6).

Figur 2.6 Utdanningsnivå, etter innvandrerkategori og innvandringsgrunn. Prosent. 2022 (SSB, 2022a, 2022j)

Figuren viser samtidig de betydelige forskjellene i utdanningsnivå for innvandrere med ulike innvandringsgrunn. Andelen flyktninger med utdanning på videregående nivå eller over, har økt fra 47 prosent i 2021 til 52 prosent i 2022. Denne økningen skyldes sannsynligvis ankomstene fra Ukraina. For de resterende tre gruppene har fordelingen vært ganske lik siden 2021. Nesten fire av fem som har kommet for å studere har utdanning på universitets- eller høyskolenivå. Blant arbeidsinnvandrere er det 46 prosent som har høyere utdanning, som er en relativt høy andel, og en økning på 1 prosentpoeng fra 2021.

Ukrainske flyktninger i Norge

2.7. En tredjedel av flyktningene fra Ukraina er barn

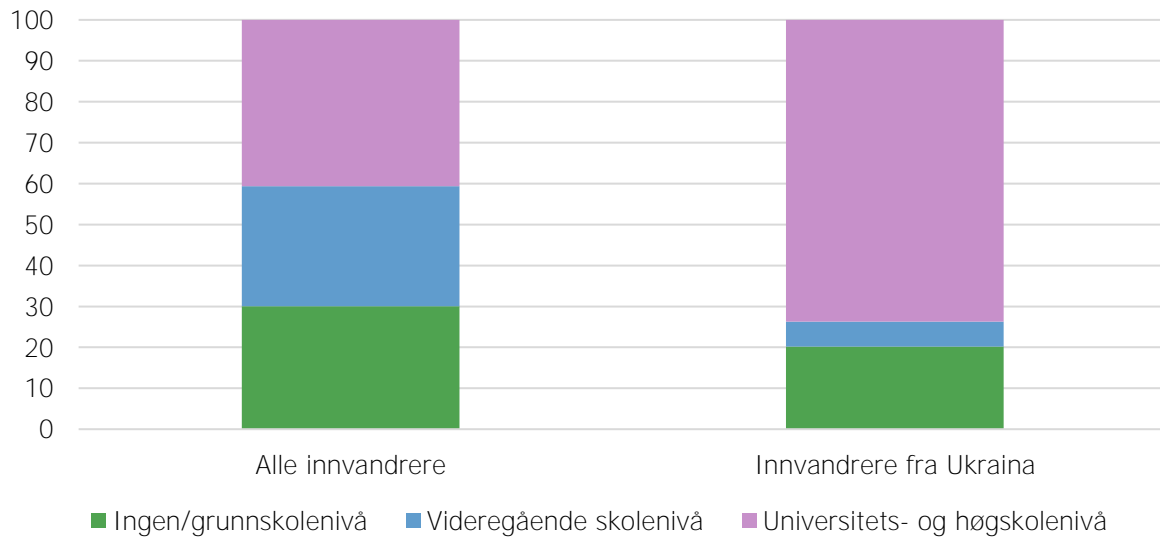
Før invasjonen av Ukraina startet var ukrainere en relativt liten innvandrergruppe i Norge. I begynnelsen av 2022 var om lag 6 500 personer med ukrainsk bakgrunn registrert bosatt i landet. I tillegg var det drøyt 1 000 norskfødte som hadde foreldre med bakgrunn fra Ukraina. Familieinnvandring var hovedårsaken til innvandring blant ukrainere i Norge ved inngangen til 2022. Nesten seks av ti ukrainske innvandrere hadde kommet til Norge av familiegrunner (3 600 personer), mens to av ti var registrert som arbeidsinnvandrere. Resten (19 prosent) hadde kommet for å ta utdanning, og bare en liten gruppe på rundt 120 personer var registrert som flyktninger (Dzamarija et al., 2022).

Ved utgangen av 2022 var om lag 29 000 ukrainske flyktninger registrert bosatt i Norge, og det totale antallet ukrainske innvandrere økte til nesten 37 000 personer. Denne innvandrergruppen utgjorde dermed den tredje største innvandrergruppen i Norge per januar 2023 (Steinkellner, 2023). Siden starten av krigen ble det innført utreiserestriksjoner for menn i Ukraina, og dette har ført til en stor overvekt av kvinner og barn blant flyktningene fra landet. En av tre nyankomne flyktninger fra Ukraina i 2022, tilsvarende nesten 10 000 personer, var barn. Blant de voksne utgjorde kvinneandelen 71 prosent (Strøm, 2023).

I 2022 bosatte 354 kommuner personer med fluktbakgrunn fra Ukraina (IMDi, 2023a). Ukrainere i Norge er bosatt mer spredt sammenliknet med andre innvandrere. For eksempel bor 29 prosent av denne gruppen i Oslo og Viken, mot 48 prosent i hele innvandrerbefolkningen (SSB, 2023k).

Ukrainske flyktninger har i gjennomsnitt et høyere utdanningsnivå enn andre flyktninggrupper. I tillegg er det lite variasjon i utdanningsnivå innad i denne gruppen, for eksempel når man sammenlikner kvinner og menn eller ulike aldersgrupper (Hernes et al., 2022).

Figur 2.7 Høyeste fullførte utdanningsnivå blant innvandrere fra Ukraina. 2022 (SSB, 2022m)

I en undersøkelse blant flyktningene fra Ukraina gjennomført sommeren 2022 svarte 70 prosent at de hadde vært sysselsatt i Ukraina før de flyktet fra landet. I tillegg var 14 prosent pensjonister og 5 prosent studenter. Når det gjelder språkkunnskaper, viste undersøkelsen at kun 11 prosent av respondentene snakket flytende engelsk (Hernes et al., 2022).

Indikatorer for integrering

Utdanning og kvalifisering

Barnehagedeltakelse

Mindre forskjeller siden 2013

95%
av ikke-minoritetsspråkelige barn

86%
av minoritetsspråkelige barn

Grunnskolepoeng

Stabile forskjeller siden 2009

39

Innvandrere

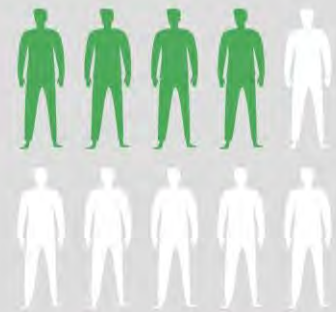
42

Norskfødte med innvandrerforeldre

44

Øvrig befolkning

Økt andel siden 2017

4 av 10

har norskprøveresultat på nivå B1 eller høyere (selvstendig bruker)

Innvandrere **65%**

Norskfødte med innvandrerforeldre **80%**

I øvrig befolkning **83%**

Stabile forskjeller siden 2009

fullfører videregående opplæring

Innvandrere **12%**

Norskfødte med innvandrerforeldre **32%**

I øvrig befolkning **22%**

Mindre forskjeller siden 2015

deltar i høyere utdanning

Innvandrere **63%**

Norskfødte med innvandrerforeldre **68%**

I øvrig befolkning **73%**

Stabile forskjeller siden 2018

gjennomfører bachelorutdanning

71%
flyktningmenn

50%
flyktningkvinner

er i arbeid eller utdanning ett år etter avsluttet introduksjonsprogram

Stabile resultater siden 2016

3. Utdanning og kvalifisering

Utdanning kan både være et mål i seg selv og et middel for å lykkes på andre samfunnsområder. Utdanning gir mulighet til å utnytte sitt potensiale, til å forstå og benytte seg av sine rettigheter og til sosial og økonomisk mobilitet. For innvandrere og deres norskfødte barn gir grunnlaget som legges gjennom skole og utdanning muligheter til å delta i arbeidslivet og flere ressurser for å skape et godt liv i Norge. Det er derfor viktig at barn og unge med innvandrerbakgrunn ikke blir hengende etter i skolesystemet, og at voksne innvandrere får muligheten til å utvikle og bruke sin kompetanse i tråd med egne og arbeidsmarkedets behov.

Det er også viktig med kunnskap om innvandreres og norskfødtes vei gjennom utdannings- og kvalifiseringssystemet, slik at tiltak kan utvikles for å sikre en god overgang fra utdanning til arbeid. Vi vet for eksempel at manglende utdanning er en sentral årsak til ulikhetene i sysselsetting mellom innvandrere og den øvrige befolkningen. Dette er særlig tydelig for flyktninger (Olsen, 2020). Det er også en høyere sysselsettingsandel og lønn blant innvandrere som har tatt utdanningen sin i Norge sammenliknet med de som har tatt utdanning sin i et annet land. Det gjelder uansett nivå på utdanningen, men forskjellen er størst for flyktninger som har tatt høyere utdanning (Bye, 2021; NOU, 2021:2).¹

Barnehagedeltakelse

3.1. Barnehagedeltakelsen vokser mest blant de minste barna

Deltakelse i barnehage er positivt for minoritetsspråklige barns språkutvikling, skoleresultater og integrering. En rekke norske studier finner positive virkninger av barnehagedeltakelse, tidlig start og gratis kjernetid (Bråten et al., 2014; Drange & Havnes, 2015; Drange, 2018, 2021). Dette gjelder særlig for barn fra familier med lav utdanning og lav inntekt (Havnes & Mogstad, 2011).

Andelen minoritetsspråklige barn i alderen 1-5 år som går i barnehage har økt fra 77 prosent til 86 prosent i perioden 2013-2022. Denne andelen er fortsatt lavere enn andelen ikke-minoritetsspråklige barn på samme alder, men forskjellene har blitt mindre siden 2013.

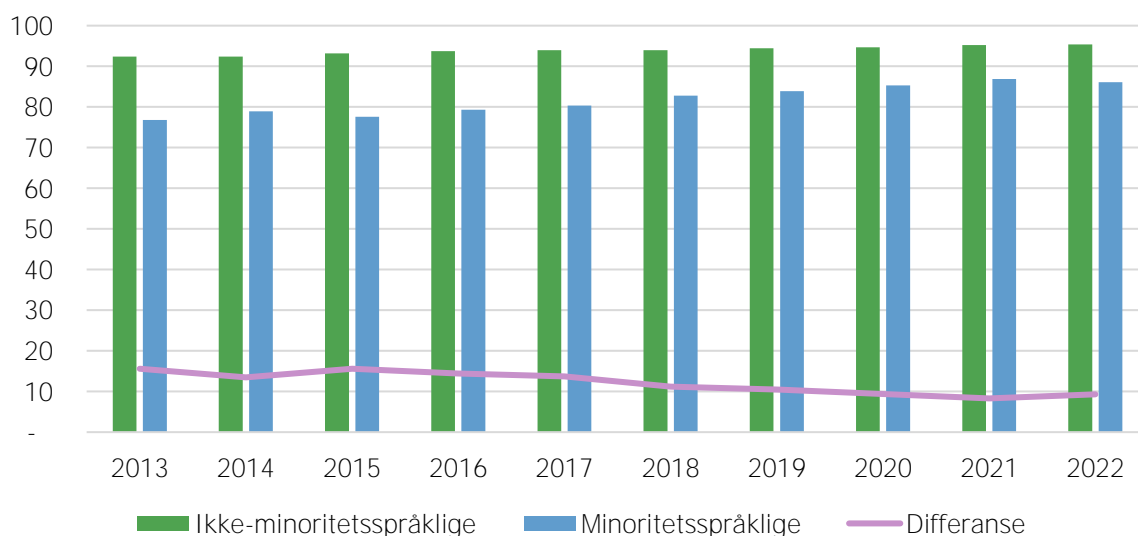
¹ For studier av innvandreres erfaringer med å få godkjent utenlandsk kompetanse i Norge, se (Alecu & Drange, 2019; Bygnes, 2021; Korzeniewska & Erdal, 2021).

Hvordan definerer man minoritetsspråklige barn i barnehagen?

Minoritetsspråklige barn defineres i denne rapporten som barn som har et annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk. Det finnes ikke statistikk om barnehagedeltakelse som gjør det mulig å skille mellom innvandrerbarn, norskfødte barn med innvandrerforeldre og barn uten innvandrerbakgrunn.

Andelen barn med minoritetsspråklig bakgrunn i figuren viser til antall barn i barnehage med minoritetsspråklig bakgrunn delt på alle barn med innvandrerbakgrunn. Andelen barn med ikke-minoritetsspråklig bakgrunn viser til antall barn i barnehage med ikke-minoritetsspråklig bakgrunn delt på alle barn uten innvandrerbakgrunn.

Figur 3.1 Barnehagedeltakelse, barn i alderen 1-5 år etter språkbakgrunn. Prosent. (IMDi, 2022c)

Fordelt etter alder, er de største forskjellene blant ett- og toåringene. Samtidig er det blant de minste barna vi ser størst økning i andelen som går i barnehage siden 2013. For minoritetsspråklige ettåringene har denne andelen vokst med 20 prosentpoeng i perioden og utgjorde 59 prosent i 2022. Blant ikke-minoritetsspråklige barn går 87 prosent av ettåringene i barnehage. Fra barna fyller tre år, går over 90 prosent av de minoritetsspråklige barna, og så godt som alle de ikke-minoritetsspråklige, i barnehage (IMDi, 2022c).

Forskning har pekt på flere mulige årsaker til lavere barnehagedeltakelse blant barn med innvandrerbakgrunn. Økonomi kan være en grunn til noen av forskjellene i barnehagedeltakelse (Drange & Telle, 2015). Konservative kjønnsnormer kan også delvis forklare forskjellene i barnehagebruk mellom familier med og uten innvandrerbakgrunn (Seibel & Hedegaard, 2017). Andre forklaringer er at barnehagen er en institusjon mange

har hatt liten eller ingen kjennskap til. Det kan gjøre det vanskelig å vite hva en skal forvente når en vurderer å sende barna i barnehagen (Sønsthagen, 2020).

Informasjonstilgang, språkbarrierer og kulturelle koder er også med på å gjøre bildet ytterligere komplisert (Lund, 2022).

Studier har også undersøkt hva som kan forklare at forskjellene i deltakelse har minket. En internasjonal studie finner at naturalisering - det å opptas som ny statsborger - og botid øker sannsynligheten for å sende barna i barnehage, mens tradisjonelle kjønnsnormer reduserer sannsynligheten (Van Lancker & Pavolini, 2023). Moderasjonsordninger som gratis kjernetid har vist seg å fungere i norsk kontekst (Drange & Telle, 2015). Forskning på sosial mobilitet blant norskfødte med innvandrerforeldre finner positive effekter for kvinner i form av en mer likestilt jobb- og forsørgerhverdag (Nadim & Midtbøen, 2023). For kvinner som ansettes i virksomheter med mange kollegaer uten innvandrerbakgrunn, fungerer kollegaene som referanseramme og «bevis» på at det går an å kombinere jobb og familie, og hvor barnehagen er helt avgjørende for å få dagene til å gå opp.

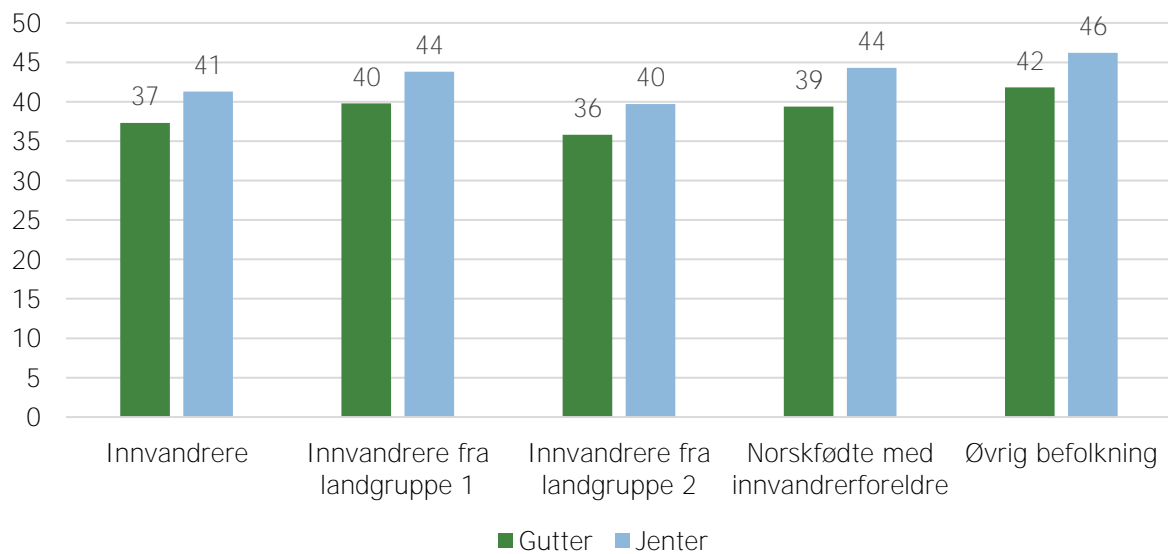
Resultater i grunnskolen

3.2. Stabile forskjeller i grunnskolerresultater

Grunnskolepoeng benyttes her som en indikator for oppnådde resultater fra grunnskolen og formell kvalifisering til videregående skole. Karakternivå i grunnskolen er den enkeltfaktoren som har størst betydning for fullføring av videregående opplæring (Perlic et al., 2020).

Det er systematiske forskjeller i gjennomsnittlige grunnskolepoeng for barn med ulik innvandrerbakgrunn. Innvandrere har i snitt lavere resultater etter fullført grunnskole sammenliknet med den øvrige befolkningen. I 2022 var forskjellen om lag 5 poeng, som tilsvarer en halv karakter. Det er også store forskjeller i karakternivå innad i innvandrerbefolkningen. Innvandrere fra landgruppe 1 har i snitt 4 grunnskolepoeng mer enn de fra landgruppe 2. Norskfødte med innvandrerforeldre har i snitt 2 poeng færre enn den øvrige befolkningen (SSB, 2022h). Liknende forskjeller finner man også når man ser på resultater fra nasjonale prøver i engelsk, lesing og regning. Særlig barn med landbakgrunn fra landgruppe 2, har i gjennomsnitt lavere mestringsnivå enn elever i øvrig befolkning på alle tre prøvene (SSB, 2022n).

Figur 3.2 Grunnskolepoeng, etter innvandrerkategori og kjønn. 2022 (SSB, 2022h)

Figuren over viser at resultatene i grunnskolen også varierer med kjønn. Jenter oppnår flere grunnskolepoeng enn gutter uavhengig av innvandrerkategori og landbakgrunn.

Karakternivået i grunnskolen har økt i likt tempo over tid for alle gruppene i figuren. Det vil si at forskjellene mellom disse gruppene har vært tilnærmet uendret siden 2009.

Elevenes sosioøkonomiske bakgrunn, som foreldrenes utdanningsnivå eller husholdningens inntekt, ser ut til å ha sterk sammenheng med grunnskoleresultater. Gjennomsnittlige karakterer er betydelig lavere blant elever som har lavt utdannede foreldre eller bor i en lavinntektshusholdning. Dette er tilfellet for elever med og uten innvandrerbakgrunn. Når vi tar hensyn til sosioøkonomiske kjennetegn, reduseres forskjellene mellom elever i ulike innvandrer kategorier betraktelig (Mastekaasa & Birkelund, 2022; SSB, 2022c).

Fullføringsgrad i videregående skole

3.3. Stadig flere fullfører videregående opplæring

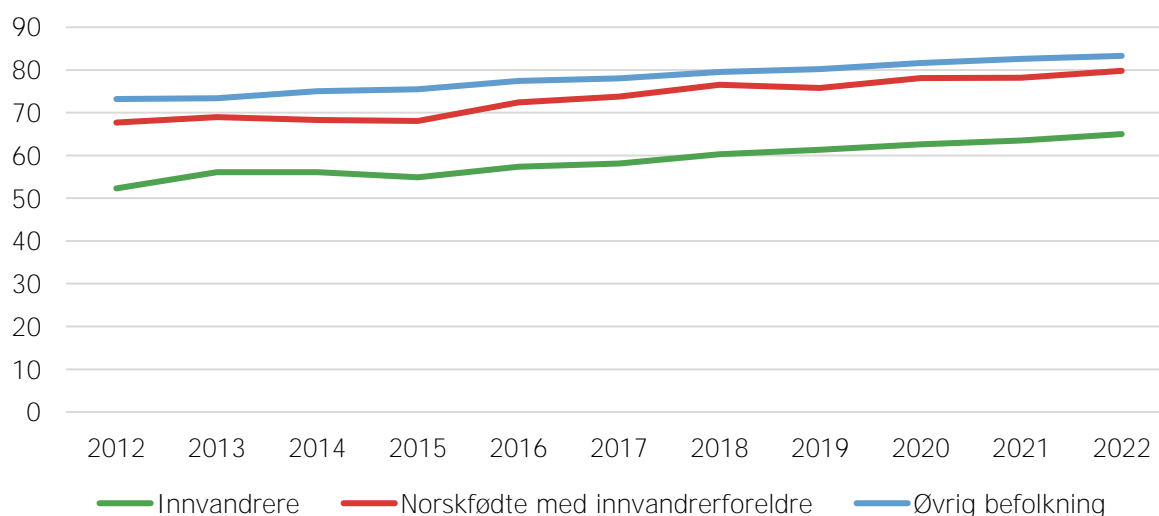
Hvorvidt unge med innvandrerbakgrunn fullfører videregående opplæring, kan ha stor betydning for deres videre deltakelse i arbeid og integrering i samfunnet. Ifølge OECD er lav utdanning den største risikofaktoren knyttet til utenforskap blant ungdom i Norge. Unge som ikke fullfører videregående utdanning har syv ganger høyere sannsynlighet for å havne utenfor arbeid og utdanning enn andre jevnaldrende (OECD, 2018).

Hvordan måles gjennomføring i videregående opplæring?

For å måle gjennomføring i videregående opplæring, følger SSB fullføringsstatus for elever som begynte på videregående en bestemt periode etter skolestart. Elever som begynte på ett av de studieforbereidende utdanningsprogrammene, og der normert tid for fullføring er tre år, følges over fem år i statistikken. Elever som begynte på et av de yrkesfaglige utdanningsprogrammene, med normert tid på hovedsakelig fire år, følges over seks år etter skolestart.

Andelen som fullfører videregående opplæring i løpet av fem eller seks år etter skolestart, økte i perioden 2014-2022 for både innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og resten av befolkningen. Blant innvandrere har denne andelen ligget på et relativt lavere nivå sammenliknet med norskfødte med innvandrerforeldre og den øvrige befolkningen, og utgjorde 65 prosent i 2022 mot henholdsvis 80 prosent og 83 prosent.

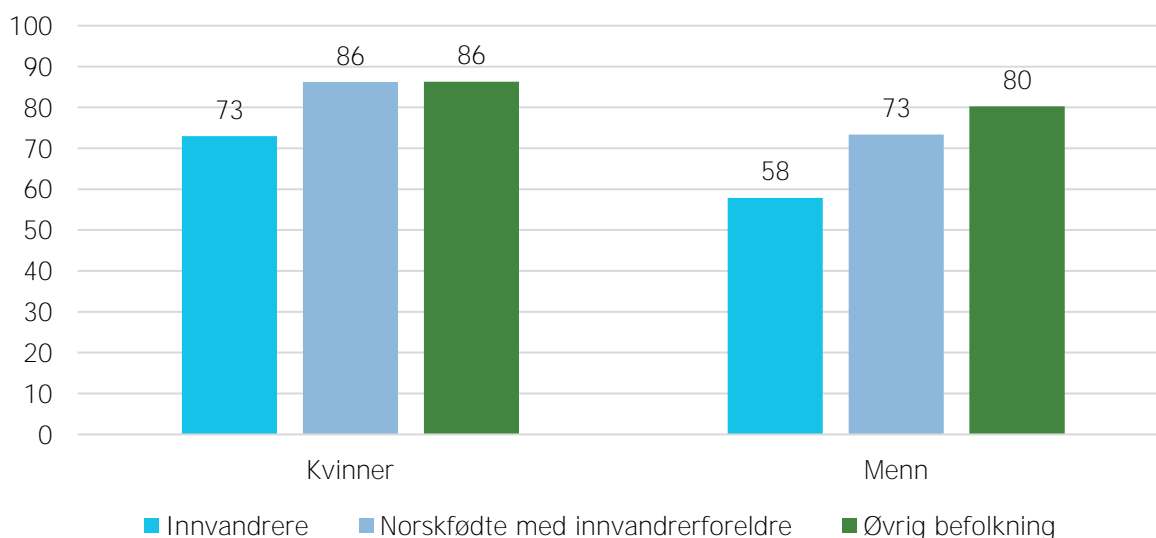
Figur 3.3 Prosent av elever som har fullført videregående opplæring innen fem/seks år etter skolestart, etter innvandrerkategori (SSB, 2022y)

Figuren over viser at forskjellene i fullføringsgrad mellom innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og den øvrige befolkningen de siste årene. Både for innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og den øvrige befolkningen er fullføringsandelen generelt lavere blant menn enn kvinner, og denne andelen er lavest for unge innvandremenn (figur 3.4). I 2022 fullførte 58 prosent av mannlige innvandrere videregående innen fem eller seks år. Blant gutter i den øvrige befolkningen lå tilsvarende andel på 80 prosent.

I tillegg til at jenter har høyere gjennomføringsgrad, var det også mindre forskjeller mellom jenter med og uten innvandrerbakgrunn. I 2021 hadde norskfødte jenter med innvandrerforeldre samme fullføringsandel som jenter uten innvandrerbakgrunn (86 prosent).

Figur 3.4 Prosent av elever som har fullført videregående opplæring innen fem/seks år etter skolestart, etter kjønn og innvandrerkategori (SSB, 2022y)

I tillegg til kjønn ser det ut til å være en positiv sammenheng mellom fullføringsgrad og botid i Norge. Blant elever som hadde vært bosatte i Norge i under tre år, fullførte 64 prosent videregående skole. Tilsvarende andel for elever med botid på ti år eller mer lå på 73 prosent i 2022 (SSB, 2022y).

Innvandrere har lavere fullføringsgrad sammenliknet med norskfødte med innvandrerforeldre og den øvrige befolkningen, både når det gjelder yrkesfaglige utdanningsløp og studieforbereende utdanning. I 2022 fullførte 55 prosent av innvandrere sine yrkesfaglige utdanningsprogrammer. Tilsvarende andel blant norskfødte med innvandrerforeldre utgjorde 63 prosent. I den øvrige befolkningen var fullføringsgraden 73 prosent. Når det gjelder studieforbereende utdanning, lå fullføringsandelene i disse tre gruppene på henholdsvis 80, 86 og 91 prosent (SSB, 2022y).

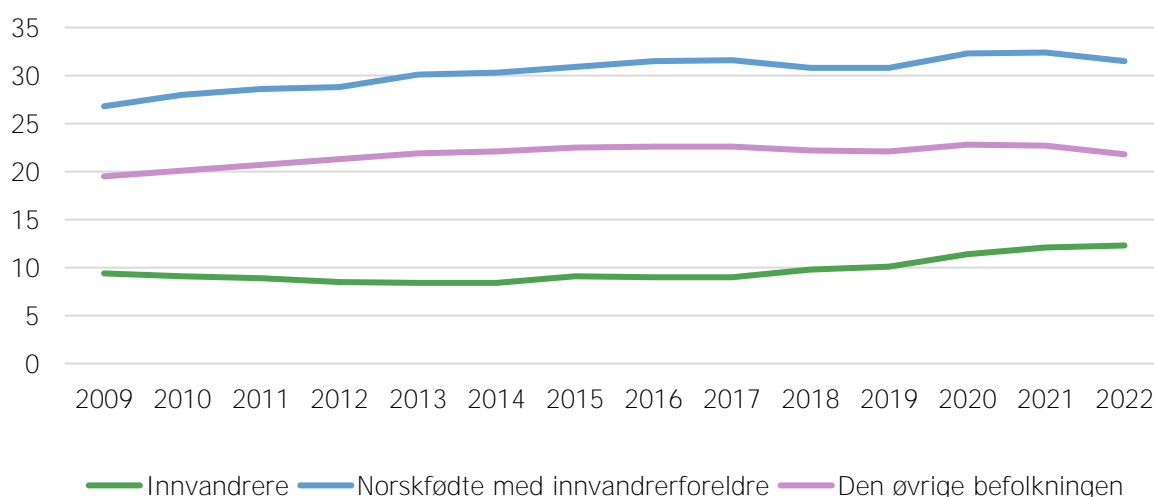
I 2022 hadde 55 prosent av førstegangssøkende innvandrere til videregående opplæring yrkesfaglige utdanningsprogrammer som førstevalg. 45 prosent hadde studieforbereidende utdanningsprogrammer som førstevalg. For norskfødte med innvandrerforeldre hadde langt flere studieforbereidende utdanningsprogrammer som førstevalg (68 prosent), mens en mindre andel ønsket seg til yrkesfaglige retninger (32 prosent). Siden 2015 ser vi likevel en liten trend til at noe flere norskfødte med innvandrerforeldre velger yrkesfag. Motsatt ser vi at noen flere innvandrere velger studieforbereidende som førstevalg (SSB, 2022b). En undersøkelse viser at mange norskfødte som velger yrkesfag likevel trekkes mot høyere utdanning, og ser yrkesfag som et nyttig springbrett (Ljunggren & Orupabo, 2020).²

Deltakelse og gjennomføring i høyere utdanning

3.4. Norskfødte med innvandrerforeldre tar oftest høyere utdanning

Andelen som tar høyere utdanning i alderen 19-34 år har økt jevnt siden 2009, både blant unge med innvandrerbakgrunn og i den øvrige befolkningen. Norskfødte med innvandrerforeldre utmerker seg ved at 32 prosent var i høyere utdanning i 2022. Tilsvarende lå andelen på 12 prosent for innvandrere og 22 prosent i den øvrige befolkningen. I alle gruppene var andelen høyest blant kvinner. 37 prosent av norskfødte kvinner med innvandrerforeldre i aldergruppen 19-34 år var studenter i 2022 (SSB, 2022i).

Figur 3.5 Studenter 19-34 år i høyere utdanning i Norge i prosent av registrert årskull, etter innvandrerkategori (SSB, 2022i)

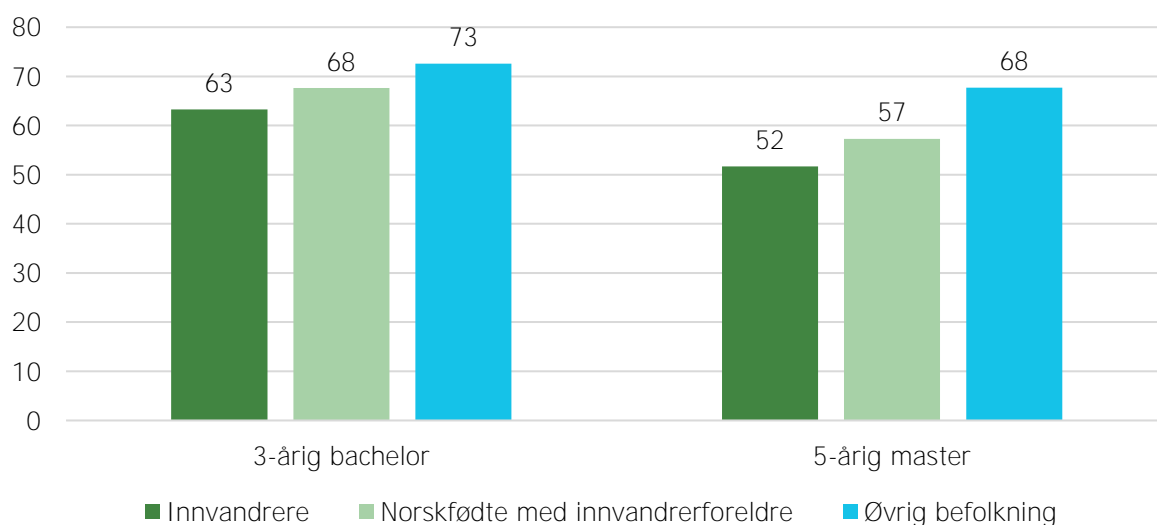

² Se kapittel 3.4.

Samtidig er norskfødte med innvandrerforeldre både overrepresentert i høyere utdanning og blant de som ikke har fullført videregående opplæring (ISF, 2019). Det er imidlertid store forskjeller mellom norskfødte med innvandrerforeldre etter foreldrenes landbakgrunn, både når vi ser på påbegynt og fullført høyere utdanning. Det er en tendens til at særlig norskfødte med innvandrerforeldre fra India, Kina, Polen, Sri Lanka og Vietnam tar høyere utdanning. For norskfødte med innvandrerforeldre fra Tyrkia, Irak og Marokko er andelen som deltar lavere (Kirkeberg et al., 2019). Det er også forskjeller på jenter og gutter selv om foreldrene har samme landbakgrunn. Blant norskfødte med innvandrerforeldre fra Somalia er 41 prosent jenter i høyere utdanning mot 26 prosent av guttene.

Det er også lavere fullføringsgrad i høyere utdanning blant studenter med innvandrerbakgrunn sammenliknet med resten av befolkningen. 65 prosent av innvandrere som starter på et treårig bachelorprogram fullfører bachelorutdanningen innen fem år. Andelen for den øvrige befolkningen ligger på 72 prosent, som figuren under viser. Også når det gjelder femårige masterutdanninger, er fullføringsgraden lavest blant innvandrere og høyest i den i øvrige befolkningen, som vist i figuren under.

Figur 3.6 Andel studenter som fullførte utdanning innen to år etter normert tid, etter type utdanningsprogram og innvandrerkategori. 2022(SSB, 2022z)

Som i videregående opplæring, er andelen som fullfører bachelor- og masterutdanninger generelt høyere for kvinner enn for menn. For innvandrere varierer i tillegg fullføringsgraden noe med innvandringss grunn. Personer som har innvandret for å studere eller arbeide fullfører i størst grad. Flyktninger som har påbegynt høyere utdanning fullfører i mindre grad enn andre innvandrere (SSB, 2022z).

Flere studier har undersøkt mekanismene bak det at norskfødte med innvandrerforeldre gjerne tar mye og oftere mer prestisjefulle utdannelser, selv med vanskeligere utgangspunkt enn barn av to norskfødte foreldre (Kindt, 2018; Friberg, 2019; Ljunggren & Orupabo, 2020;

Orupabo et al., 2020). Forklaringene peker både på oppmuntring og støtte fra familien, men også eksplisitte forventninger til barnas utdanningsvalg, basert på foreldrenes oppfatning av høyere utdanning som eneste «riktige» valg. Det kan også handle om sterkere familieorientering, og at barna føler de skylder foreldrene å jobbe hardt for å realisere mulighetene de har fått. Samtidig forteller mange at utdanningsvalg handler mindre om press, og mer om interesser og selvrealisering. En siste fortolkning handler om at norskfødtes høye ambisjonsnivå også er en måte å oppnå aksept og motvirke lave forventninger blant majoritetsbefolkningen.³

Kvalifisering for voksne innvandrere

3.5. Økende kvinneandel i introduksjonsprogrammet

Et sentralt mål for integreringspolitikken er at innvandrere i større grad deltar i arbeids- og samfunnsliv (Kunnskapsdepartementet, 2018). For å oppnå dette, er det viktig at nyankomne innvandrere og flyktninger får tilbud om og gjennomfører kvalifiseringstiltak som kan bidra til å gi dem varig tilknytning til arbeidslivet. Tiltakene skal fylle gapet mellom kompetansen innvandrere og flyktninger har med fra hjemlandet og det arbeidsmarkedet i Norge krever. Kvalifiseringstilbud som introduksjonsprogrammet, opplæring i norsk og samfunnskunnskap og andre opplærings-, oppfølgings- og arbeidsrettede virkemidler er viktige her.

Hvem deltar i introduksjonsprogrammet?

Introduksjonsprogrammet er et opplæringsprogram som skal forberede flyktninger til deltakelse i norsk arbeids- og samfunnsliv. Alle flyktninger mellom 18 og 55 år som kommer til Norge skal delta i introduksjonsprogrammet. Det samme gjelder familiemedlemmer som senere kommer til landet.

Gjennom introduksjonsprogrammet skal deltakerne lære norsk og få forståelse for det norske samfunnet. En skal også få opplæring og kunnskap om norsk arbeidsliv, og utdanning dersom en trenger det. Det er et mål om at deltakeren skal komme i jobb eller utdanning når hen er ferdig (IMDi, 2021).

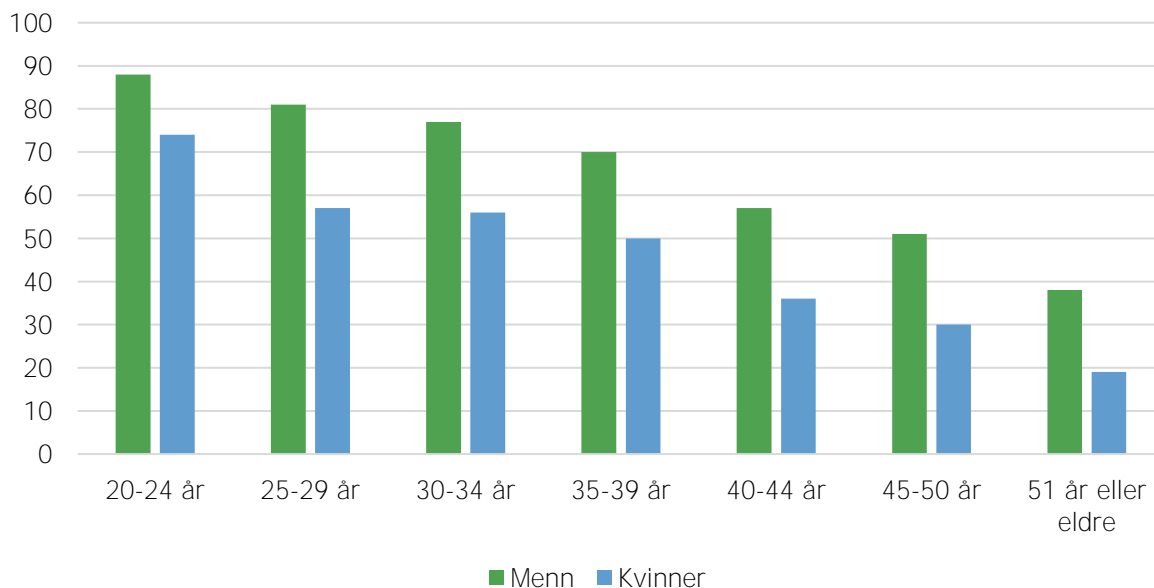
I 2022 deltok om lag 17 900 personer i introduksjonsprogrammet. Dette er en betydelig økning sammenliknet med året før med om lag 10 500 registrerte deltakere i programmet (IMDi, 2022d). Andelen kvinner blant programdeltakerne har økt betydelig de siste årene. I 2017 var det en klar overvekt menn i introduksjonsprogrammet, en andel på 63 prosent, mens andelen kvinnelige deltakere lå på 37 prosent. Fem år senere, i 2022, utgjorde kvinner

³ Se kapittel 7.6.

flertallet – to tredjedeler av deltakerne i programmet. Også alderssammensetningen blant deltakerne har endret seg i samme periode, med en stadig økende andel eldre deltakere i alderen 46 år og over (SSB, 2022k).

Sammensetningen av deltakergruppen har direkte sammenheng med resultater etter avsluttet introduksjonsprogram siden andelen som går over til arbeid eller utdanning varierer betydelig med kjønn og alder. Figur 3.7 illustrerer dette. Andelen som gikk over til arbeid eller utdanning ett år etter avsluttet program er høyest blant de yngste deltakerne og synker med alder både for menn og for kvinner. Totalt var 61 prosent av flyktingene som avsluttet introduksjonsprogrammet i 2020 i arbeid eller utdanning ett år senere, som er omtrent samme andel som de som fullførte i 2019 (SSB, 2021d).

Figur 3.7 Andel sysselsatte/under utdanning ett år etter avsluttet introduksjonsprogram, etter kjønn og alder. 2021 (SSB, 2021d)

Mannlige flyktninger har betydelig høyere sannsynlighet for å gå over til arbeid eller utdanning ett år etter avsluttet introduksjonsprogram. Blant menn som avsluttet programmet i 2020 var 71 prosent i arbeid eller utdanning året etter, mot halvparten av kvinnene i samme avslutningskohort. Overgangen til arbeid eller utdanning i 2021 økte sammenliknet med året før for begge grupper, men kjønnsforskjellene i resultatene som beskrevet over har likevel vært omtrent uendret siden 2016 (SSB, 2021d).

Forskning viser at kvinnelige flyktninger og familiegjenforente som har deltatt i introduksjonsprogrammet har større sjanser for å få jobb både på kort og lang sikt sammenliknet med de som ikke har deltatt. Samtidig finner man ingen høyere sannsynlighet for bedre lønnsutvikling blant kvinner som deltar i introduksjonsprogrammet (Ugreninov & Turner, 2023). Selv om de som deltar i introduksjonsprogrammet har høyere sannsynlighet

for overgang til jobb, vet vi mindre om kvaliteten på jobbene deltakerne får. I tillegg kan kvalifikasjonene en opparbeider gjennom programmet bli underminert av andre faktorer, som for eksempel diskriminering.

Norskprøveresultater

3.6. Bedre norskprøveresultater blant kvinner

Norsk kunnskaper er en viktig forutsetning for at innvandrere kan delta på ulike arenaer i det norske samfunnet. Forskningslitteraturen viser en positiv sammenheng mellom innvandreres språkkunnskaper og deres helse, formelle og uformelle nettverk, samt deltakelse i arbeid og utdanning. Dette gjelder i særlig stor grad for flyktningkvinner, flyktninger med lav utdanning og innvandrere med lang botid i Norge (Cheung & Phillimore, 2016; Lunde & Lysen, 2022; Kjøllesdal et al., 2023).

Innvandrere i alderen 18 til 67 med oppholdstillatelse som danner grunnlag for permanent opphold, har ifølge integreringsloven rett og plikt til å få opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Gruppene som omfattes av ordningen er for eksempel flyktninger, deres familiegjenforente, samt familiegjenforente med norske statsborgere. Målgruppen for norskopplæring er med andre ord større enn målgruppen for introduksjonsprogrammet. I 2022 deltok 28 400 personer i opplæringen. Dette utgjør en økning på 30 prosent i antallet deltakere sammenliknet med året før. Hver tredje deltaker var fra Ukraina. Andre store grupper var blant annet innvandrere fra Syria, Eritrea, Afghanistan og Thailand. Til sammen kommer deltakerne fra 160 ulike land (Lunde, 2023).

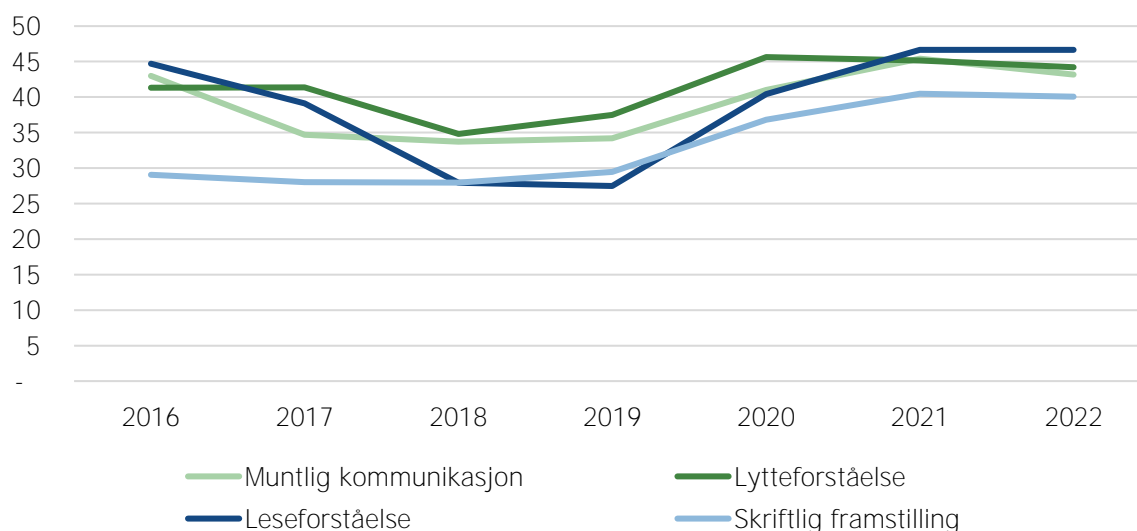
I løpet av 2022 ble det avlagt ca. 34 200 norskprøver. Kvinneandelen blant dem som avlegger norskprøver har økt betydelig i løpet av de siste årene i takt med økt kvinneandel blant deltakere i introduksjonsprogrammet. I 2022 ble to tredjedeler av norskprøvene gjennomført av kvinner. Til sammenlikning ble om lag 50 prosent av prøvene i 2017 avlagt av kvinnelige deltakere. Halvparten av kandidatene var under 36 år i 2022. Samtidig har det vært en økende andel i eldre aldersgrupper blant dem som avlegger prøver (SSB, 2022r).

Hvordan måles ferdighetsnivå etter avlagt norskprøve?

Norskprøven består av fire delprøver - lytteforståelse, leseforståelse, skriftlig framstilling og muntlig kommunikasjon. Det er mulig for en person å avlegge delprøvene flere ganger i løpet av et kalenderår. Resultatene på norskprøven evalueres basert på et rammeverk som deler språkferdighetene inn i tre overordnede nivåer: basisbruker (A), selvstendig bruker (B) og avansert bruker (C). Hvert av disse nivåene består av to undernivåer (A1 og A2, B1 og B2, C1 og C2).

Resultatene fra delprøvene tyder på innvandrere har vanskeligst med å tilegne seg skriveferdigheter. Alt i alt, økte andelen som fikk selvstendig brukernivå (B1 eller høyere) på prøvene fra 32 prosent i 2019 til 44 prosent i 2022.

Figur 3.8 Andel norskprøver med oppnådd språknivå B1 eller høyere, etter delprøve (SSB, 2022r)

Deltakere i norskopplæring med høyere utdanning oppnår oftere språknivå B1 eller høyere. I tillegg varierer norskprøveresultatene med kjønn og alder. Nesten halvparten (46 prosent) av prøvene tatt av kvinner har resultat på selvstendig brukernivå (B1 og høyere), mot 40 prosent av prøvene tatt av menn. Aldersgruppen 26-35 år har den høyeste andelen prøver med resultater på nivå B med 51 prosent. Deretter synker andelen prøver på dette nivået med økende alder (SSB, 2022r).

Kvalifisering blant ukrainske flyktninger

3.7. 7 700 ukrainske flyktninger i introduksjonsprogrammet i 2022

Den store økningen i antall personer med midlertidig kollektiv beskyttelse i Norge fra og med våren 2022, førte tilt flere midlertidige tilpasninger i integreringsrelatert regelverk, inkludert integreringsloven (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2021). Disse tilpasningene innebærer mer fleksibilitet og muligheter for et kortere og noe annerledes tilbud i introduksjonsprogrammet og norskopplæring til ukrainske flyktninger. Deltakelse i introduksjonsprogrammet er frivillig for personer med kollektiv beskyttelse. Programmet skal minst bestå av arbeids- og utdanningsrettet innhold og et språktilbud, og gruppen har rett til gratis opplæring i norsk i opptil ett år. For dem med barn under 18 år skal også kurs i

foreldreveiledning inngå i introduksjonsprogrammet (IMDi, 2022b). Det er i tillegg mulig for denne gruppen å delta i introduksjonsprogrammet på deltid, i kombinasjon med arbeid. I motsetning til andre flyktninger, kan de med kollektiv beskyttelse også forlate introduksjonsprogrammet for å jobbe uten å miste rettigheter til senere deltakelse i programmet (Hernes et al., 2022; IMDi, 2022b).

Kartlegginger viste tidlig at mange i denne gruppen har et høyt utdanningsnivå. NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga) utvidet i april 2022 godkjenningsordningen for utenlandsk utdanning til også å gjelde utdanninger fra Ukraina. Det har gjort at ukrainske flyktninger kunne få utdanningen sin godkjent enklere og raskere. I løpet av 2022 mottok NOKUT nesten 800 slike søknader. Dette var en åttedobling i antall søknader sammenliknet med året før (NOKUT, 2022).

I 2022 ble det registrert ca. 7 700 deltakere fra Ukraina i introduksjonsprogrammet. 78 prosent av dem var kvinner (SSB, 2022k). Få deltakere rakk å avslutte introduksjonsprogrammet i løpet av 2022, bare om lag 150 personer (IMDi, 2023b).

Undersøkelser av flyktningers egne erfaringer med introduksjonsprogrammet viser høy tilfredshet med introduksjonsprogram og norskopplæring både blant deltakere fra Ukraina og blant deltakere med bakgrunn fra andre land (IMDi, 2023c). Drøyt åtte av ti i begge gruppene opplever introduksjonsprogrammet som nyttig og relevant for videre yrkeskarriere. Om lag ni av ti svarer at de liker å delta i norskopplæring, og at de har en god relasjon til sine lærere og programrådgivere. Likevel svarer en høy andel av ukrainske flyktninger, 68 prosent, at det er for lite tid til opplæring og at introduksjonsprogrammet deres har for kort varighet (IMDi, 2023c).

Fremover vil det være viktig med oppdatert kunnskap om overgangen til arbeid og utdanning når en stor andel av de første kohortene med ukrainere avslutter programmet i løpet av høsten 2023.

Indikatorer for integrering Arbeid

Mindre forskjeller siden 2015

Sysselsatte

69% Innvandrere

75% Norskfødte med innvandrerforeldre

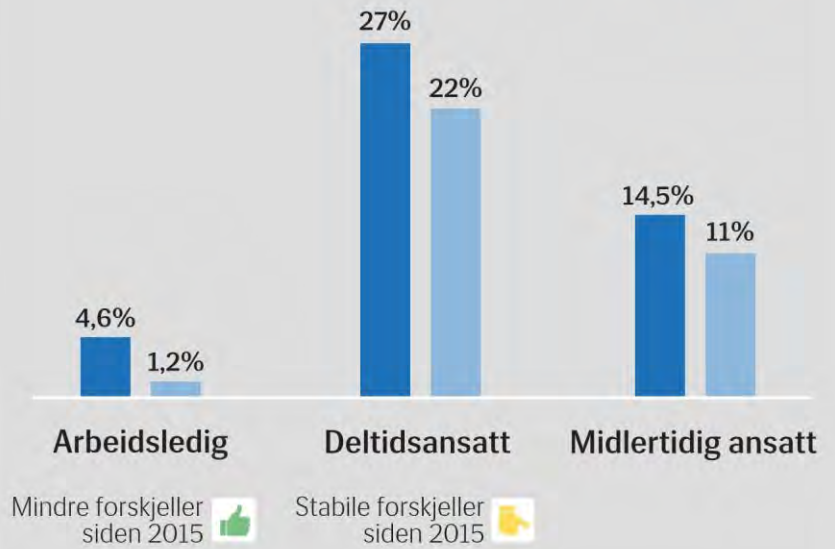
80% Øvrig befolkning

29%
innvandrere
fra Asia, Afrika etc

12%
i øvrig
befolkning

**mener at de er i fare
for å miste jobben**

Innvandrere
Øvrig befolkning

40%
Innvandrere

14%
Øvrig befolkning

er overkvalifisert

Stabile forskjeller siden 2015

11% Innvandrere
6% Øvrig befolkning

ønsker høyere stillingsprosent

11% Unge innvandrere

6% Unge i øvrig befolkning

er utenfor arbeid og utdanning

Mindre forskjeller siden 2015

4. Arbeid

Den norske samfunnsmodellen bygger på målet om små forskjeller (Meld. St. 13, 2018-2019). Store forskjeller i levekår mellom innvandrere og den øvrige befolkningen kan være til hinder for integreringen. Deltakelse i arbeid blir ansett som svært viktig for inkludering og integrering. Det å være i arbeid bidrar til selvstendighet, selvrealisering og til å bygge nettverk. Det gir videre økt tilhørighet til samfunnet, motvirker fattigdom og utjevner forskjeller. Målet om høy sysselsetting blant innvandrere er også av samfunnsøkonomisk betydning, og en forutsetning for en velfungerende norsk velferdsstatsmodell på sikt (NOU, 2021:2).

For mange innvandrere karakteriseres deres arbeidsforhold av midlertidighet, ufrivillig deltid og lav inntekt. Et sentralt mål i integreringspolitikken er derfor å bidra til at flere innvandrere får en varig tilknytning til arbeidslivet. For å oppnå dette, vises det til at innvandrere i større grad må få mulighet til å tilegne seg formell kompetanse. Den nye integreringsloven skal blant annet bidra til at dette kan skjer innenfor rammene av introduksjonsprogrammet (Arbeids- og inkluderingsdepartementet, 2021).

Sysselsetting - innvandrere

4.1 Lavest sysselsetting blant nyankomne flyktninger

Innvandrere har i snitt lavere sysselsettingsgrad enn den øvrige befolkningen. I 2022 var 69 prosent av innvandrere sysselsatt, mot 80 prosent i den øvrige befolkningen. Det er samtidig betydelige forskjeller mellom grupper når vi ser på innvandringsgrunn, botid og kjønn.

Hvordan defineres sysselsetting?

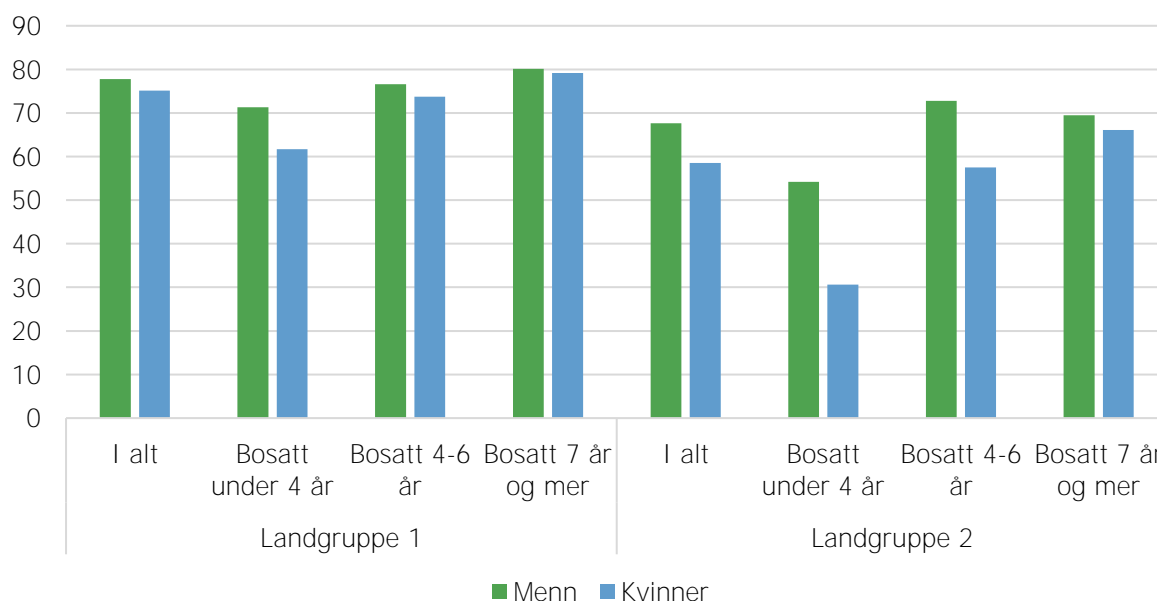
En person regnes som sysselsatt dersom personen utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuken, eller har et slikt arbeid, men var midlertidig fraværende på grunn av sykdom, ferie, lønnet permisjon eller lignende (Registerbasert sysselsettingsstatistikk, SSB).

Blant arbeidsinnvandrere er sysselsettingsandelen høy uavhengig av hvor lenge de har bodd i landet, og ligger omtrent på nivå med resten av befolkningen (SSB, 2022w). For flyktninger eller deres familiegjenforente tar det ofte lenger tid å tilegne seg relevant kompetanse og komme seg ut i arbeid. Flesteparten i denne gruppen deltar i introduksjonsprogrammet de første årene etter at de har blitt bosatt i en kommune.

En større andel innvandrer menn er i arbeid sammenliknet med innvandrer kvinner. I 2022 var 73 prosent innvandrer menn og 65 prosent innvandrer kvinner registrert sysselsatt. Særlig

innvandrerkvinner fra landgruppe 2 har lav sysselsettingsgrad, som vist i figur 4.1.⁴ Videre viser figuren at kjønnsforskjellene i sysselsetting er størst for nyankomne innvandrere, det vil si de som har vært bosatt i Norge under 4 år, men disse forskjellene jevner seg ut med botid i Norge. For landgruppe 1 er det nesten ingen forskjeller i andelen sysselsatte menn og kvinner når man har vært bosatt i Norge i 7 år eller mer. For landgruppe 2 er andelen sysselsatte menn med 7 års botid eller mer fortsatt noe høyere enn for kvinner i tilsvarende kategori, men også her er forskjellene små.

Figur 4.1 Sysselsatte innvandrere etter botid, landbakgrunn og kjønn. Prosent. 2022 (SSB, 2022s)

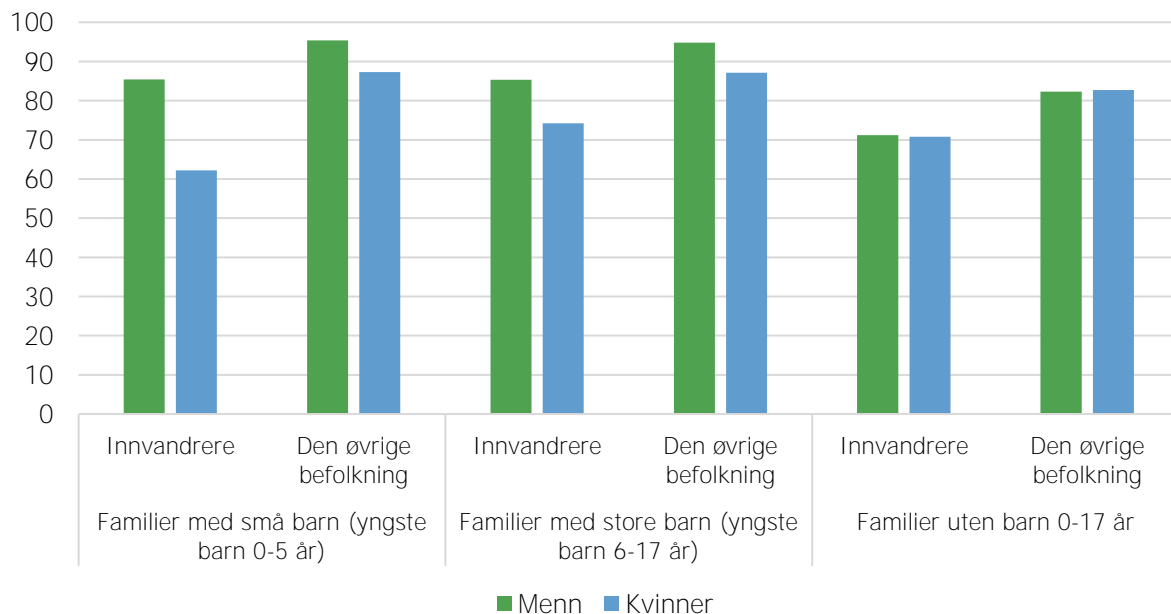
Forskning peker på flere barrierer som kan redusere eller hindre arbeidsmarkedsdeltakelse blant innvandrerkvinner. Det kan være lite formell kompetanse, lave norskerferdigheter, dårlig helse og diskriminering (Umblis, 2020). Dessuten slår sammenhengen mellom det å stifte familie og tilknytning til arbeidsmarkedet mer negativt ut for innvandrerkvinner enn for kvinner uten innvandrerbakgrunn. En ny studie av innvandrerkvinnens arbeidstilknytning viser at denne sammenhengen er sterkere i mer religiøse innvandremiljøer, selv om de har innvandret til land som fremmer likestilt arbeidsliv (Kanas & Müller, 2021). Innvandrerkvinner fra noen land har også høyere sannsynlighet for å være lenger hjemme med barna enn kvinner i resten av befolkningen (Umblis, 2020).

Figur 4.2 sammenlikner andelen i arbeid blant menn og kvinner i alderen 25-44 år i ulike familiefaser. Innvandrerkvinner i småbarnsfamilier, det vil si familier der det yngste barnet er under 6 år, skiller seg klart ut med lavest sysselsetting av alle gruppene i figuren. I tillegg

⁴ Se definisjonen på landgruppe i kapittel 1.

viser figuren at kjønnsforskjellene i sysselsettingsnivå er størst blant innvandrere med små barn i familien.

Figur 4.2 Kjønnsforskjeller i sysselsettingsandel blant personer 25-44 år, etter familiesituasjon. 2021 (SSB, 2021a)

Sysselsetting - norskfødte med innvandrerforeldre

4.2 Små kjønnsforskjeller blant norskfødte med innvandrerforeldre

Som vist tidligere, er de fleste norskfødte med innvandrerforeldre relativt unge - nesten tre av fire er under 18 år. Det er likevel interessant å følge med på deres arbeidstilknytning sammenliknet med innvandrere og den øvrige befolkningen, særlig i lys av den relativt store andelen norskfødte med innvandrerforeldre som tar høyere utdanning.

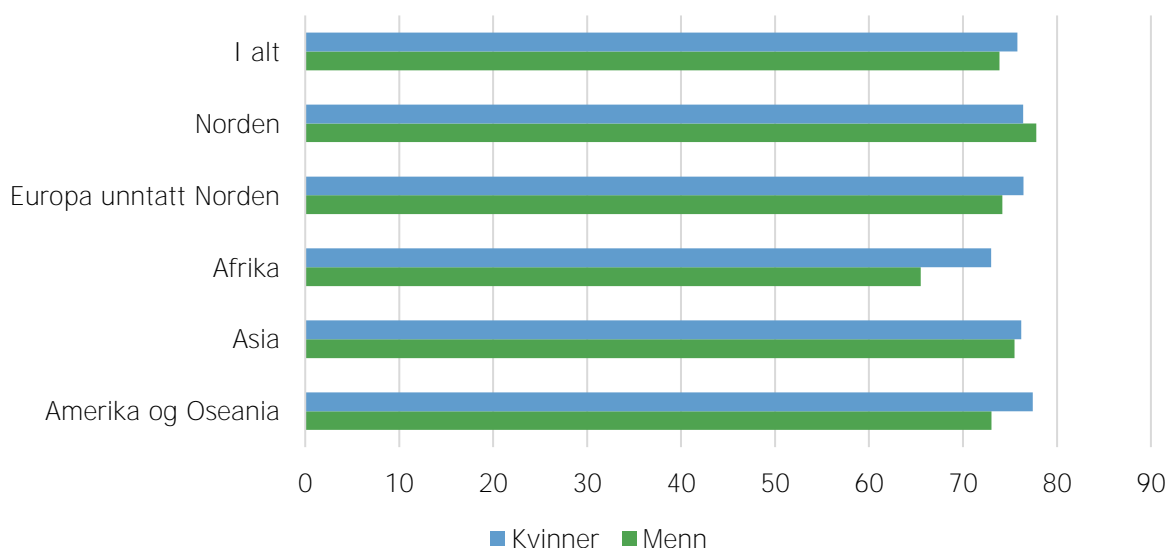
Flere studier viser at norskfødte med innvandrerforeldre i gjennomsnitt gjør det bedre på arbeidsmarkedet enn sine foreldre, men dårligere enn den øvrige befolkningen. Samtidig finner man markante forskjeller innad i denne gruppen, og disse henger ofte sammen med bakgrunnsfaktorer som kjønn, foreldrenes landbakgrunn og utdanningsnivå (Hermansen, 2016; Umblijs, 2020).

I 2022 var 75 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre mellom 20 og 66 år sysselsatte, mot 69 prosent av innvandrere. I befolkningen uten innvandrerbakgrunn var 80 prosent i arbeid. Forskjellene i sysselsettingen mellom norskfødte med innvandrerforeldre og den

Øvrige befolkningen er dermed mindre i 2022 enn de var i 2021. Denne positive utviklingen, med synkende forskjeller mellom disse gruppene, har man registrert siden 2015, med unntak av pandemiåret 2020.

I motsetning til innvandrere, er det små kjønnsforskjeller i sysselsetting blant norskfødte med innvandrerforeldre og den øvrige befolkningen, og andelen i arbeid er høyere blant kvinner enn blant menn i denne gruppen. I 2022 var 74 prosent av norskfødte menn med innvandrerforeldre sysselsatt, mens tilsvarende andel for norskfødte kvinner med innvandrerforeldre lå på 76 prosent. Fordelt etter foreldrenes landbakgrunn var andelen i arbeid lavest blant norskfødte menn med bakgrunn fra afrikanske land. To av tre i denne gruppen var sysselsatt i 2022 (SSB, 2022u).

Figur 4.3 Sysselsettingsandel blant norskfødte med innvandrerforeldre, etter kjønn og foreldrenes landbakgrunn. 2022 (SSB, 2022t)

De siste årene har flere studier kartlagt mulige årsaker til at norskfødte med innvandrerforeldre har høyere arbeidsmarkedsdeltakelse og lavere kjønnsforskjeller i deltakelse sammenliknet med foreldrene. Høyt utdanningsnivå både blant kvinner og menn i denne gruppen trekkes frem som en viktig forklaring. Dette henger igjen sammen med mulighetene egalitære velferdsinstitusjoner og politikk som aktivt fremmer et likestilt arbeidsliv gir (Midtbøen & Nadim, 2022). I tillegg viser studier at norskfødte med innvandrerforeldre i større grad ser ut til å tilpasse seg norske yrkesnormer ved fordeling av arbeid og omsorg (Birkelund et al., 2014; Kirkeberg et al., 2019; Kitterød & Nadim, 2020; Nadim & Midtbøen, 2023).

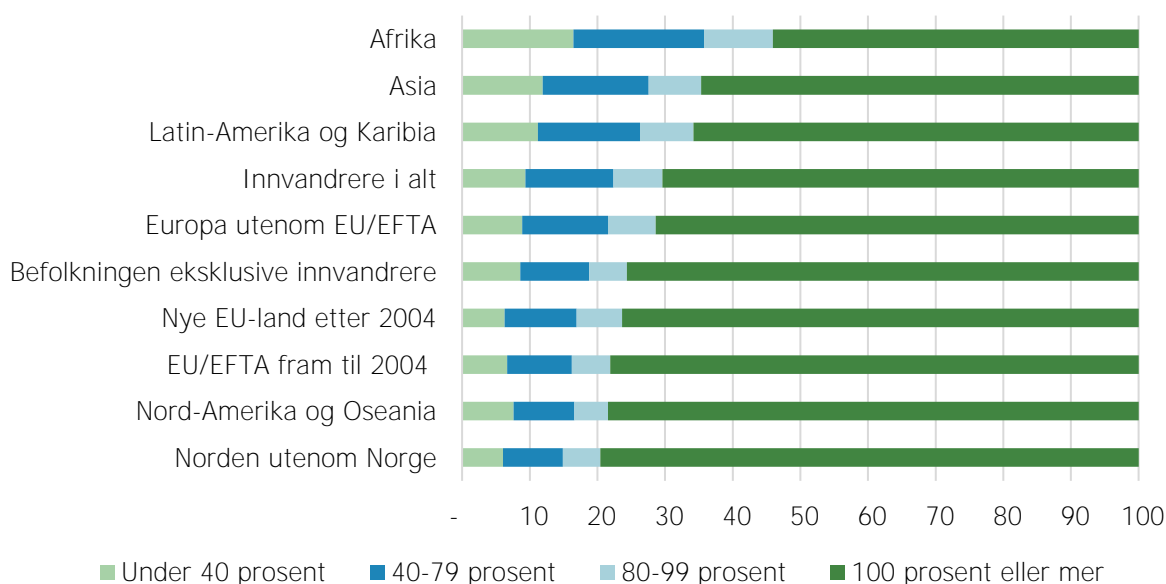
Arbeidstid

4.3 Fire av ti innvandrerkvinner jobber deltid

En større andel innvandrere er ansatte i deltidstillinger enn den øvrige befolkningen. I 2022 jobbet 27 prosent av innvandrere deltid, mot 22 prosent i den øvrige befolkningen. Siden 2015 har andelen deltidsansatte gått ned, både blant innvandrere og i befolkningen ellers. Men forskjellene i arbeidstid mellom disse to gruppene har ikke endret seg. Det er fortsatt like stor forskjell i 2022 mellom innvandrere og den øvrige befolkningen når det gjelder andelen deltidsansatte som det var i 2015.

Generelt jobber kvinner oftere deltid enn menn. I 2022 var andelen deltidsansatte dobbelt så høy for kvinner sammenliknet med menn, både for ansatte med og uten innvandrerbakgrunn. Den høyeste andelen deltidsansatte finner vi blant innvandrerkvinner (37,5 prosent). Blant kvinner uten innvandrerbakgrunn jobber 31 prosent deltid. Blant menn er 17 prosent med innvandrerbakgrunn og 14 prosent uten innvandrerbakgrunn deltidsansatt (SSB, 2022u).

Figur 4.4 Fordeling etter stillingsprosent, sysselsatte innvandrere etter landbakgrunn (SSB, 2022v)

Figur 4.4 viser at stillingsprosenten blant innvandrere også varierer med landbakgrunn. Deltidsarbeid er relativt vanligere blant innvandrere fra Afrika, Asia og Latin-Amerika, mens innvandrere fra europeiske land, Nord-Amerika og Oseania har en lavere andel

deltidsansatte enn den øvrige befolkningen. Forskjellene i andelen deltidsansatte mellom innvandrere fra ulike verdensregioner må blant annet ses i lys av hvilke yrker de jobber i. Innvandrere fra Afrika og Asia er overrepresentert i yrkesgrupper der deltidsarbeid er utbredt, slik som renhold og salgs- og serviceyrker.

Tall fra arbeidskraftsundersøkelsen viser at innvandrere oftere jobber i deltidstillinger ufrivillig. Det er relativt flere i innvandrerbefolkningen enn i resten av befolkningen som oppgir at de må jobbe deltid fordi de ikke finner en annen heltidsjobb, og at de ønsker lenger arbeidstid (Lien, 2022).

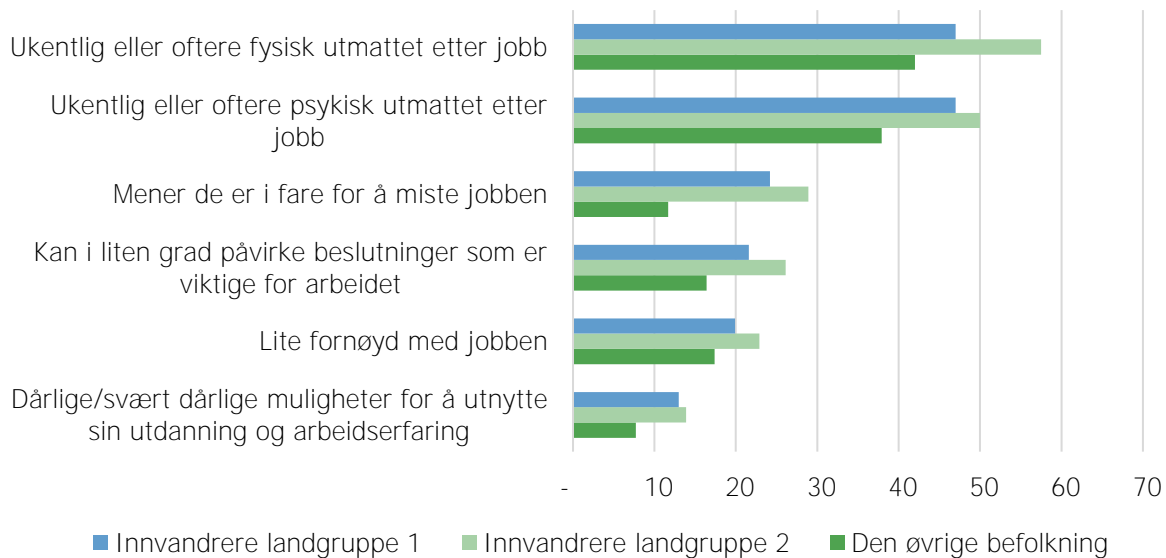
Arbeidsmiljø

4.4 Dårligere arbeidsmiljø og mer usikker arbeidshverdag

Sysselsettingsandel og stillingsprosent er viktige indikatorer, men forteller oss lite om hvordan innvandrere opplever sin arbeidshverdag sammenliknet med resten av befolkningen. Forskning og statistikk tilgjengelig per i dag tyder på at innvandrere er overrepresentert i yrker med mer fysisk belastende arbeidsoppgaver, at de har en mer usikker tilknytning til arbeidslivet og dårligere arbeidsmiljø (With, 2019). En mer usikker arbeidshverdag kan ha negativ påvirkning på arbeidstakernes helse og føre til sykdom, uførhet og frafall fra arbeidslivet (Akay & Ahmadi, 2022; Ugreninov, 2023).

Tall fra SSBs livskvalitetsundersøkelse indikerer at innvandrere oftere er utsatt for dårlig arbeidsmiljø enn resten av befolkningen, noe som i størst grad gjelder innvandrere fra landgruppe 2. Over halvparten i denne gruppen opplever ukentlig eller oftere å være fysisk eller psykisk utmattet etter jobb. Nesten tre av ti innvandrere i landgruppe 2 opplever også at de står i fare for å miste jobben, mot drøyt en av ti i befolkningen ellers. En studie fra 2018 viser at innvandrere er dobbelt så utsatt for å miste jobben (i privat sektor) som personer uten innvandrerbakgrunn (Bratsberg et al., 2018). Å miste jobben har særlig negative konsekvenser for innvandrere fra utviklingsland med tanke på fremtidige jobbutsikter og lønnsutvikling. Forskerne finner ingen åpenbar forklaring på denne sammenhengen, men trekker frem at begrensede språkferdigheter kan påvirke mulighetene til å sikre seg ny jobb i større grad enn manglende utdanning eller ansiennitet.

Figur 4.5 Utvalgte arbeidsmiljøindikatorer, etter todelt landbakgrunn, prosent. 2022
(Livskvalitetsundersøkelsen, SSB)

Innvandrere opplever også dårligere muligheter til å bruke sin utdanning og arbeidserfaring på arbeidsplassen, og de er i større grad overkvalifisert for jobbene de er ansatt i. Dette gjelder uavhengig av landgruppe (Larsen et al., 2018). I 2021 jobbet fire av ti innvandrere i yrker med lavere krav til kompetanse enn det utdanningen deres tilsier. I resten av befolkningen var 14 prosent overkvalifisert. Disse forskjellene har omtrent vært uendret siden 2015 (Edelmann & Villund, 2022). En positiv tendens er at andelen overkvalifiserte synker med botid i Norge (Larsen et al., 2018).

Innvandrerens arbeidshverdag er også i større grad preget av midlertidighet enn i resten av befolkningen. Ved utgangen av 2022 var 14,5 prosent av innvandrere ansatt i midlertidige stillinger, mot 11 prosent i den øvrige befolkningen. Innvandrere fra afrikanske land er særlig overrepresentert blant midlertidig ansatte. En av fire sysselsatte fra denne landgruppen jobbet i midlertidige stillinger i 2022. Nordiske innvandrere har den laveste andelen midlertidig ansatte blant alle innvandrere, en andel på 9 prosent (Taha, 2023).

Forskning tyder på at det er forskjeller i innvandreres arbeidshverdag når man fordeler disse etter yrker. I lovregulerte yrker innen helse, jus, økonomi, skole og offentlig administrasjon, og i bransjer med høy andel fagorganiserte, er det færre forskjeller mellom innvandrere og ansatte uten innvandrerbakgrunn når det gjelder arbeidssituasjon. For eksempel har innvandrere i profesjonsyrker som leger, tannleger, sykepleiere og lærere betydelig mindre risiko for å bli utsatt for lønnsdiskriminering enn innvandrere i andre yrker (Drange & Helland,

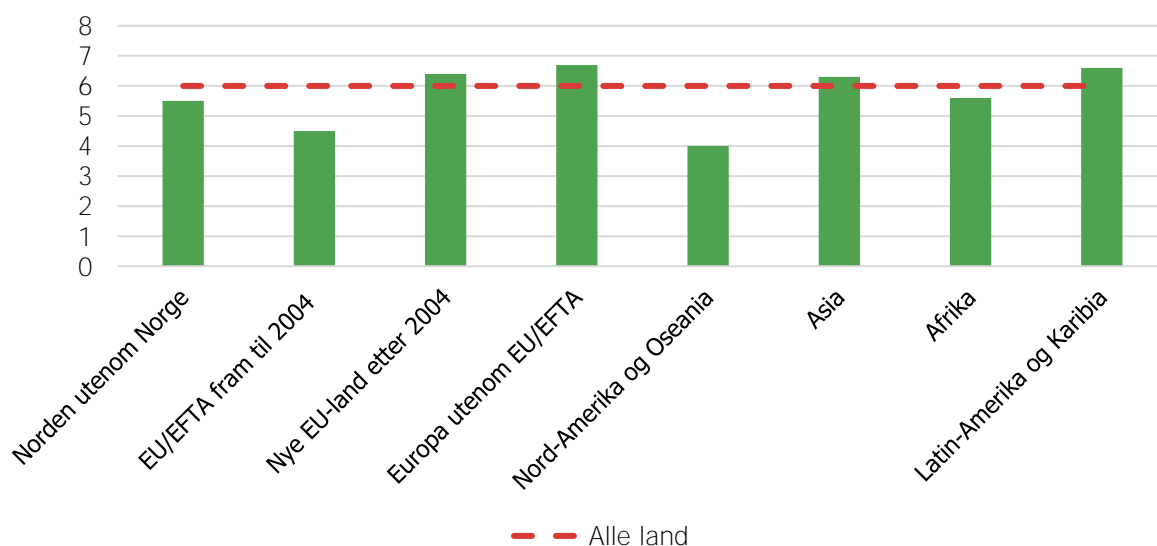
2018). En forklaring er at en begrenset tilgang på arbeidskraft i enkelte bransjer sterkt reduserer arbeidsgivers anledning til å diskriminere (Drange, 2016).⁵

Sykefravær

4.5 Sykefravær varierer etter yrke, alder og landgruppe

Norge har et høyere sykefravær og mer utbredt langvarig sykefravær sammenliknet med flere andre europeiske land (Lien, 2019; Ugreninov, 2023). I gjennomsnitt har innvandrere et marginalt høyere legemeldt sykefravær enn befolkningen ellers. I 4. kvartal 2022 hadde 6 prosent av innvandrere fravær fra arbeid dokumentert med legemelding, mot 5,7 prosent i hele befolkningen (SSB, 2022x). Bak gjennomsnittstallene er det imidlertid variasjon når man ser på ulike innvandrergrupper. Innvandrerkvinner har høyere sykefravær enn innvandrer menn. I tillegg øker sykefraværet med alder raskere blant innvandrere enn i resten av befolkningen (Bruer-Skarsbø, 2020). Det er også betydelige forskjeller i sykefraværsprosent for innvandrere fra ulike landgrupper. Høyest legemeldt sykefravær finner man blant innvandrere fra øst-europeiske land utenfor EU (6,7 prosent), mens innvandrere fra Nord-Amerika har det laveste sykefraværet (4 prosent) (figur 4.6). For innvandrere har det å være sykemeldt større negative konsekvenser for fremtidig deltakelse i arbeid (Umblijs, 2020).

Figur 4.6 Legemeldt sykefravær blant innvandrere, etter landbakgrunn. Prosent. 4. kvartal 2022 (SSB, 2022x)

⁵ Se kapittel 7.6.

Legemeldt sykefravær varierer også avhengig av hvilke yrker innvandrere jobber i. Ikke overraskende er sykefraværsprosenten høyere i jobber der arbeidstakere i større grad utsettes for helseskadelig arbeidsmiljø og fysisk krevende arbeid. Dette er for eksempel yrker innen renhold, salg og transport (Hansen et al., 2014).

Forskningslitteraturen peker på flere årsaker til forskjeller i sykefravær mellom innvandrere og resten av befolkningen. På den ene siden er innvandrere, særlig fra landgruppe 2, overrepresentert i jobber med mer fysisk belastende arbeidsoppgaver, mer usikker tilknytning til arbeidslivet eller dårligere arbeidsmiljø (With, 2019). Dette kan gå ut over helsen og bidra til høyere sykefravær. På den andre siden har noen innvandrergrupper bedre helse enn befolkningen ellers når de kommer til Norge. Dette fenomenet betegnes som «den sunne innvandrer»-effekten, og er nærmere omtalt i kapittel 5.6 i denne rapporten. Lavere sykefravær blant innvandrere kan også være knyttet til at de oftere møter opp på jobb med sykdom fordi de opplever mer press og er redd for å miste jobben dersom de blir sykemeldt (Ugreninov, 2023).

Arbeidsledighet

4.6 Arbeidsledigheten varer lenger blant innvandrere

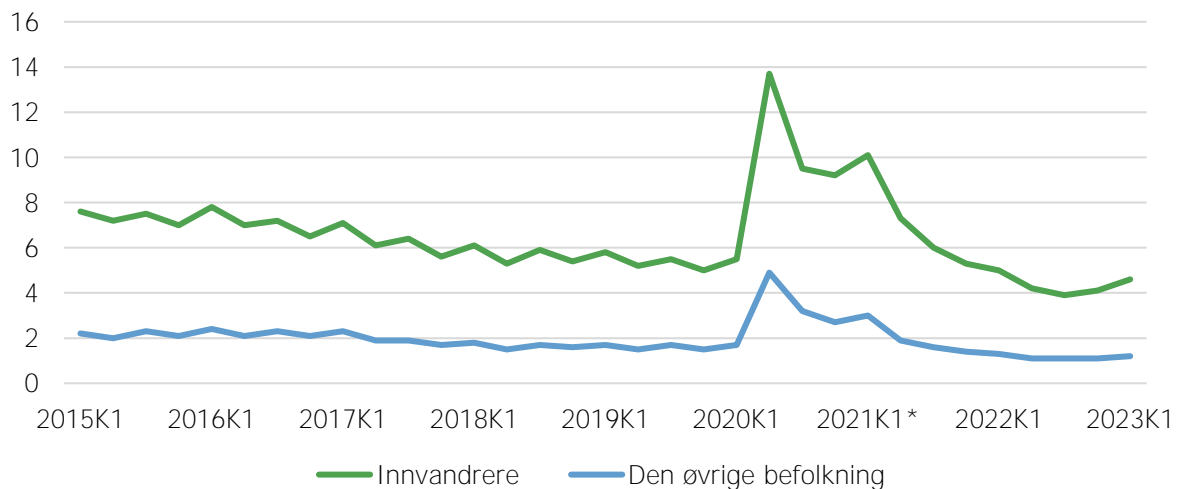
Hva betyr det å være arbeidsledig?

Navs statistikk over registrerte som «helt ledige» omfatter personer som har stått utenfor inntektsgivende arbeid de siste to ukene, og som søker og er tilgjengelige for arbeid. Det å være arbeidsledig innebærer dermed at personen aktivt søker arbeid og er disponibel for å begynne i arbeid, men ikke har fått jobbtilbud.

Arbeidsledigheten blant innvandrere er mer enn tre ganger så høy som i den øvrige befolkningen. I mars 2023 lå andelen arbeidsledige på 4,6 prosent blant innvandrere, mens tilsvarende andel i resten av befolkningen utgjorde 1,2 prosent. Menn har høyere arbeidsledighetsrate enn kvinner, både i innvandrerbefolkningen og i den øvrige befolkningen. Særlig innvandrere fra land i Afrika er overrepresentert blant arbeidsledige innvandrere. Her er 7,1 prosent med bakgrunn fra denne verdensdelen registrert arbeidsledige (Nav, 2023).

Figur 4.7 viser at det siden 2015 har vært en trend med synkende forskjeller i andelen arbeidsledige mellom innvandrere og den øvrige befolkningen, med unntak av pandemiåret 2020.

Figur 4.7 Registrerte helt ledige i andel av arbeidsstyrken. Prosent. (SSB 2020; Nav, 2023).

* Før 2021 ble statistikken over registrerte helt ledige utarbeidet og publisert av Statistisk Sentralbyrå. Fra og med 2021 overtok Nav ansvaret for å publisere denne statistikken. På grunn av dette er tallene før og etter 2021 ikke direkte sammenliknbare.

Sammenliknet med resten av befolkningen har innvandrere også høyere sannsynlighet for å være langtidsledige, som vil si å være arbeidsledige i minst et halvt år i strekk. I 2022 var 32 prosent av arbeidsledige innvandrere langtidsledige, mot 27 prosent i resten av befolkningen. Arbeidsledighetens varighet er en indikasjon på i hvor stor grad ulike grupper møter barrierer for overgang til arbeid. Jo lengre en person har vært arbeidsledig, desto lavere er sannsynligheten for å bli sysselsatt, og sannsynligheten for overgang til helse relaterte ytelser stiger. Disse negative konsekvensene av langvarig arbeidsledighet er i større grad gjeldende for innvandrere enn i øvrig befolkning (Kann et al., 2019).

NEET

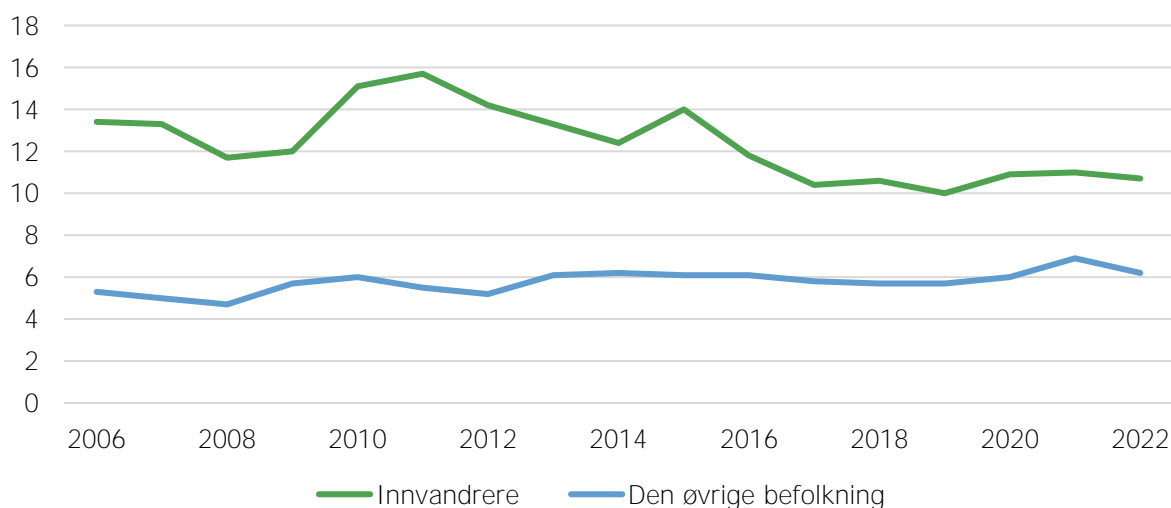
4.7 Unge innvandrere mer utsatt for utenforskap

Unge som faller utenfor arbeid, utdanning eller arbeidsrettede tiltak, kalles ofte NEET (en forkortelse for «Not in Employment, Education or Training»). Dette er en heterogen gruppe sammensatt av ungdom i ulike livssituasjoner. Noen faller innunder betegnelsen fordi de velger å ta et friår etter fullført utdanning. Andre kan oppleve mer langvarige perioder med utenforskap selv om de ønsker å delta i arbeid eller utdanning, for eksempel på grunn av arbeidsledighet eller uførhet. Langvarig utenforskap henger også sammen med svakere arbeidstilknytning og dårligere inntektsutvikling senere i livet (Normann & Hetland, 2021).

I 2022 sto 6,8 prosent av alle unge i alderen under 30 år utenfor arbeid, utdanning eller arbeidsrettede tiltak. Dette er en lavere andel enn gjennomsnittet for andre europeiske land, som i 2022 lå på 11,7 prosent (Eurostat, 2023). Unge innvandrere har imidlertid større

sannsynlighet for å havne i NEET-gruppen enn unge i befolkningen ellers, og disse opplever oftere langvarig utenforskap. I 2022 var 11,2 prosent av unge innvandrere utenfor arbeid, utdanning eller opplæring, mot 6,4 prosent unge i befolkningen ellers. Dermed er andelen unge innvandrere i Norge som havner i NEET-gruppen på nivå med andelen unge i NEET-gruppen i andre europeiske land. Dette kan delvis forklares med at det er en høyere andel innvandrere som kun har utdanning på grunnskolenivå. Lavt utdanningsnivå og frafall i videregående opplæring er den største risikofaktoren for å havne utenfor arbeid og utdanning for unge i Norge (OECD, 2018). Andre potensielle risikofaktorer inkluderer demografiske kjennetegn, foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn, samt fysisk og psykisk helse (Fyhn et al., 2021).

Figur 4.8 NEET-andel blant unge i alderen 15-29 år (Arbeidskraftundersøkelsen, SSB, 2022)

Figuren over viser at andelen unge utenfor arbeid og utdanning har gått ned blant innvandrere i løpet av de siste ti årene, mens andelen i befolkningen ellers ikke har endret seg (figur 4.8). Med andre ord ser man en nedgang i forskjeller over tid mellom innvandrere og resten av befolkningen når det gjelder andelen unge i NEET-gruppen.

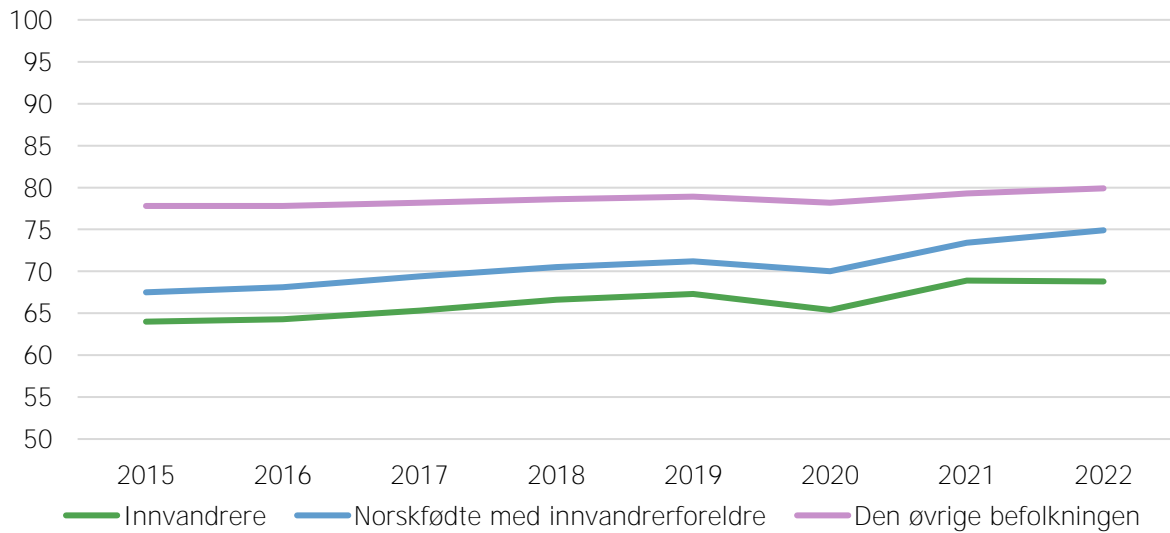
Ukrainske flyktninger og arbeidsmarkedet

4.8 Åtte av ti ukrainske flyktninger ønsker å komme i jobb

I 2022 lå sysselsettingsandelen blant innvandrere på 69 prosent. Dette er samme andel som i 2021. Blant norskfødte med innvandrerforeldre og i befolkningen ellers økte andelen som var i arbeid mellom 2021 og 2022. For innvandrerbefolkningen forble sysselsettingsnivået uendret grunnet det store antallet nyankomne flyktninger fra Ukraina. De fleste i denne gruppen deltok i introduksjonsprogrammet i 2022 og dermed var sysselsettingsandelen

ganske lav. Ifølge SSB var bare 9,2 prosent av de ukrainske flyktningene sysselsatt ved utgangen av året (Olsen, 2023).

Figur 4.9 Andel sysselsatte etter innvandrerkategori. 2015-2022 (SSB, 2022t)

En undersøkelse blant ukrainske flyktninger gjennomført våren 2022 viste at et mindretall - drøyt tre av ti - mente at krigen i Ukraina ville være over i løpet av 2022 eller 2023. Samtidig var mer enn halvparten usikre på om de ønsket å returnere til Ukraina etter krigens slutt. Med andre ord hadde flertall av respondentene et langsiktig perspektiv på oppholdet i Norge, med ønsker om å integrere seg i det norske samfunnet. På spørsmål om ønsket aktivitet i Norge dersom oppholdet blir langvarig, svarte 80 prosent at de ønsket å jobbe, 10 prosent så seg selv som pensjonister og 5 prosent uttrykte ønske om å studere (Hernes et al., 2022).

Indikatorer for integrering

Økonomi og levekår

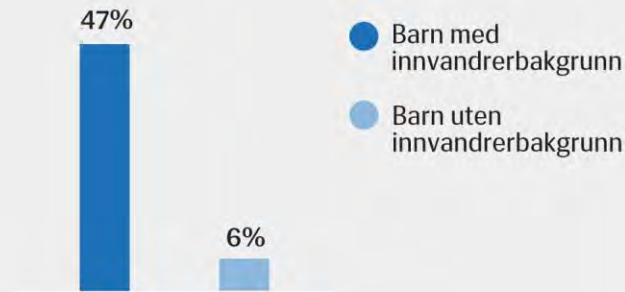
90 000kr

lavere medianinntekt
blant innvandrere

Svak nedgang i
forskjeller siden 2015

Barn i vedvarende lavinntekt

Større forskjeller
siden 2015

bor i husholdninger
med vedvarende lavinntekt

Stabile forskjeller
siden 2015

Innvandrere

I øvrig befolkning

bor i vedvarende
lavinntekt

Bolig

Stabile forskjeller
siden 2015

60%
Innvandrere

86%
I øvrig befolkning

eier egen bolig

27%

Innvandrere

19%

I øvrig befolkning

opplever overvekt av negative følelser

Større forskjeller
siden 2020

2 av 4

ukrainske flyktninger

3 av 4

i hele befolkningen

vurderer sin helse som god

22%
Innvandrere

8%
I øvrig befolkning

bor trangt

Svak nedgang i
forskjeller siden 2015

5. Økonomi og levekår

En trygg økonomisk situasjon, gode levekår og boforhold er avgjørende for å sikre god integrering. Gode boforhold, som det å eie egen bolig eller bo romslig, henger for eksempel sammen med mer aktiv deltakelse i lokal frivillighet og fritidsaktiviteter, samt bedre helse (OECD/EU, 2023). Store forskjeller i inntekt og levekår mellom personer med og uten innvandrerbakgrunn, kan på sin side øke risikoen for marginalisering og hindre innvandreres deltakelse på ulike samfunnsarenaer.

I et integreringsperspektiv er samspillet mellom helse, arbeidsdeltakelse, utdanningsmuligheter og deltakelse på andre samfunnsarenaer viktig. God helse øker mulighetene for arbeidsdeltakelse, som er en av grunnsteinene for vellykket integrering. Arbeidsplassen er ofte en arena for å oppleve anerkjennelse og mestring, som igjen kan ha positiv innvirkning på helsen. På den andre siden gir integreringsbarrierer, for eksempel lave norskferdigheter eller svak tilhørighet til samfunnet, en økt risiko for helseutfordringer.

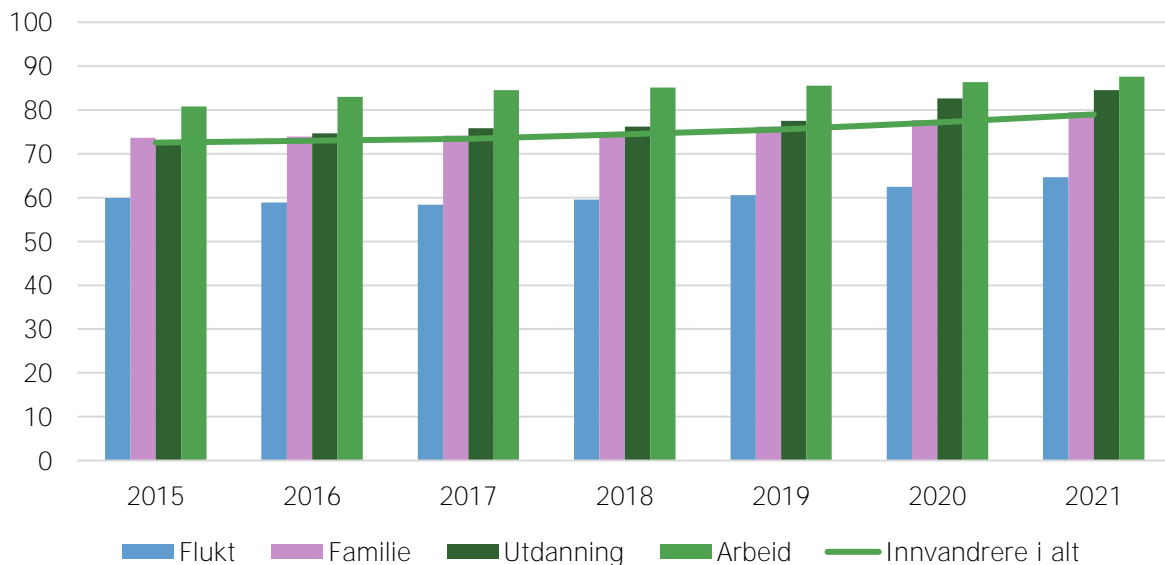
Inntekt

5.1 Nedgang i inntektsulikhet i 2021

Innvandrere har i gjennomsnitt lavere inntekt enn befolkningen som helhet. I 2021 utgjorde medianinntekten for innvandrere ca. 335 000 kroner, mot 424 000 kroner i befolkningen som helhet. Inntektsforskjellene mellom innvandrere og hele befolkningen var dermed ca. 90 000 kroner, som er en svak nedgang sammenliknet med 2020 (SSB, 2021c).

Samtidig varierer inntektsnivået innad i innvandrerbefolkningen med innvandringsgrunn og botid. I figur 5.1 er medianinntekt i ulike innvandrergupper vist som andel av hele befolkningens medianinntekt. I 2021 hadde flyktninger en medianinntekt på 274 000 kroner. Dette utgjør 65 prosent av den norske befolkningens medianinntekt. Inntekten til nyankomne flyktninger som har bodd i Norge i under 3 år er særlig lav. I 2021 lå inntekten i denne gruppen på 184 7000 kroner, som er under halvparten av befolkningens medianinntekt. Arbeidsinnvandrere skiller seg ut med høyest medianinntekt blant innvandrere, men de har noe lavere medianinntekt enn majoritetsbefolkningen. Dette til tross for at sysselsettingsandelen blant arbeidsinnvandrere og majoritetsbefolkningen er like høy.

Figur 5.1 Median inntekt for innvandrere som andel av hele befolkningens median inntekt, etter innvandringsgrunn (SSB, 2021c)

Figur 5.1 viser en svak nedgang i inntektsulikhet mellom innvandrere og resten av befolkningen i perioden 2015-2021. I påvente av nye tall fra SSB er det samtidig viktig å ta forbehold om at årene 2022 og 2023 har vært preget av usikkerhet i norsk økonomi, med blant annet renteøkninger og prisvekst på varer og tjenester. Hvilke konsekvenser dette har for inntektsutviklingen til ulike innvandrergupper vil derfor være særlig interessant å følge med på fremover.

Vedvarende lavinntekt

5.2 Innvandrere opplever oftere økonomiske vansker

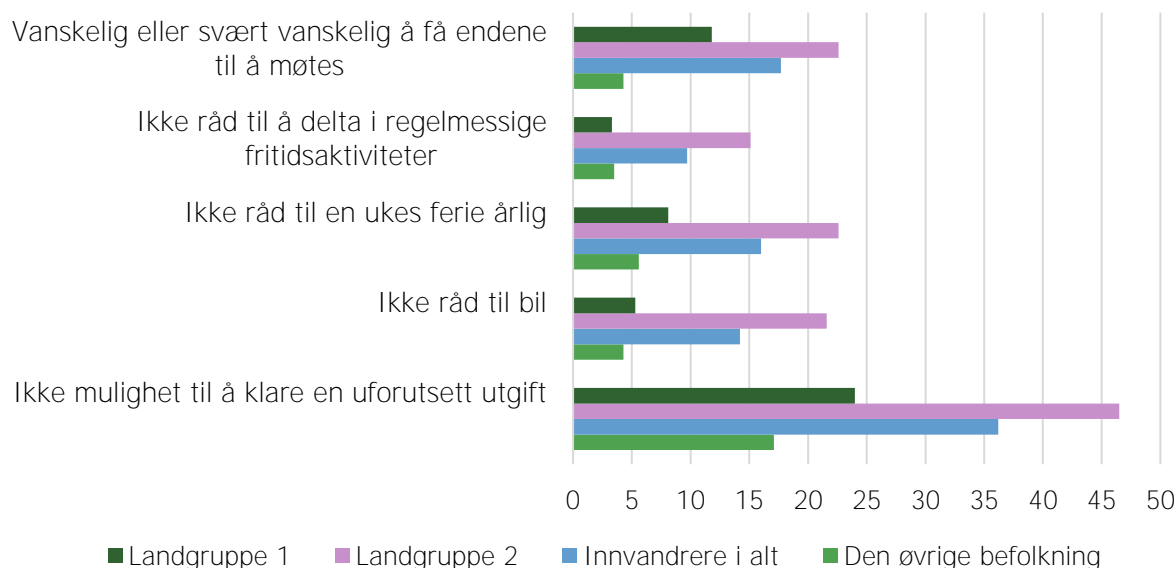
I perioden 2019-2021 bodde 26 prosent av alle innvandrere i husholdninger med vedvarende lavinntekt, mot 7 prosent i den øvrige befolkningen. Andelen er særlig høy blant innvandrere fra landgruppe 2. Hver tredje innvanderer i denne gruppen bodde i en husholdning med vedvarende lavinntekt i nevnte periode. Tilsvarende andel blant innvandrere fra landgruppe 1 lå på 18 prosent (IMDi, 2021).

Hvordan måles vedvarende lavinntekt?

Med lavinntekt menes inntekt (etter skatt og justert for husholdningsstørrelse) under 60 prosent av den nasjonale medianinntekten. Vedvarende lavinntekt vil si å ha en lavinntekt over en periode på 3 år (Epland & Normann, 2021). Lavinntekt og vedvarende lavinntekt benyttes ofte som indikatorer på fattigdom.

Innvandrere opplever oftere utfordringer i økonomiske situasjon sammenliknet med den øvrige befolkningen. Andelen som oppgir at de ikke har råd til bil, ferie eller fritidsaktiviteter er omtrent tre ganger så høy blant innvandrere som i befolkningen ellers.

Figur 5.2 Opplevde utfordringer med økonomi, etter landbakgrunn. 2022 (SSB, 2022d)

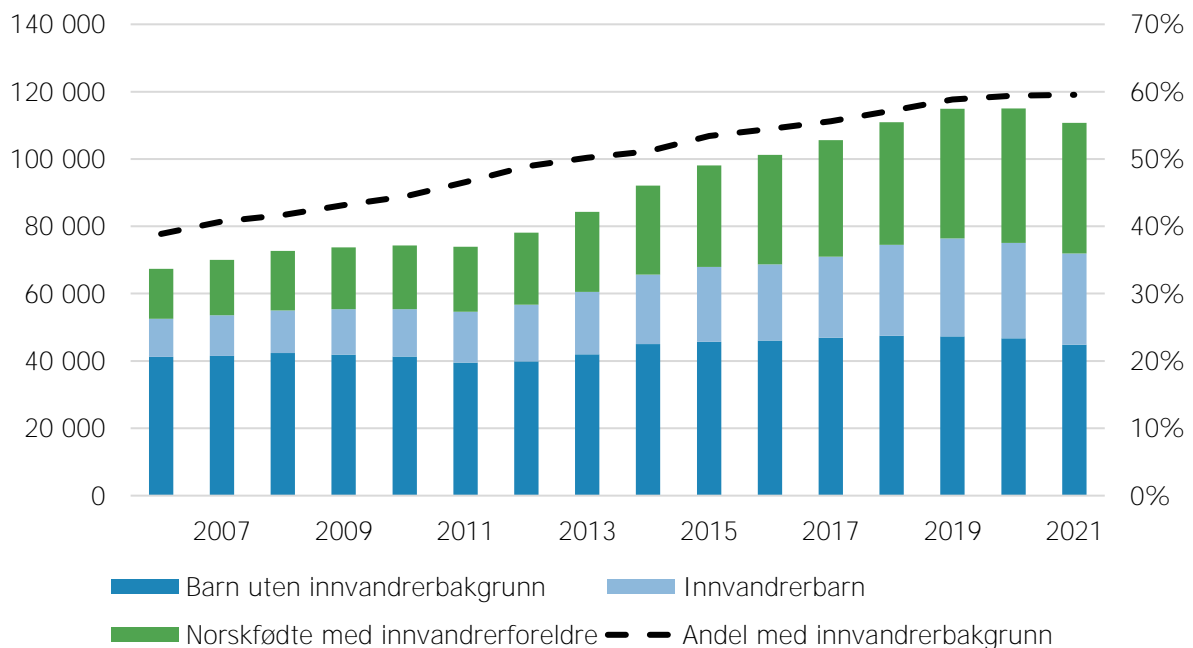
Sannsynligheten for å oppleve økonomiske vansker er høyest blant innvandrere fra landgruppe 2. Der svarer hver femte person at det er vanskelig eller svært vanskelig å få endene til å møtes. I den øvrige befolkningen opplever kun 4 prosent det samme (figur 5.2). Det er videre om lag 46 prosent i landgruppe 2 som ikke vil klare en uforutsett utgift, tilsvarende 17 prosent i øvrig befolkning.

Barn i vedvarende lavinntekt

5.3 Færre barn i vedvarende lavinntekt i 2021

I 2021 ble det for første gang på ti år registrert en liten nedgang i antall barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt. Om lag 110 700 barn bodde i husholdninger med vedvarende lavinntekt i 2021, mot 115 000 året før. Denne positive utviklingen ble observert både blant barn med og uten innvandrerbakgrunn (figur 5.3). Likevel er barn med innvandrerbakgrunn fortsatt sterkt overrepresentert blant barn som vokser opp i vedvarende lavinntekt. I 2021 hadde seks av ti barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt innvandrerbakgrunn. Årene 2022 og 2023 har vært preget av usikkerhet knyttet til utviklingen i norsk økonomi. Per i dag mangler det kunnskapsgrunnlag om hvilke konsekvenser dette har hatt for antall barn i vedvarende lavinntekt.

Figur 5.3 Barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt, antall og andel med innvandrerbakgrunn (Epland & Normann, 2023)

Sannsynligheten for å vokse opp i familier med vedvarende lavinntekt varierer betydelig etter barnefamiliens landbakgrunn. For eksempel bodde to av tre barn med bakgrunn fra Syria og Somalia i lavinntektsfamilier i 2021. Samtidig gjaldt dette under 10ti prosent av barn i familier med bakgrunn fra India eller Bosnia-Hercegovina (SSB, 2021b).

Husholdningsstørrelse og -sammensetning henger tett sammen med vedvarende lavinntekt i barnefamilier og kan være med på å forklare forskjeller etter landbakgrunn. Vi ser at barn med innvandrerbakgrunn noe hyppigere enn andre barn bor sammen med en enslig forsørger. I tillegg bor barn med innvandrerbakgrunn oftere i store husholdninger. Antall yrkesaktive i husholdningen og botid er andre faktorer som har betydning for familiens inntektsnivå (Epland & Normann, 2021).

En studie gjort av barn i lavinntektshusholdninger over en periode på 9ni år, gir et forsterket bilde av at barnefamilier med innvandrerbakgrunn er kraftig overrepresentert blant de som har den vanskeligste økonomiske situasjonen (Normann, 2021). Inntektsmobiliteten er også klart mindre i denne gruppen enn i resten av befolkningen. Generelt vil barn som vokser opp i lavinntektshusholdninger både ha lavere karakterer i grunnskolen, samt mindre sannsynlighet for å fullføre videregående skole, ta høyere utdanning og bli sysselsatt i voksen alder (Ekren & Grendal, 2021).

Norskfødte med innvandrerforeldre som vokser opp i lavinntekt har høyere grad av gjennomføring i utdanning og deltakelse i arbeid sammenliknet med innvandrere og

personer uten innvandrerbakgrunn i samme situasjon. Det kan dermed se ut til at norskfødte med innvandrerforeldre i mindre grad blir påvirket av å vokse opp i en lavinntektshusholdning (Ekren & Grendal, 2021). Dette tyder igjen på høy utdannings- og inntektsmobilitet i denne gruppen, som flere studier tidligere har beskrevet (Hermansen, 2016; Kirkeberg et al., 2019).

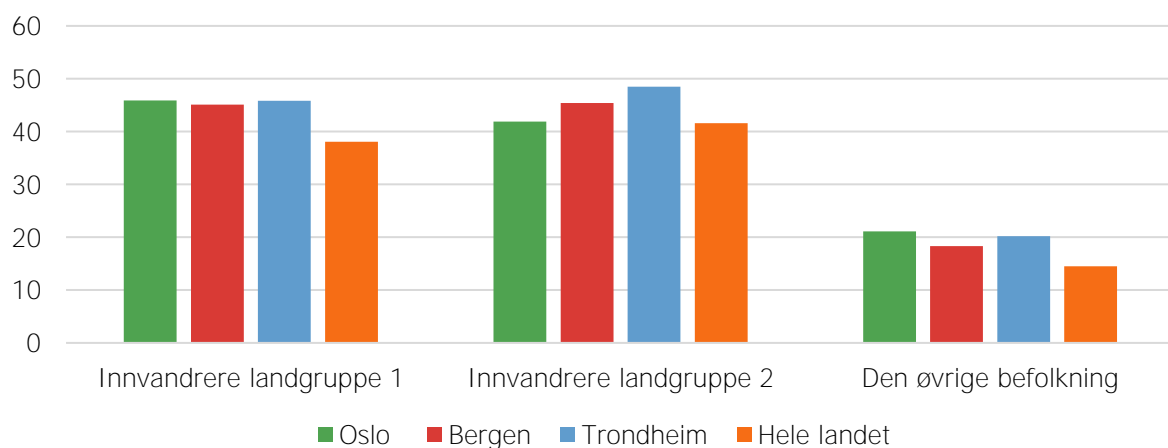
Eierstatus for bolig

5.4 Vanligere å leie bolig blant innvandrere

Mens nesten ni av ti i den øvrige befolkningen eier boligen de bor i, er det vanligere blant innvandrere å leie. I 2022 bodde 38 prosent av innvandrere fra landgruppe 1 og 42 prosent fra landgruppe 2 i leid bolig. Forskjellene har vært tilnærmet uendret siden 2015.

Innvandrerens personlige økonomi, innvandringsgrunn, planer om fremtidig etablering i Norge eller forhold på det lokale boligmarkedet styrer ofte om en leier eller eier bolig. Etablering på boligmarkedet krever et høyt inntektsnivå, og innvandrere er overrepresentert i husholdninger med lav inntekt. Innvandrere med lengst botid i Norge har i gjennomsnitt høyere inntekt enn de med kortere botid. Dette kan være med på å forklare at andelen som eier bolig stiger med botid (Normann, 2017). Tidligere studier viser også at arbeidsinnvandrere har høyere sannsynlighet for å leie enn å kjøpe bolig, og at dette kommer av usikkerhet med tanke på hvor lenge de blir i Norge (Ødegård & Andersen, 2021).⁶

Figur 5.4 Andel som leier bolig, etter innvandrerbakgrunn og bosted. 2022 (SSB, 2022a)

⁶ Forskere har også sett på forholdet mellom tilknytning til islam og det å ta opp boliglån (Brekke, 2018; Borchrevink & Birkvad, 2022)

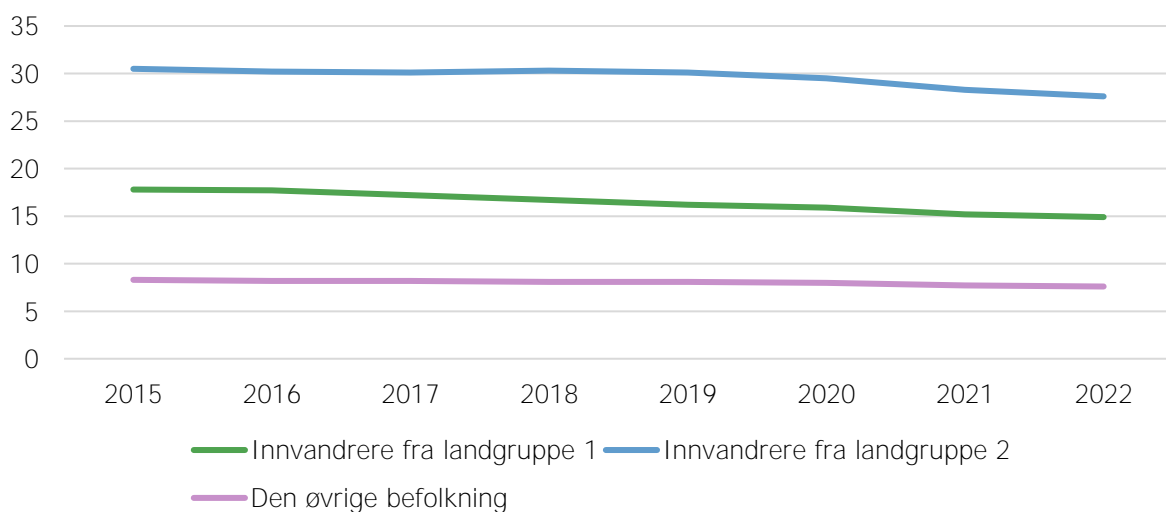
Regionale forskjeller i boligmarkedet påvirker også andelen som leier bolig. I store byer som Oslo, Bergen eller Trondheim er det vanskeligere å komme seg inn på boligmarkedet. Det er derfor ikke overraskende at relativt flere i disse kommunene leier bolig, både blant innvandrere og i befolkningen ellers. I Oslo kommune er 43 prosent av innvandrere og 21 prosent i resten av befolkningen leietakere (SSB, 2022o).

Boforhold

5.5 Hver femte innvandrer bor trangt

Innvandrere bor generelt trangere enn resten av befolkningen. Men som med andre forhold ser vi også stor variasjon mellom ulike innvandrergrupper i trangboddhet. I 2022 var andelen innvandrere som bodde trangt 15 prosent blant innvandrere i landgruppe 1, og hele 28 prosent blant innvandrere i landgruppe 2. I den øvrige befolkningen var andelen trangbodde langt færre (8 prosent). Figur 5.5 viser i tillegg at det har vært en svak reduksjon i forskjellene i trangboddhet siden 2015.

Figur 5.5 Andel trangbodde, etter innvandrerbakgrunn (SSB, 2022q)

Andelen som bor trangt er høyere blant flyktninger og familiegjenforente, og lavere blant arbeidsinnvandrere og innvandrere fra nordiske land. Det betyr at trangboddhet henger sammen med innvandringsgrunn. Samtidig henger det å bo trangt sammen med husholdningsstørrelse, alder, inntekt og delvis med botid i Norge (Arnesen, 2020; Dzamarija, 2022).

Ser vi videre på bygningstyper, er det en lavere andel innvandrere som bor i eneboliger sammenliknet med den øvrige befolkningen. Dette gjelder spesielt innvandrere fra landgruppe 2. 31 prosent i denne gruppen bodde i enebolig i 2022, mot 48 prosent av

innvandrere i landgruppe 1. I den øvrige befolkningen bodde 58 prosent i eneboliger dette året. Til gjengjeld var andelen som bodde i boligblokker dobbelt så høy blant innvandrere i landgruppe 2 som i den øvrige befolkningen (37 mot 19 prosent). I landgruppe 1 bodde 24 prosent i boligblokker (SSB, 2022p).

Helse

5.6 Psykiske plager vanligst blant flyktninger

Det er store forskjeller når det gjelder helse i ulike innvandrergupper. Man finner større variasjon i helsetilstand mellom ulike innvandrergupper enn mellom innvandrere samlet og befolkningen ellers. I tillegg til variasjon mellom innvandrere med ulik landbakgrunn, er det også betydelige kjønnsforskjeller. Helsetilstand varierer også med alder, innvandringsgrunn og botid i Norge. Ifølge Folkehelseinstituttet er flyktninger og eldre innvandrere spesielt utsatt for dårlig helse (Folkehelseinstituttet, 2022a).

Innvandrere har ofte bedre fysisk helse enn befolkningen ellers når de kommer til Norge. Dette fenomenet betegnes som «den sunne innvanderer»-effekten, og kan forklares med at det er ofte de friskeste og mest ressurssterke personene som velger å flytte til et annet land (Ichou & Wallace, 2019; Dzamarija, 2022). Helsen blant innvandrere forverres imidlertid med botid i Norge. Dette kan skyldes en rekke forhold både før og etter migrasjon, som sosioøkonomisk status, tilgang til helsetjenester, diskriminering eller fysisk og psykososialt arbeidsmiljø (Borsch et al., 2019).

Personer med innvandrerbakgrunn som har høy utdanning, er i arbeid og har god økonomi har også bedre fysisk og psykisk helse. Det er i tillegg en positiv sammenheng mellom god helse og sosial integrering. Opplevd diskriminering, dårlige norskkunnskaper og det å føle liten tilhørighet til både Norge og hjemlandet, er forbundet med dårligere psykisk helse og andre helseplager. For eksempel har innvandrere som har opplevd å bli forskjellsbehandlet på ulike arenaer dobbelt så stor sannsynlighet for å lide av psykiske plager sammenliknet med dem som ikke har opplevd diskriminering (Kjøllesdal et al., 2019; Folkehelseinstituttet, 2022a).

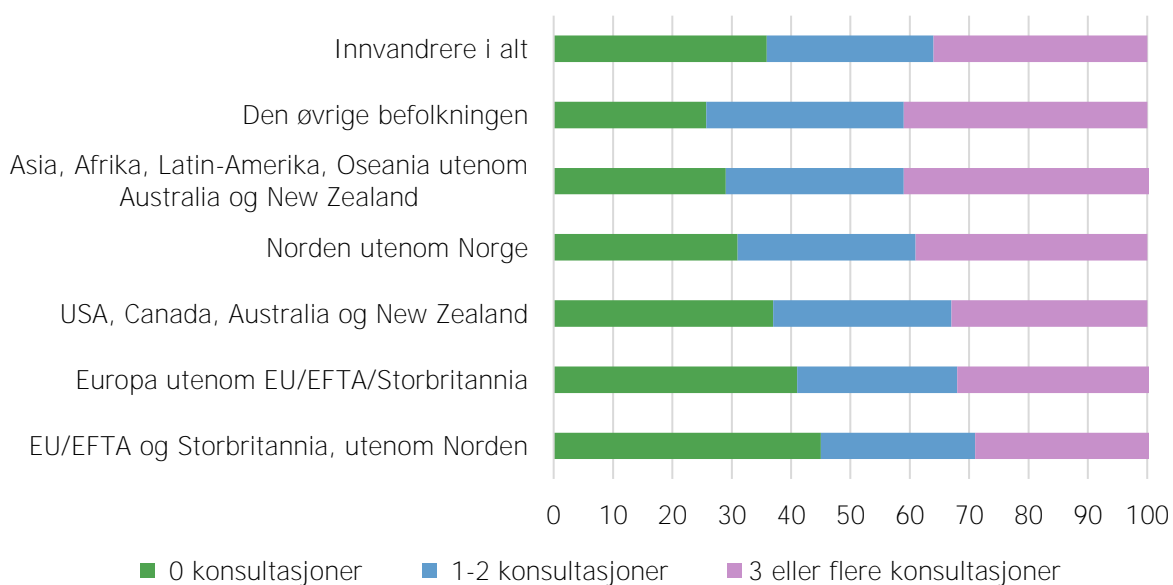
Innvandrere har generelt dårligere psykisk helse enn befolkningen ellers. Ifølge levekårsundersøkelsen i innvandrerbefolkningen (2016) var andelen som opplevde psykiske helseplager dobbelt så høy blant innvandrere enn i hele befolkningen, 12 mot 6 prosent. Flyktninger, både voksne og barn, hadde ofte mer psykiske plager enn andre innvandrergrupper. Dette kan være med på å forklare at de deltar i mindre grad i arbeid, utdanning eller på andre samfunnsarenaer (Harris et al., 2021; Folkehelseinstituttet, 2022a).

Studier fra ulike land finner at innvandrere – trolig noe overraskende – har lavere dødelighet enn befolkningen ellers. Også i Norge finner vi en signifikant lavere dødelighet, eller

sannsynlighet for å dø, blant innvandrere i alderen 60-79 år enn i den øvrige befolkningen i samme alder (Dzamarija & Syse, 2016). Samtidig varierer dødeligheten mellom ulike innvandrergupper, og den gjenspeiler forskjellene i innvandrerhelse beskrevet over. Blant annet ser det ut til at landbakgrunn, innvandringsgrunn og botid har noe å si for dødeligheten. Eldre innvandrere (60-79 år) som har kommet til Norge for arbeid eller utdanning har lavest dødelighet, mens flyktninger og nordiske innvandrere i samme aldersgruppe har den høyeste dødeligheten. Ingen innvandrergupper nevnt over har likevel høyere dødelighet enn den øvrige befolkningen (Dzamarija, 2022).

Gjennomsnittlig bruk av helsetjenester, som fastlege eller legevakt, ligger på et lavere nivå blant innvandrere enn i befolkningen ellers. 64 prosent av innvandrere hadde minst en konsultasjon hos fastlegen i løpet av 2022, mot 74 prosent i befolkningen uten innvandrerbakgrunn. Bruken av fastlege varierer samtidig betydelig med innvandreres landbakgrunn. Innvandrere fra land i Afrika, Asia etc. benytter seg oftere av fastlegetjenester enn andre innvandrergupper som figur 5.6 viser. Andre faktorer som har betydning for antall fastlegebesøk er alder, kjønn og botid i Norge (Lunde & Texmon, 2013).

Figur 5.6 Konsultasjoner hos fastlegen, etter landbakgrunn. 2022 (SSB, 2022I)

Det er behov for mer kunnskap om i hvilken grad forskjellene beskrevet over oppstår på grunn av barrierer i tilgangen til helsetjenester blant innvandrere og deres norskfødte barn. Eksempler på slike barrierer kan være manglende informasjon om helse- og omsorgstjenester, språkbarrierer, utilstrekkelig mangfoldkompetanse blant de ansatte, samt opplevd diskriminering (Kumar, 2022).

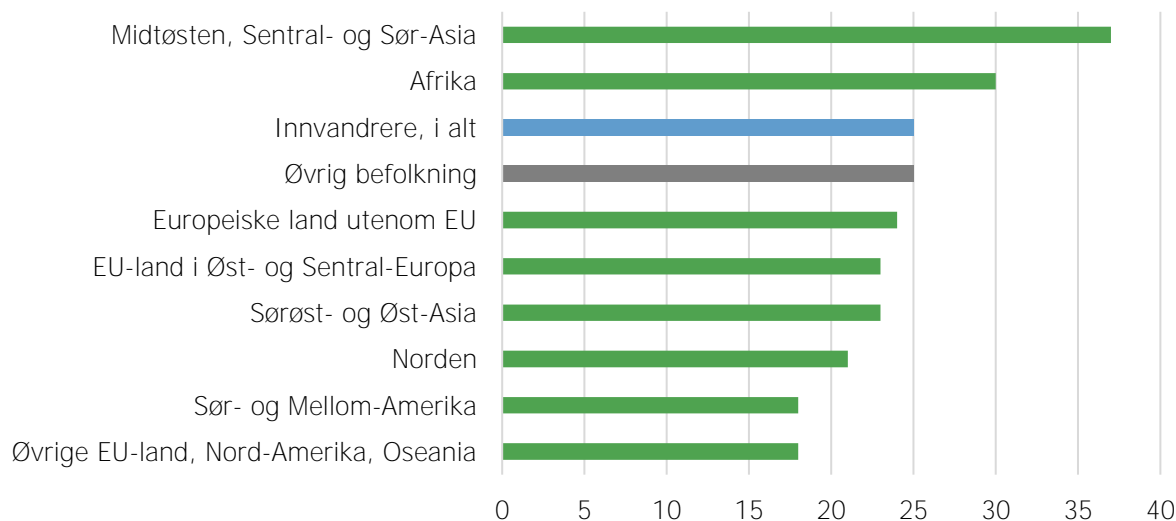
Livskvalitet

5.7 Innvandrere fra Asia og Afrika har lavest livskvalitet

Livskvalitet er et omfattende begrep og dreier seg om subjektive oppfatninger om hvor tilfreds en er med egen livssituasjon og i hverdagen. Livskvalitet henger tett sammen med levekår og helse, og måles ved hjelp av en rekke indikatorer som tilfredshet med livet, mening og mestring, samt fravær av psykiske plager og negative følelser.

SSBs livskvalitetsundersøkelse viser at innvandrerbefolkningen som helhet omtrent har like høy egenrapportert livskvalitet som den øvrige befolkningen.⁷ 29 prosent av innvandrere oppga lav tilfredshet med livet i 2022, mot 28 prosent i den øvrige befolkningen. Samtidig viser undersøkelsen store forskjeller i opplevd livskvalitet mellom innvandrere fra ulike verdensregioner. Innvandrere fra Midtøsten, Sentral-Asia og Sør-Asia er minst tilfredse med livet. I denne gruppen hadde 37 prosent lav tilfredshet i 2022. Høyest livskvalitet finner vi blant innvandrere fra amerikanske og vesteuropeiske land, der bare 18 prosent er lite tilfredse med livet (Dalen & Larsson, 2022).

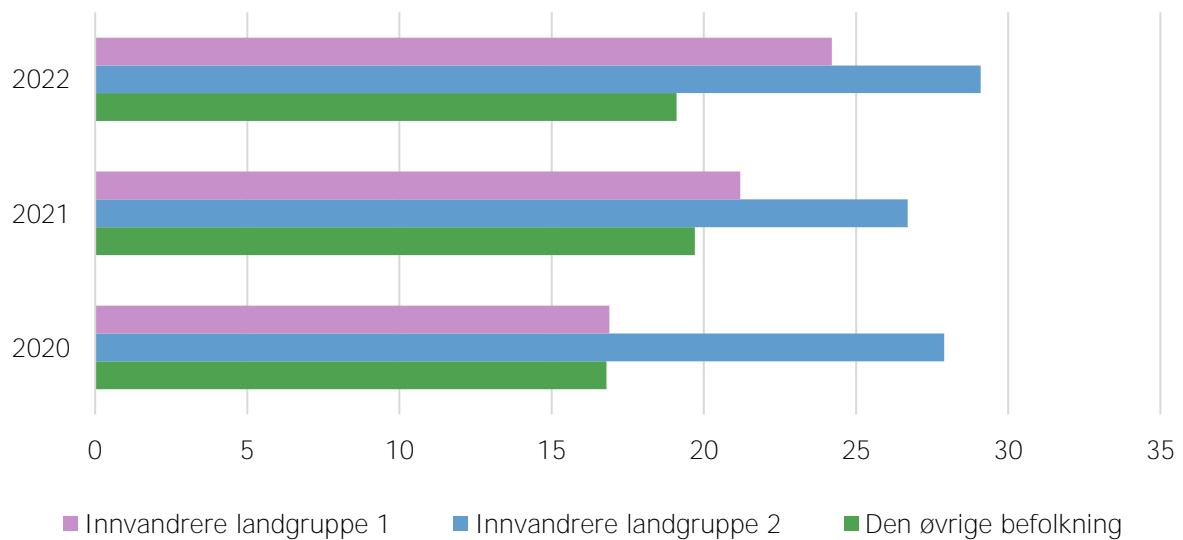
Figur 5.7 Andel med lav tilfredshet med livet, etter fødeland (verdensregion). 2022 (Dalen & Larsson, 2022)

⁷ Noen innvandrergrupper kan være underrepresentert blant respondentene i denne undersøkelsen. Dette gjelder særlig innvandrere fra Midtøsten, Afrika Sentral- og Sør-Asia og EU-land i Øst- og Sentral-Europa. Det er grunn til å anta at den gjennomsnittlige livskvaliteten i innvandrerbefolkningen ville vært lavere om en større andel fra disse landene svarte på undersøkelsen.

I tillegg til landbakgrunn er faktorer som lav inntekt, arbeidsledighet og uførhet forbundet med dårligere livskvalitet. Dette gjelder både blant personer med og uten innvandrerbakgrunn. Unge og aleneboende er også blant gruppene som er mer utsatt for dårligere livskvalitet.

Figur 5.8 Andel personer med overvekt av negative følelser. Prosent (SSB, 2022aa)

Selv om undersøkelsen ikke viser markante forskjeller mellom innvandrere og den øvrige befolkningen når det gjelder livskvalitet, oppgir innvandrere oftere overvekt av negative følelser, som å være bekymret, engstelig, ensom eller stresset. Hos innvandrere har denne andelen økt fra 23 prosent i 2020 til 27 prosent i 2022. I den øvrige befolkningen økte denne andelen fra 17 prosent til 19 prosent i samme periode. Det er innvandrere fra landgruppe 2 som har høyest andel overvekt av negative følelser, etterfulgt av innvandrere fra landgruppe 1.

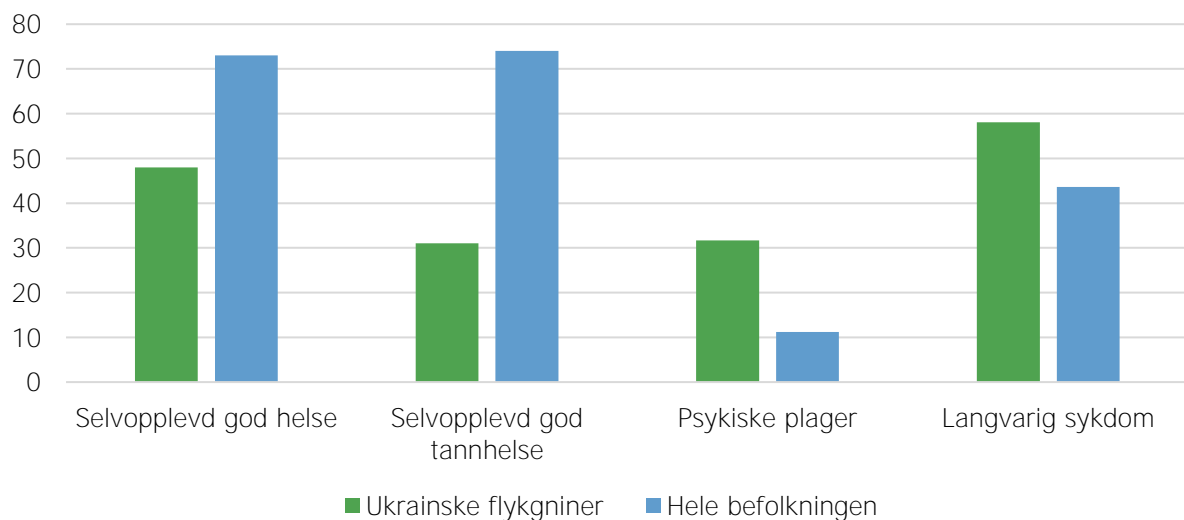
Helse og levekår blant ukrainske flyktninger

5.8 Halvparten av ukrainske flyktninger rapporterer om dårlig helse

De ukrainske flyktningene oppgir dårligere helse sammenliknet med befolkningen ellers. Om lag halvparten av ukrainske flyktninger i Norge vurderte sin helse som god eller veldig god i 2022, mot tre av fire i hele befolkningen. Eldre flyktninger i alderen 50 år og over opplever i større grad helseutfordringer sammenliknet med de under 50 år. Bare en av fire over 50 år vurderte at hadde god helse (Labberton et al., 2023).

Å oppleve psykiske plager som angst, uro, bekymringer, nervøsitet og håpløshet om fremtiden er tre ganger mer vanlig blant flyktningene fra Ukraina sammenliknet med befolkningen som helhet. De rapporterer også i større grad at de har langvarige fysiske eller psykiske helseutfordringer enn det som er tilfelle for den norske befolkningen. 58 prosent av de ukrainske flyktningene oppga at de hadde langvarige sykdommer, mens tilsvarende andel lå på 44 prosent i befolkningen ellers.

Figur 5.9 Selvpålevd helse blant ukrainske flyktninger og i hele befolkningen. 2022 (Labberton et al., 2023)

Når det gjelder informasjon om helsetjenester, svarer ni av ti at de har fått informasjon om helsetjenester i Norge, og at de vet hvordan de kan kontakte lege eller helsespesialist. Videre sier syv av ti de har fått helsetjenestene de har behov for. Andelen som ikke har fått tilstrekkelig tilgang til helsetjenester, eller som mangler informasjon om tjenestene, er høyest blant nyankomne ukrainske flyktninger. Personer som ankom i løpet av våren 2022, eller rett etter krigens utbrudd, opplever i størst grad god tilgang til informasjon og helsetjenester (Labberton et al., 2023). Dette kan tyde på at andelen som får informasjon om, og tilgang til, helsetjenestene øker med botid i Norge. En annen mulig årsak er at helsetilstanden til flyktningene som forlot landet i de tidlige fasene av krigen kan avvike fra de som har vært utsatt for konsekvensene av pågående krig over lengre tid.

Indikatorer for integrering

Politisk integrering

5%

listekandidater
i komunevalget

3%

kommunestyre-
representanter

hadde innvandrerbakgrunn

innvandrere stadig mer
underrepresentert siden 2007

Mediebruk

79%

59%

77%

● norskfødte med
innvandrerforeldre

● innvandrere

● i øvrig befolkning

leser nettaviser en gjennomsnittsdag

Overgang til norsk statsborgerskap

41 000

utenlandske statsborgere

fikk norsk statsborgerskap i 2021.
Dette er en dobling i antall
sammenliknet med året før

Valgdeltakelse

50%

av norske statsborgere,
innvandrere

80%

av norske statsborgere
uten innvandrerbakgrunn

deltok i Stortingsvalget i 2021

Større forskjeller
siden 2017

Politisk deltakelse

1 av 2

innvandrere

2 av 3

i øvrig befolkning

er medlem av en politisk
organisasjon, klubb eller
forening

8 av 10

innvandrere og i øvrig befolkning har høy tillit
til rettsvesenet og politiet

6. Politisk integrering

Aktivt medborgerskap, medbestemmelse og demokrati er viktige verdier i det norske samfunnet. Politisk integrering handler om i hvilken grad innvandrere deltar og er representert på de politiske arenaene, samt i hvilken grad de har tillit til det politiske systemet, myndighetene og offentlige institusjoner i Norge (Proba, 2019).

For mange innvandrere kan politisk integrering også dreie seg om å være en fullverdig og akseptert deltaker i det norske samfunnet, og at de har mulighet til å uttrykke sin mening og påvirke de politiske beslutningene på linje med andre samfunnsdeltakere. Svak politisk integrering kan føre til at man opplever mindre tilhørighet, og dette kan ha negative konsekvenser for integrering på andre områder.

Valgdeltakelse

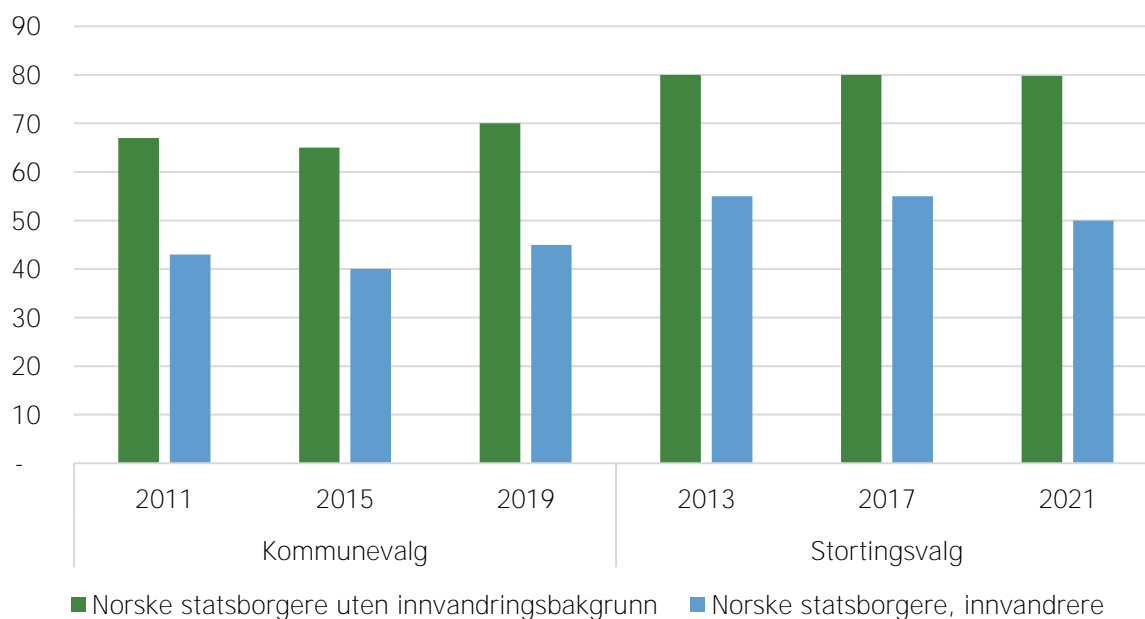
6.1 Innvandrere har lavere valgdeltakelse

For å stemme ved stortingsvalget må man være norsk statsborger. Ved kommune- og fylkesvalg kan utenlandske statsborgere med minimum tre års lovlig opphold stemme. Andelen stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn har økt de siste årene.

Det er ulike perspektiver på om høy valgdeltakelse er et mål i seg selv. Men i et deltakerdemokratisk perspektiv er det viktig at det ikke er betydelige forskjeller i valgdeltakelse mellom ulike grupper i samfunnet, og at samfunnet aktivt fremmer tiltak for at alle kan delta på like vilkår (Rawls, 2005).

Figuren 6.1 viser at innvandrere stemmer i mindre grad enn den øvrige befolkningen, både i stortings- og kommunevalg. Forskjellene i valgdeltakelse var stabile frem til stortingsvalget 2021, der deltakelsen blant innvandrere sank fra 55 til 50 prosent. Tilsvarende andel for befolkningen uten innvandrerbakgrunn holdte seg nesten uendret på rundt 80 prosent, med en liten nedgang på 0,2 prosentpoeng. Siden valgdeltakelsen også sank blant innvandrere som har hatt stemmerett ved flere valg, kan ikke nedgangen skyldes lavere deltakelse blant dem som har blitt norske statsborgere siden 2017. Pandemien satte sitt preg også på valggjennomføringen i 2021, men vi vet enda ikke om dette kan ha påvirket valgdeltakelsen.

Figur 6.1 Valgdeltakelse i stortingsvalg og kommunevalg blant personer med norsk statsborgerskap, 2011-2021. Prosent. (Kleven, 2017, 2021; SSB, 2019d)

Landbakgrunn har stor betydning for hvem som stemmer. Ved stortingsvalget økte deltakelsen blant innvandrere fra nordiske og vesteuropeiske land fra 71 prosent i 2017 til 74 prosent i 2021. Blant innvandrere fra afrikanske og asiatiske land sank deltakelsen fra 54 prosent i 2017 til 48 prosent i 2021 (Kleven, 2021).

Valgdeltakelsen varierer også med kjønn. Deltakelsen er høyere blant kvinner enn menn, både med og uten innvandrerbakgrunn. For innvandrere var andelen kvinner som stemte 3 prosentpoeng høyere enn blant menn, 52 mot 49 prosent. Blant norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn stemte 78 prosent av mennene og 81 prosent av kvinnene i stortingsvalget 2021 (SSB, 2021e).

Norskfødte med innvandrerforeldre stemmer i mindre grad enn sine jevnaldrende uten innvandrerbakgrunn. Blant norskfødte med innvandrerforeldre sank valgdeltakelsen fra 57 prosent i 2017 til 52 prosent i 2021. Nedgangen var størst blant norskfødte med foreldre fra afrikanske og asiatiske land, 54 prosent i 2017 mot 49 prosent i 2021 (Kleven, 2021). I 2021 var også kjønnsforskjellene store for norskfødte med innvandrerforeldre, hvor 57 prosent av kvinnene stemte, mot 47 prosent av mennene. En studie fra 2022 viser blant annet at det å vokse opp i land med demokratiske institusjoner bidrar til høyere valgdeltakelse særlig blant andregenerasjonskvinner (Finseraas et al., 2022).

Valgdeltakelsen er høyest blant innvandrere og norskfødte med høyt utdanningsnivå, men forskjellene mellom innvandrere, norskfødte og den øvrige befolkningen består selv ved å ta hensyn til utdanning. For eksempel er deltakelsen lavere blant innvandrerne med

universitetsutdanning sammenliknet med øvrige velgere med samme utdanningsnivå (Kleven & Bergseteren, 2022).

I stortingsvalgene 1997-2009 har valgdeltakelsen generelt ligget 20-30 prosentpoeng høyere blant innvandrere som har bodd i Norge i 30 år, sammenliknet med dem som har bodd i Norge under 10 år. Dette indikerer at både botid og alder har noe å si for valgdeltakelsen. Analyser fra kommunevalget i 2015 og stortingsvalget i 2017 viser imidlertid en ganske svak sammenheng mellom botid og valgdeltakelse (Kleven & Bergseteren, 2022).

Det finnes ulike forklaringer på variasjoner i valgdeltakelse mellom innvandrere og den øvrige befolkningen. Mange av forklaringene tar utgangspunkt i rammebetingelser (valgsystem, valgorganisering, informasjon), sosial og politisk kontekst (nærmiljøet, nettverk, valgkampsaker) og kjennetegn ved de stemmeberettigede. For eksempel kan dårlige erfaringer med valg fra hjemlandet prege velgeratferden. Mange innvandrere kommer fra land der politiske valg er forbundet med stemmemanipulasjon, uro og konflikt. Dette kan innebære at man i utgangspunktet har lav tillit til valginstitusjoner (Norris et al., 2014).⁸ Andre kommer fra mer demokratiske land, men der valgdeltakelsen i utgangspunktet er lav. Mange er arbeidsinnvandrere som har tenkt å være relativt kort her i landet og derfor ikke ønsker eller prioriterer å sette seg inn i norsk politikk. De som kommer fra land med relativt høyt politisk engasjement, tar i større grad del i det politiske liv i sitt nye land sammenliknet med innvandrere som kommer fra land med relativt lavt politisk engasjement (Kleven & Bergseteren, 2022).

Forskning tyder på at institusjonelle rammebetingelser, i form av informasjons- og opplysningskampanjer på ulike språk rettet mot innvandremiljøer, organisasjoner og nettverk, har en positiv effekt på valgdeltakelsen (Bergh et al., 2020, 2021; Kleven & Bergseteren, 2022). Valgdeltakelsen blant innvandrere ville sannsynligvis ha vært lavere uten slike mobiliseringstiltak. I tillegg har innvandrere som bosettes i nabolag med høy valgdeltakelse og som involveres i lokale sosiale nettverk høyere sannsynlighet for å stemme (Bratsberg et al., 2021).

Politisk deltakelse

6.2 Underrepresentert i politikken

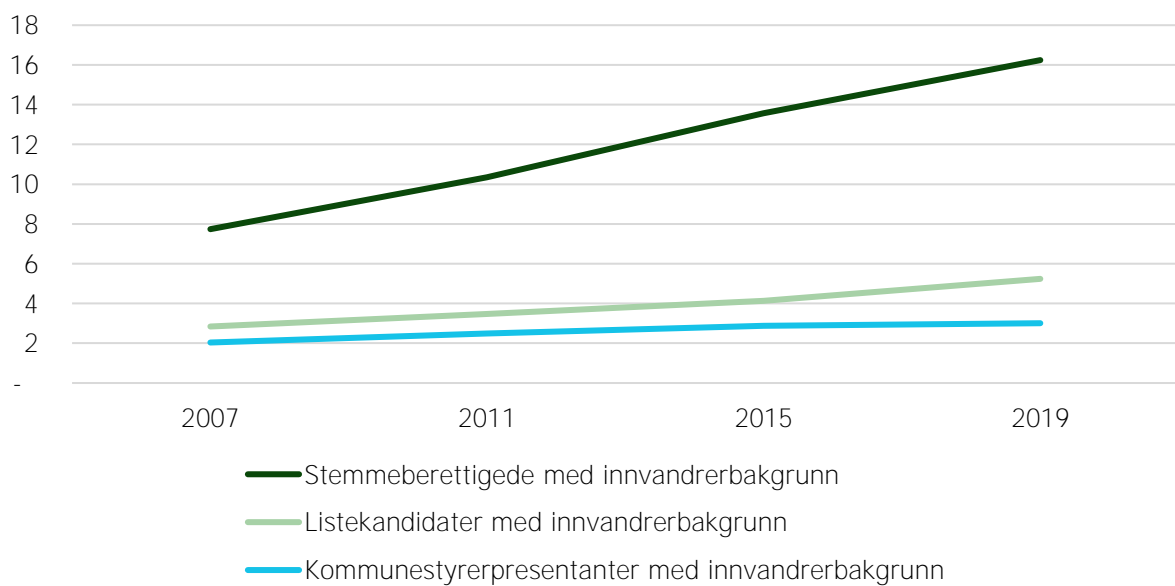
Samtidig som det har blitt en større andel stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn blant velgermassen, har underrepresentasjonen av innvandrere i viktige politiske institusjoner økt. Ved kommunevalget 2019 hadde rett over 680 000 personer med

⁸ Samtidig viser undersøkelser av tillit til samfunnsinstitusjoner at innvandrergrupper fra flere autoritære land har høy tillit til det norske politiske systemet. Se kapittel 6.5.

innvandringsbakgrunn stemmerett, omtrent 2 800 stilte som listekandidat, og i underkant av 300 ble stemt inn i et kommunestyre.

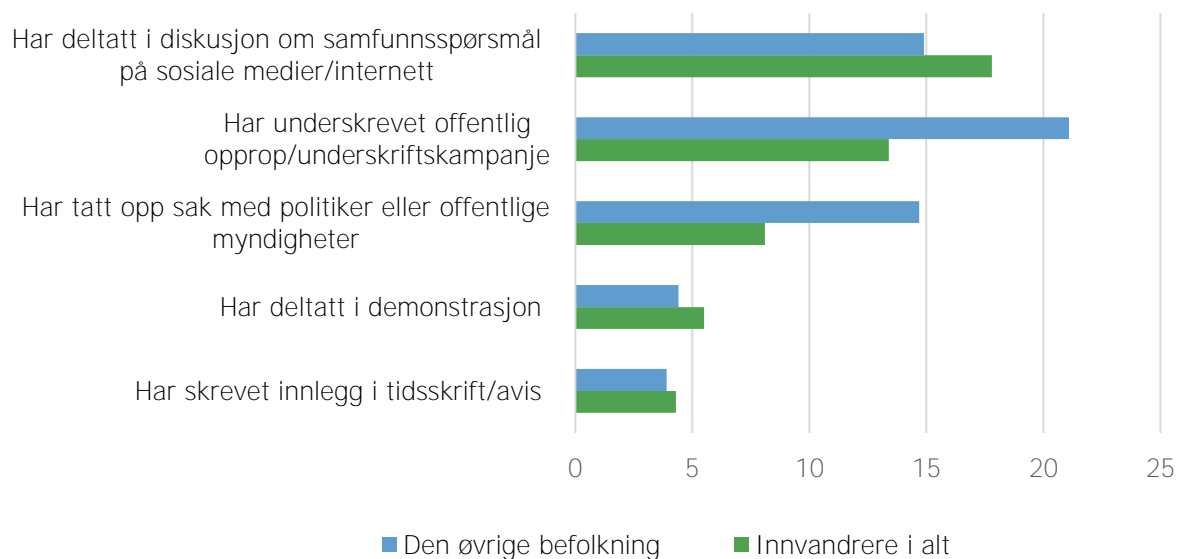
Andelen kommunestyrerepresentanter med innvandrerbakgrunn har økt minimalt siden 2007, fra 2 prosent til 3 prosent i 2019. Det var også en liten økning i andelen listekandidater med innvandrerbakgrunn (figur 6.2).

Figur 6.2 Andel med innvandrerbakgrunn av stemmeberettigede, listekandidater og representanter til kommunevalg, 2007-2019 (SSB, 2019c, 2019b, 2019a)

Når det gjelder andre former for politisk deltakelse, er det en betydelig større andel i majoritetsbefolkningen enn blant innvandrere som er medlemmer av en politisk organisasjon, klubb eller forening – 67 mot 47 prosent. Forskjellene er en del lavere eller forsvinner helt når man ser på ulike uorganiserte aktiviteter, for eksempel når det gjelder å ta opp saker med politikere eller offentlige myndigheter, delta i diskusjoner om samfunnsspørsmål på sosiale medier eller å skrive innlegg i avisen (figur 6.3).

Figur 6.3 Politisk deltakelse etter aktivitet siste 12 måneder. 2022. Prosent (Levekårsundersøkelsen, SSB, 2022)

Flere studier (for eksempel Eimhjellen & Arnesen, 2018; Dalen et al., 2022) peker på at politisk deltakelse blant innvandrere henger sammen med sosioøkonomisk bakgrunn. Blant annet er det høyere sannsynlighet for politisk deltakelse blant innvandrere som er fulltidsansatte, har høyere utdanning og gode norskkunnskaper. En undersøkelse fra 2022 viser at det er relativt stor interesse for norsk politikk og samfunnsforhold blant innvandrere, til tross for lavere deltakelse (Dalen et al., 2022). Dette synes ikke å stå i motsetning til interesse for politikk og samfunnsforhold i innvandreres fødeland. Det ser ut til at de som er mest interessert i hjemlandets politikk og samfunnsnivå, også er de som er mest interessert i politiske forhold i Norge.

Analyser av politisk deltakelse blant minoritetsungdom finner at de følger lignende mønster som voksne med innvandrerbakgrunn. Deltakelse i politiske organisasjoner og valg er lavere i denne gruppen enn blant unge i majoritetsbefolkningen. Jenter deltar i større grad i politiske aktiviteter enn gutter, og dette gjelder for alle unge totalt og for minoritetsungdom. Sosioøkonomisk bakgrunn, foreldrenes politiske engasjement og deltakelse i frivilligheten er blant faktorene som kan forklare politisk deltakelse blant unge med innvandrerbakgrunn (Ødegård & Fladmoe, 2017, 2020).

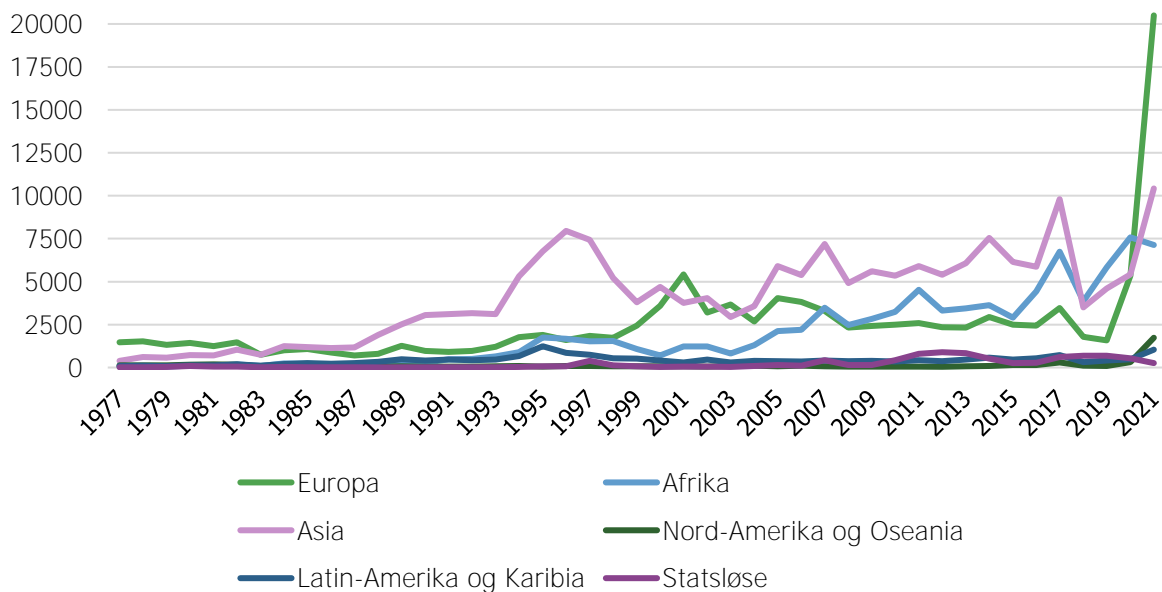
Overgang til norsk statsborgerskap

6.3 Økning i overganger til norsk statsborgerskap

I 2021 fikk 41 100 personer innvilget norsk statsborgerskap. Det har vært en markant økning i overganger til norsk statsborgerskap de siste to årene. Dette henger sammen med lovendringen som tillot en eller flere statsborgerskap i tillegg til norsk statsborgerskap.

Denne endringen trådte i kraft 1. januar 2020. Halvparten av de som fikk innvilget statsborgerskap i 2021 hadde statsborgerskap fra et annet europeisk land. Svensker, eritreere og russere utgjorde de største landgruppene. I tidligere år har flertallet av de som har fått innvilget norsk statsborgerskap kommet fra land utenfor Europa (Molstad, 2022). I 2020 hadde seks av ti innvandrere med minst 10 års botid norsk statsborgerskap (OECD, 2023).

Figur 6.4 Overgang til norsk statsborgerskap, etter landbakgrunn (SSB, 2022ab)

De tre siste årene før lovendringen om dobbelt statsborgerskap i 2020, hadde åtte av ti som fikk norsk statsborgerskap bodd i Norge i åtte år eller mindre. Etter at lovendringen ble innført har en høyere andel av de med lang botid fått statsborgerskap. I 2021 hadde fem av ti av de som ble innvilget statsborgerskap åtte års botid eller lengre, mot tre av ti i 2020 (Molstad 2022). En forklaring er at mange europeiske statsborgerne sannsynligvis har ventet med å søke norsk statsborgerskap til lovendringen om dobbelt statsborgerskap kom på plass.

De siste årene har det kommet en rekke internasjonale forskningsbidrag om sammenhengen mellom naturalisering – det å opptas som ny statsborger i et land – og ulike integreringsutfall knyttet til sysselsetting, lønnsutvikling, valgdeltakelse og identitet (Joppke, 2007; Hainmuller et al., 2017; Peters et al., 2020; Goodman, 2023). For eksempel finner en studie fra Sveits en kausal sammenheng mellom statsborgerskapsinnvilgelse og langsiktig sosial integrering. Sammenhengen er sterkere hvis det ikke går veldig mange år før man får innvilget statsborgerskap, og særlig for de mest sårbare innvandrergруппene (Hainmuller et al., 2017).

Forskere har også undersøkt sammenhengen mellom naturalisering og tilhørighet til det norske samfunnet (Stokke & Erdal, 2017; Erdal et al., 2018; Erdal & Midtbøen, 2023). Blant annet peker en studie på at statsborgerskapet har noe å si for opplevelsen av tilhørighet, men at sammenhengen ikke er entydig. For eksempel forteller enkelte innvandrergupper at de ser på statsborgerskapet som en måte å få anerkjent deres tilhørighet på. Flere forteller også at de finner en slags sikkerhet i å få et norsk pass, både som bevis på nasjonal tilhørighet, som kilde til mobilitet, som forsikring mot å bli deportert, og som vern når folk stiller spørsmål ved hvor norske de er (Erdal et al., 2018).

Mediebruk

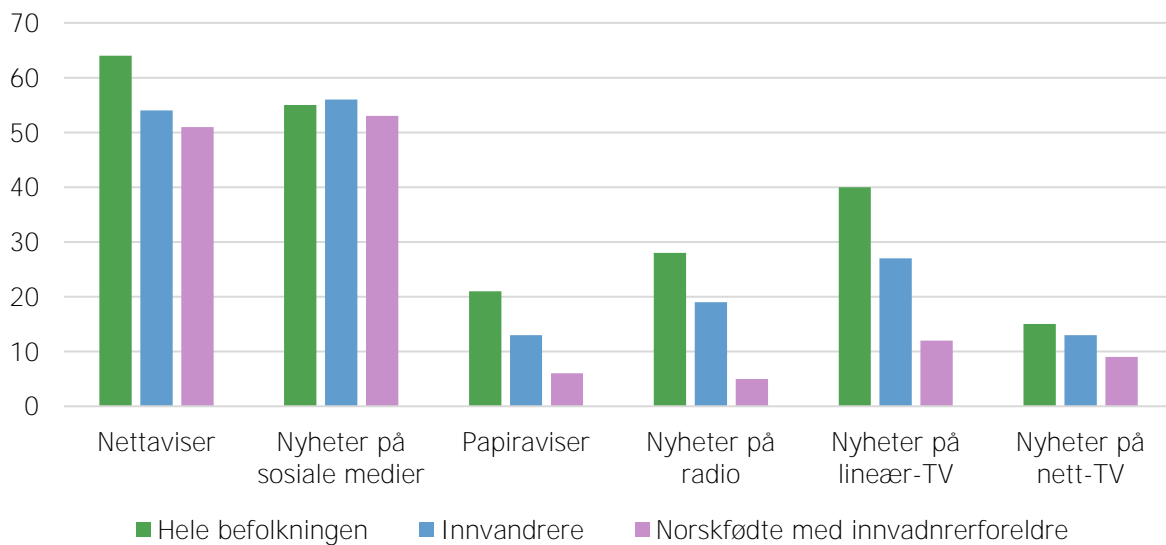
6.4 Bruk av nyhetsmedier

Å holde seg oppdatert på nyheter og på det offentlige ordskiftet er også en viktig indikator på samfunnsengasjement, tilhørighet og deltakelse. Det er derfor viktig å belyse hvorvidt og hvordan ulike deler av befolkningen bruker nyhetsmedier.

Mediebruk blant personer med innvandrerbakgrunn gjenspeiler i stor grad hele befolkningens mediebruk, særlig når man sammenligner aldersgrupper (Schiro et al., 2022). Unge så vel som gamle følger de samme medietrendene som unge og gamle i befolkningen ellers. 85 prosent av innvandrerbefolkningen får med seg nyheter daglig på en eller flere av de vanligste mediekanalene (avis, nettavis, radio, TV eller sosiale medier). 53 prosent av personer med innvandrerbakgrunn leser nettaviser en gjennomsnittsdag, mot 64 prosent i befolkningen ellers. Blant norskfødte mellom 25 og 44 år med innvandrerforeldre leser fire av fem nettaviser daglig, som er en høyere andel enn den voksne befolkningen ellers.

Ni av ti som leser papir- eller nettaviser leser disse på norsk. Det er små forskjeller i nyhetslesing mellom personer med innvandrerbakgrunn fra landgruppe 1 og 2. De mest populære norske nettavisene er vg.no, nrk.no og dagbladet.no. Personer med innvandrerbakgrunn er noe mer internasjonalt orienterte når det gjelder nyhetslesing enn den øvrige befolkningen. Flere leser aviser på ulike språk i løpet av en gjennomsnittsdag. På den andre siden er det en lavere andel personer med innvandrerbakgrunn som leser norske lokal- og distriktsaviser enn i befolkningen ellers.

Figur 6.5 Mediebruk etter innvandrerkategori. 2022 (Schiro et al., 2022)

Nesten halvparten av personer med innvandrerbakgrunn hører også nyheter på radio. Av disse hører ni av ti radio på norsk. Samtidig er det mer enn en tre ganger så stor andel som hører på radio på andre språk enn norsk og engelsk blant de med innvandrerbakgrunn enn i hele befolkningen. Nyheter og politikk er de mest populære podkastsjangerne blant podkastlyttere med innvandrerbakgrunn. I hele befolkningen er humorpodkaster mest populært (Schiro et al., 2022).

Institusjonell tillit

6.5 Tilliten til ulike samfunnsinstitusjoner varierer

Høy tillit i befolkningen er blant de viktigste faktorene for et velfungerende samfunn, både i form av økonomisk vekst, demokratiske prosesser og god helse (Rothstein, 2001; Bergh & Bjørnskov, 2011; Dalen et al., 2022). Det er vanlig å skille mellom tillit til andre mennesker i samfunnet (horisontal tillit) og tillit til samfunnsinstitusjoner (institusjonell eller vertikal tillit).

Hva er institusjonell tillit?

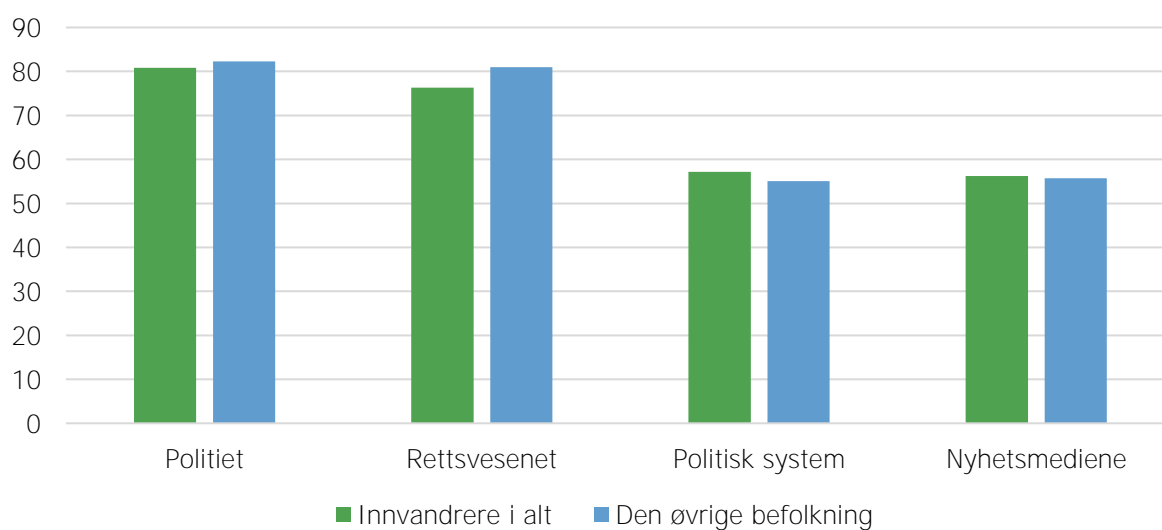
Institusjonell tillit, også kalt vertikal tillit, viser til folks tillit til sentrale institusjoner i samfunnet som regjeringen, statsapparatet, politiet eller helsevesenet.

Det er en tendens i Norge og i flere andre europeiske land til at innvandrere uttrykker høy tillit til institusjoner i løpet av de første årene etter innvandring. Særlig voksne og innvandrere fra ustabile, korrupte og autoritære regimer uttrykker høy tillit til våre

samfunnsinstitusjoner (Støren, 2019). Dette blir ofte omtalt som «referanserammeeffekten», at innvandrere med lave forventninger til det offentlige i sine opprinnelsesland, utvikler høy tillit i møte med institusjoner som gir mer likeverdig og rettferdig behandling (Röder & Mühlau, 2012). Blant dem som innvandret som barn er tilliten til offentlige institusjoner på omtrent samme nivå som befolkningen ellers. Barna er for unge til å ha opplevd livet som voksne under det gamle regimet i opprinnelseslandet, og har vokst opp under de samme institusjonelle betingelsene som majoritetsbefolkningen (Vrålstad & Wiggen, 2016). Nivået av institusjonell tillit blant innvandrere synker imidlertid med botid (OECD/EU, 2023).

Når det gjelder forskjeller i institusjonell tillit mellom innvandrere og resten av den norske befolkningen, peker funnene i ulike retninger.⁹ SSBs levekårsundersøkelse finner for eksempel omtrent ingen forskjeller i tillit til ulike institusjoner mellom innvandrere og den øvrige befolkningen. I begge gruppene uttrykte åtte av ti høy tillit til politiet og rettsvesenet i 2022. Tilliten til det politiske systemet og til nyhetsmediene var noe lavere. Der svarte færre enn seks av ti at de opplevde høy tillit til disse institusjonene (figur 6.6).

Figur 6.6 Andel som uttrykker høy tillit til institusjoner blant innvandrere og i øvrig befolkning, 2022. Prosent (SSB, 2022e)

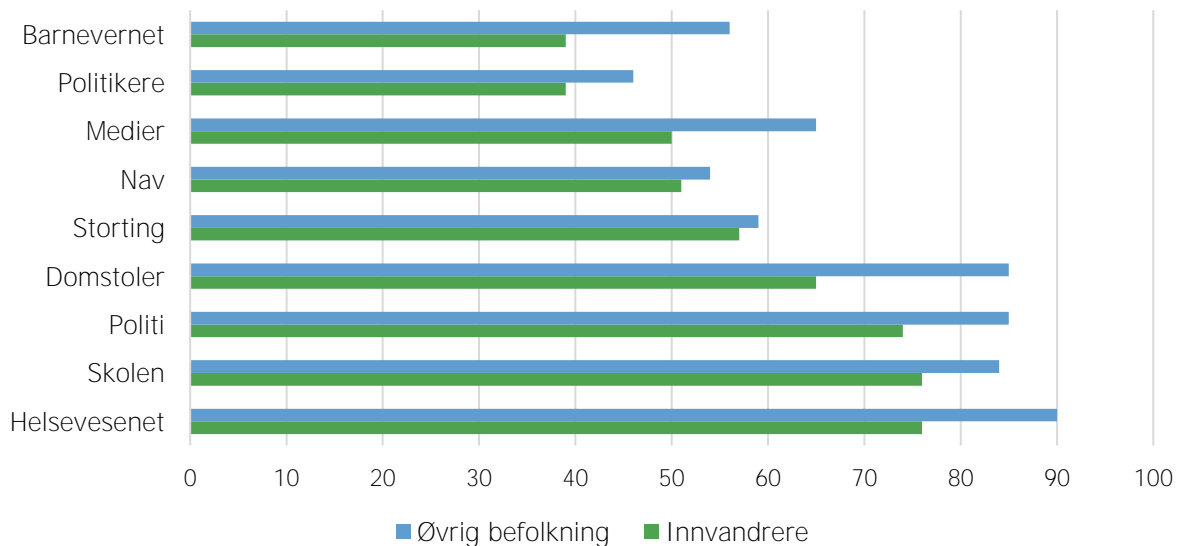
En spørreundersøkelse fra 2022 finner derimot at innvandrere har noe lavere tillit til institusjoner enn befolkningen ellers (Dalen et al., 2022). Også i denne undersøkelsen varierer graden av institusjonell tillit blant innvandrere etter hvilken samfunnsinstitusjon det gjelder. Helsevesenet, skole, politiet og domstolene er de institusjonene som har høyest tillit

⁹ Det kan være flere årsaker til sprikende resultater i ulike undersøkelser om innvandreres institusjonelle tillit. Tillit er en subjektiv opplevelse og kan derfor være krevende å definere og måle i spørreundersøkelser. Resultatene vil i tillegg være påvirket av innvandrerutvalgets størrelse og sammensetning i undersøkelsen.

både blant innvandrere og den øvrige befolkningen, mens tilliten til Nav, media, politikere og barnevernet er noe lavere (Dalen et al., 2022).

Videre varierer graden av tillit til samfunnsinstitusjoner også med arbeidstilknytning, utdanning, alder og landbakgrunn (Støren, 2019). Særlig innvandrere fra Eritrea, Afghanistan, Irak og Somalia har høy tillit til det politiske systemet. Innvandrere med høyere utdanning har større tillit til samfunnsinstitusjoner enn dem med lavere utdanning (Dalen et al., 2022). Blant norskfødte med innvandrerforeldre finner vi en negativ sammenheng mellom det å vokse opp i vedvarende lavinntekt og graden av institusjonell tillit (Støren, 2019). Både for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre har også opplevelsen av å bli forskjellsbehandlet på grunn av innvandrerbakgrunn negativ effekt på tilliten til det politiske systemet (Støren, 2019). Det samme kan gjelde tilliten til politiet (Solhjell et al., 2019). LDO har intervjuet og gjennomført en spørreundersøkelse blant personer med innvandrerbakgrunn som har blitt utsatt for politikontroller (LDO, 2022). Flertallet av informantene hevder at de ble stoppet av politiet på grunn av deres hudfarge eller etniske bakgrunn. De opplever hyppigere kontroller, og sjeldnere at de får en forklaring på hvorfor de blir kontrollert. I undersøkelsen oppga 26 prosent at de tilhørte en etnisk minoritet. Derimot utgjorde etniske minoriteter nesten 34 prosent av dem som hadde opplevd politikontroll det siste året.

Figur 6.7 Prosentandel som har svært stor eller ganske stor tillit til følgende norske institusjoner. 2022 (Dalen et al., 2022)

Innvandrere er tryggere enn befolkningen ellers på at de vil få den hjelpen de trenger av myndighetene ved alderdom, uførhet, arbeidsledighet eller dersom barna får problemer på skolen. De er like trygge som befolkningen ellers på at de vil få hjelp hvis de skulle bli utsatt for kriminalitet. Innvandrere skiller seg derimot ut når det gjelder hjelp ved sykdom eller hvis de opplever diskriminering. 11 prosent oppgir at de ikke er trygge på at de vil få hjelpen de

trenger hvis de skulle bli syke, som en er høyere andel enn for befolkningen som helhet (9 prosent). Om lag en av tre innvandrere i undersøkelsen (34 prosent) oppgir de ikke er trygge på at de vil få hjelpen de har behov for dersom de skulle oppleve å bli diskriminert. Dette er en betraktelig høyere andel enn for befolkningen som helhet (23 prosent).

Ukrainske flyktninger og politisk integrering

6.6 Positive erfaringer i møte med offentlige aktører

Våren 2022 var preget av usikkerhet knyttet til antallet flykninger fra Ukraina, samt hva slags rettigheter de skulle få. Flere politiske endringer ble raskt implementert, og dette har forenklet og effektivisert prosessene knyttet til mottak, bosetting og integrering av ukrainske flykninger.

Samtidig har disse endringene gitt utfordringer med å gi flykninger og tjenesteaktører kontinuerlig oppdatert informasjon. Ulik praksis knyttet til bosetting og integrering i kommunene har også ført til forvirring blant flykningene. I en undersøkelse blant ukrainske flykninger fra 2022, svarte 70 prosent at de ikke har fått nok informasjon fra offentlige aktører. Hovedutfordringene var blant annet uklar og utilstrekkelig informasjon, samt vanskeligheter med å navigere mellom ulike nettsider for å finne relevant informasjon. I tillegg ble språk trukket frem som en barriere. Studien peker samtidig på at informasjonstilbudet har blitt bedre over tid, særlig når det gjelder mer informasjon på ukrainsk og russisk på offentlige nettsider (Hernes et al., 2022).

Mottaksordningene i Norge har blitt utvidet slik at ukrainske flykninger har fått muligheten til å bo på alternative mottaksplasser i påvente av formell bosetting i en kommune. Undersøkelser blant ukrainske flykninger våren 2022 viste at om lag 40-50 prosent bodde privat (Hernes et al., 2022). Blant dem som bodde på asylmottak, var mesteparten fornøyd med boforholdene og med hvordan de ble tatt imot. Samtidig varierte erfaringene en del mellom ulike mottak. I noen tilfeller rapporterte flykningene om eksempler på objektive standarder for boforhold som ikke ble møtt. De rapporterte også om utfordringer med at mottakene ble overbelastet på grunn av stadig nye flyktingankomster. Frivillige organisasjoner har bidratt til å forbedre flykningers kår på asylmottakene ved å engasjere dem i aktiviteter, skaffe klær, hygieneartikler og andre ting de hadde behov for (Hernes et al., 2022).

Til tross for en del usikkerhet og utilstrekkelig informasjon de første månedene med masseankomster, overskygget ikke dette at ukrainske flykningers store takknemlighet og tiltro til både det norske mottaksapparatet og samfunnet ellers. Flykningene uttrykte positive erfaringer i deres møter med offentlige aktører i Norge, og dette gjaldt både nasjonale og lokale aktører (som politi, Nav, UDI, IMDi og kommunene). Flykningene var i størst grad fornøyd med politiet og kommunene. Ellers var forskjellene i tilfredshet med de ulike offentlige aktørene minimale (Hernes et al., 2022).

Indikatorer for integrering

Sosial integrering

Kontakt og nettverk

Økning siden 2002

77%
av befolkningen har
kontakt med innvandrere

Stabile forskjeller
siden 2020

33%
Innvandrere

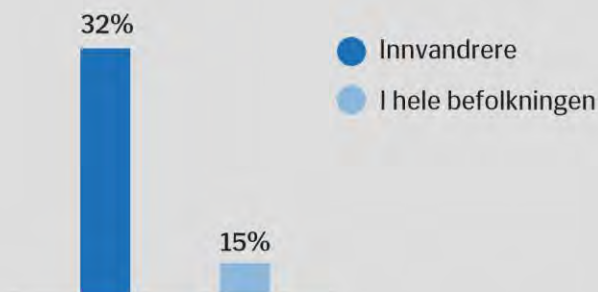
25%
i øvrig befolkning

har få støttende og givende sosiale relasjoner

42%
av innvandrere
fra Asia, Afrika etc.

46%
i øvrig befolkning

har høy
tillit til
mennesker de
ikke kjenner

opplevde å bli utsatt for hatefulle ytringer i 2021

24%

Innvandrere fra
Asia, Afrika etc.

9%

i øvrig befolkning

opplever ensomhet

Holdninger til innvandrere

81%

mener at innvandrere gjør
en nyttig innsats i arbeidslivet

15%

mener at innvandrere er en
kilde til utrygghet i samfunnet

Stadig mer positive
holdninger siden 2002

Sosial selvbestemmelse

Stabile forskjeller
siden 2015

13%

av elever i vgo med innvandrerbakgrunn
er redd for å bli etterlatt i utlandet mot sin vilje

61%

av beboere på krisesentre har
innvandrerbakgrunn

1 av 3 i befolkningen mener
at diskriminering av
innvandrere forekommer
i stor grad

7. Sosial integrering

Mellommenneskelig kontakt på ulike formelle og uformelle arenaer, i små og store felleskap, er avgjørende i integreringsprosessen. For personer med innvandrerbakgrunn bidrar givende sosiale relasjoner i hverdagen til å utvide nettverk og skape tillit og tilhørighet. Fravær av slike relasjoner kan derimot føre til ensomhet, utenforskap eller segregering. Hvis en opplever å bli møtt med negative holdninger eller forskjellsbehandling, kan det ha negative konsekvenser for innvandreres integrering, helse og livskvalitet.

Sosial integrering er en toveis prosess som handler om å bygge broer mellom minoritet og majoritet. Dette krever både innsats fra den enkelte innvandrer og at innvandrere møtes med åpenhet og gis muligheter til å delta på linje med andre. Et annet viktig aspekt ved sosial integrering er selvbestemmelse, eller friheten til å bestemme selv hvordan man vil leve livet sitt. Dette står, som er et viktig prinsipp i det norske samfunnet (Proba, 2019).

I motsetning til for eksempel indikatorer på arbeidstilknytning eller utdanning, er det vanskeligere å måle sosial integrering. For å kunne si noe om sosial integrering må vi i større grad basere oss på subjektive erfaringer og holdninger i ulike grupper i den norske befolkningen. Dette gjør det også vanskeligere å måle og sammenlikne indikatorer på sosial integrering over tid, og det kan være større usikkerhet knyttet til forskningsfunnene knyttet til enkelte temaer på feltet.

Horisontal tillit

7.1 Innvandrere har lavere tillit til sine medmennesker

Flere studier har undersøkt sammenhengen mellom innvandreres tillit til andre mennesker og tidligere erfaringer og sosialisering i hjemlandet (Dinesen, 2012; Nannestad et al., 2014). Innvandrere i Norge kommer ofte fra land der lav tillit er mer utbredt, og dette kan ha en vedvarende effekt på deres tillitsnivå også etter innvandring. Men studier viser også at

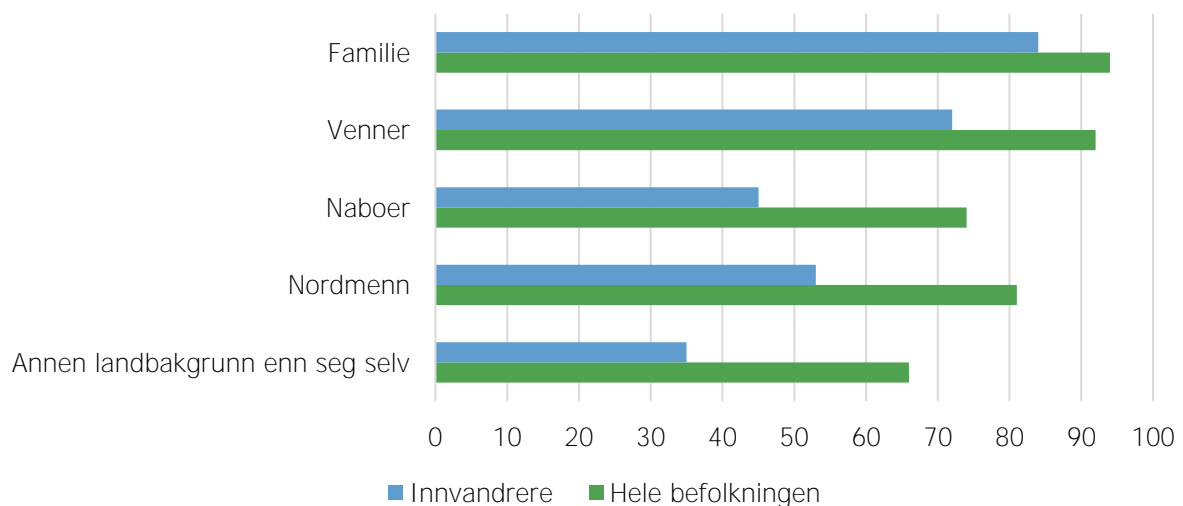
Hva menes med horisontal tillit?

Horisontal tillit kan defineres som tilbøyeligheten til å stole på andre mennesker, og denne typen tillit kalles derfor også mellommenneskelig tillit. Det er vanlig å skille mellom generalisert tillit, det vil si tillit til fremmede personer i et samfunn, og spesifikk tillit, som handler om hvor mye man stoler på konkrete personer eller grupper.

innvandrere tilpasser seg det høyere nivået av horisontal tillit i mottakerlandet. Empirien peker altså i begge retninger.

Et spørsmål som ofte brukes når man måler horisontal tillit er: «Vil du stort sett si at folk flest er til å stole på, eller at en ikke kan være for forsiktig når en har med andre å gjøre?». Flere undersøkelser finner at innvandrere i gjennomsnitt har noe lavere tillit til andre mennesker enn befolkningen ellers (Vrålstad & Wiggen, 2016; Støren, 2019; Dalen et al., 2022). Dette gjelder både tillit til nordmenn flest, til andre innvandrere og til naboer. Figur 7.1 illustrerer dette.

Figur 7.1 Prosentandel med full eller høy tillit til grupper av andre (Dalen et al., 2022)

Samtidig er det variasjon mellom ulike innvandrergupper når det gjelder grad av tillit. For det første er det en sammenheng mellom tillit til folk flest og landbakgrunn. Innvandrere fra landgruppe 2 uttrykker lavere grad av tillit til ukjente mennesker sammenliknet med andre innvandrere og befolkningen ellers. I 2022 oppga 42 prosent av innvandrere fra landgruppe 2 at de hadde høy tillit til mennesker de ikke kjente, mot 51 prosent av innvandrere fra landgruppe 1 og 46 prosent i den øvrige befolkningen (SSB, 2022e).

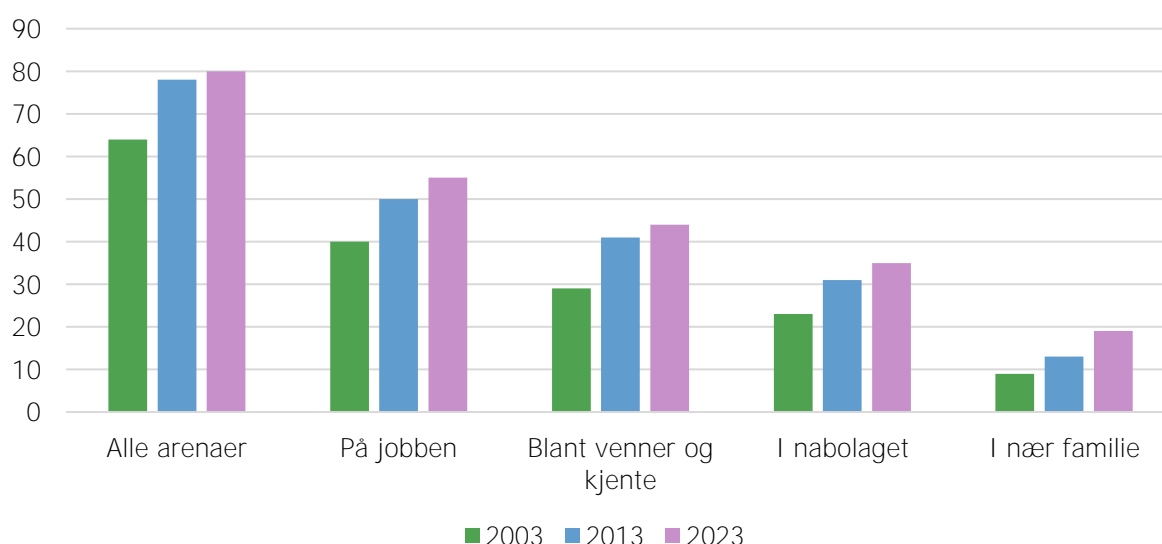
Forskning peker på en rekke andre kjennetegn som har positiv sammenheng med horisontal tillit. Innvandrere med lengre botid, bedre norskkunnskaper og sterkere tilknytning til arbeid, har noe også høyere tillit til andre mennesker (Støren, 2019; Dalen et al., 2022). Arbeidsledighet, dårlig økonomi og opplevelsen av å bli diskriminert har en negativ effekt på tilliten til andre mennesker. 24 prosent av norskfødte med innvandrerforeldre og 30 prosent av innvandrere som har opplevd diskriminering, har liten tillit til andre mennesker (Støren, 2019).

Sosiale nettverk og kontakt

7.2 Stadig mer kontakt med innvandrere på ulike arenaer

Vi ser en økning i at flere oppgir at de har personlig kontakt med innvandrere. Andelen som oppgir at de har kontakt med innvandrere har økt fra to av tre i 2003 til fire av fem i 2023 (SSB, 2023j). Figur 7.2 viser økt kontakt mellom innvandrere og den øvrige befolkningen på tvers av ulike arenaer. Det er også en liten økning i andelen som oppgir at de har kontakt med innvandrere på flere arenaer samtidig (Strøm & Molstad, 2020; SSB, 2023a). På spørsmål om folks forhold til innvandrere svarer et stort flertall at de ville vært komfortable med å ha en innvandrer som nær kollega (98 prosent). 87 prosent svarer at ville vært komfortabel med om man hadde en sønn eller datter som ville gifte seg med en innvandrer (SSB, 2023b).

Figur 7.2 Kontakt med innvandrere, etter arena. 2023 (SSB, 2023j)

Personlig kontakt med innvandrere korrelerer med mer positive holdninger til innvandring (Brekke & Fladmoe, 2022). Særlig de som har kontakt med personer med innvandrerbakgrunn i forbindelse med jobb, frivillighet eller fritidsaktiviteter, er mer positive til innvandring. Samtidig er det ikke lett å påvise om en blir mer positiv til innvandrere av å møte dem, eller om det er de som allerede er positivt innstilt, som oppsøker arenaer der man kan treffe personer med innvandrerbakgrunn. Imidlertid har en studie vist at det å ha personlig kontakt med innvandrere ser ut til å øke tilliten til innvandrere generelt (Finseraas et al., 2019).

Deltakelse i frivillighet

7.3 Lave norskkunnskaper største hinder for å delta i frivilligheten

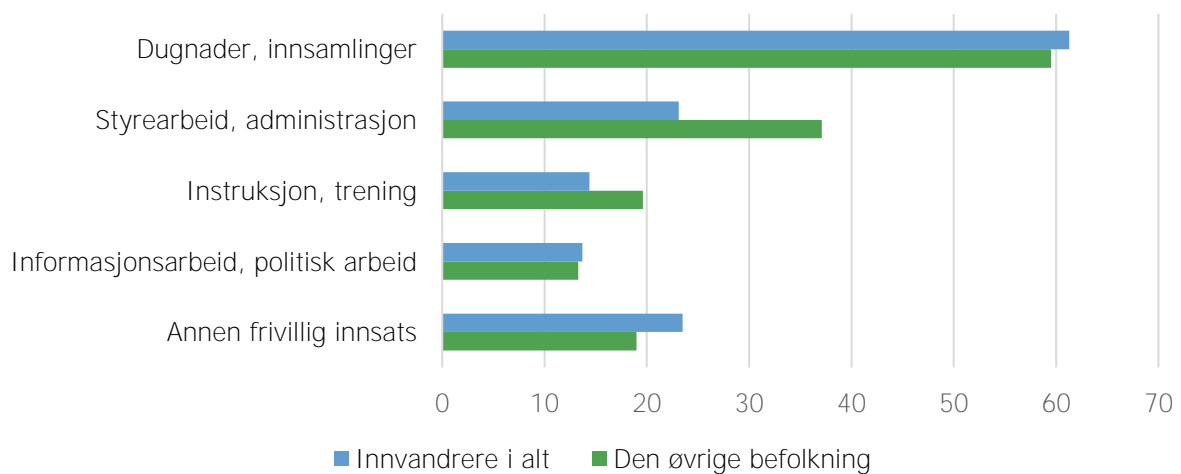
Frivillige organisasjoner er viktige arenaer for integrering og deltakelse i samfunnet. Gjennom frivillig engasjement og deltakelse i ulike fritidsaktiviteter har man tilgang til flere sosiale møteplasser, samt muligheter til å bygge sosiale nettverk og bli inkludert i lokale felleskap.

De siste årene er det gjennomført flere undersøkelser som ser på deltakelse i frivillighet og fritidsaktiviteter i ulike deler av befolkningen med innvandrerbakgrunn (Eimhjellen et al., 2020; Jacobsen et al., 2021; Dalen et al., 2022). Undersøkelsene tyder på at innvandrere i noe mindre grad deltar i organiserte aktiviteter og frivillig arbeid sammenliknet med resten av befolkningen. Av personlige kjennetegn er det hovedsakelig kjønn, alder, utdanning og norskkunnskaper som påvirker sannsynligheten for å delta i frivilligheten. Innvandrerkvinner, eldre innvandrere, samt innvandrere med lav utdanning og lave norskkunnskaper deltar i mindre grad (Eimhjellen & Arnesen, 2018).

Deltakelsen og representasjonen av innvandrere i frivilligheten kan også variere avhengig av type organisasjon eller hvordan den frivillige innsatsen er organisert. For eksempel deltar innvandrere i mindre grad jo mer formalisert engasjementet er, og jo mer tid det tar å delta (SSB, 2022f).

Figuren 7.3 er basert på SSBs levekårsundersøkelse og viser at innvandrere er sterkest underrepresentert når det gjelder styrearbeid og administrasjon i frivilligheten. 23 prosent av innvandrere og 37 prosent i resten av befolkningen oppgir at de har gjort denne typen innsats i løpet av det siste året. Når det gjelder andre typer innsats som dugnader, innsamlinger eller informasjonsarbeid, er det tilnærmet ingen forskjeller mellom innvandrere og øvrig befolkning (SSB, 2022g).

Figur 7.3 Type frivillig innsats siste tolv måneder. 2022. Prosent (SSB, 2022g)

Manglende norskkunnskaper den enkeltfaktoren som flest innvandrere trekker frem som hinder for deltakelse i frivilligheten. Mangelfull informasjon og lite kunnskap om hva som kjennetegner frivilligheten i Norge kan også oppleves som en barriere for økt deltakelse. Andre årsaker som beskrives er livssituasjon, økonomiske utfordringer, byråkrati og manglende møteplasser (Espegren et al., 2022).

I tillegg kommer innvandrere fra land med andre tradisjoner og systemer for frivillighet, og ulike måter å organisere seg på. Erfaringene man har fra eget opprinnelsesland gir innvandrere ulike forutsetninger for inkludering i frivilligheten i Norge. En utfordring kan være at norsk frivillighet generelt har sterke koblinger til myndighetene, gjennom økonomisk støtte, samarbeid og avtaler. For innvandrergupper som har erfaring med en mindre byråkratisert frivillighet fra hjemlandet, kan det ta tid å forstå og få tillit til sivilsamfunnet i Norge. Erfaringer med myndigheter og offentlige institusjoner i eget hjemland kan variere mellom ulike innvandrergupper, og dette kan bidra til å skape mistillit til organisasjoner som samarbeider med myndighetene (Espegren et al., 2022).

Barnas deltakelse i fritidsaktiviteter

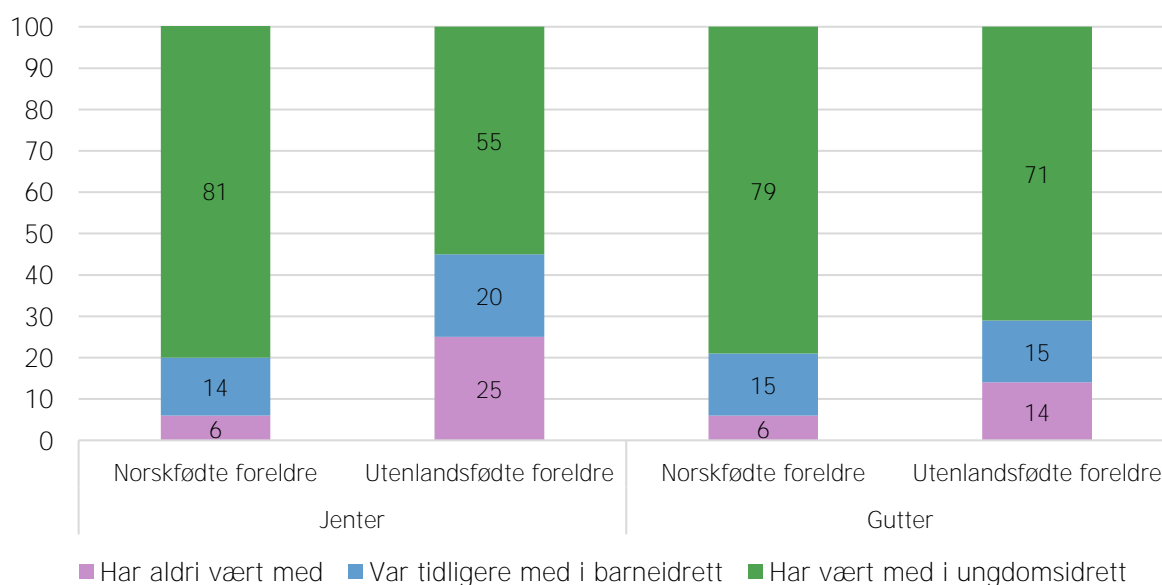
7.4 Økonomi har mye å si for om man deltar i fritidsaktiviteter

Å ha mulighet til å delta i fritidsaktiviteter er en grunnleggende rettighet alle barn og unge har, og er nedfelt i FNs barnekonvensjon. Forskning peker på at deltakelse i fritidsaktiviteter har en rekke positive effekter. For den enkelte kan deltakelse øke følelsen av mestring, tilhørighet og fellesskap, og bidra til bedre fysisk og psykisk helse (Eime et al., 2013). Deltakelse kan også bidra til nettverk, identitetsutvikling og demokratiforståelse, og til å skape tillit og sosial kapital i samfunnet (Putnam, 2016; Sichling & Plöger, 2018).

Fritidsaktiviteter er i tillegg en viktig integreringsarena. Unge med minoritetsbakgrunn som deltar i frivilligheten eller i idretten er mer samfunnsengasjerte (Ødegård & Fladmoe, 2020). Blant ungdom uten minoritetsbakgrunn finner man ingen tilsvarende effekt. Samtidig har flere undersøkelser vist at det er forskjeller mellom barn og unge med og uten minoritetsbakgrunn når det gjelder hvor mange som deltar i fritidsaktiviteter. Dette gjelder særlig organisert idrett der mange er bekymret for økningen i deltaker- og utstyrs kostnader. Idrett er den enkeltaktiviteten som organiserer flest barn og unge.

Den siste undersøkelsen fra Ungdata (Bakken & Strandbu, 2023), om deltakelse i fritidsaktiviteter, viser at 63 prosent av ungdommer med minoritetsbakgrunn har deltatt i idrett i løpet av tenårene.¹⁰ For ungdom uten minoritetsbakgrunn er tilsvarende andel 79 prosent. Dette utgjør en forskjell på 16 prosentpoeng. 20 prosent av unge med minoritetsbakgrunn aldri har vært med i organisert idrett. Tilsvarende gjelder dette bare 6 prosent av ungdommer uten minoritetsbakgrunn. Blant ungdommer med minoritetsbakgrunn født i Norge eller som kom til Norge før de fylte 5 år, er deltakelsesgraden høyere. Men også blant disse er det flere som aldri har deltatt sammenliknet med ungdom ellers.

Figur 7.4 Deltakelse i idrett gjennom oppveksten. Prosent (Bakken & Strandbu, 2023)

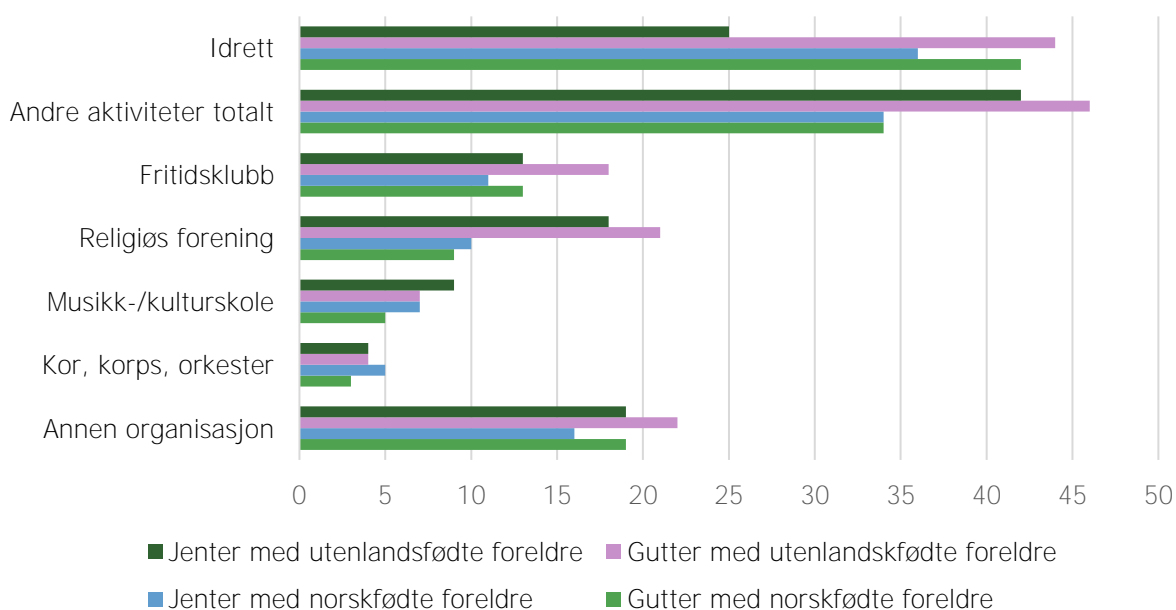
Figur 7.4 viser at forholdsvis mange jenter med minoritetsbakgrunn aldri har vært med i organisert idrett – andelen er fire ganger så høy som hos jenter uten minoritetsbakgrunn.

¹⁰ Det finnes ikke nasjonale data om 5.-7. trinn eller ungdomsskoleelevers innvandrerbakgrunn i Ungdata. Vi vet derfor mindre om forskjellene blant barn og unge under videregåendealder.

Blant gutter med og uten minoritetsbakgrunn er gapet mindre. Også når man sammenlikner jenter med og uten minoritetsbakgrunn med samme sosioøkonomiske bakgrunn, finner man en forskjell på 20 prosentpoeng (Bakken & Strandbu, 2023). I tillegg slutter jentene tidligere med aktiviteter enn guttene.

Figur 7.5 viser hvor mange jenter og gutter med og uten innvandrerbakgrunn som har vært med på andre aktiviteter enn idrett siste måned (Bakken & Strandbu, 2023). Dette gir et mer nyansert bilde på deltakelsesnivået blant minoritetsungdom. Både jenter og gutter med minoritetsbakgrunn i større grad enn jenter og gutter uten minoritetsbakgrunn er med i andre organiserte fritidsaktiviteter. Blant annet er jenter med minoritetsbakgrunn noe oftere med i religiøse foreninger, musikk- eller kulturskole eller andre foreninger (bokklubb o.l.). En studie fra 2021 (Jacobsen et al., 2021) viser også betydelig variasjon i deltakelse i ulike fritidsaktiviteter når en fordeler ungdommene etter kjønn, bostedskommune, landgruppe, landbakgrunn og botid. Dette viser at undersøkelser som ser på ungdom med minoritetsbakgrunn under ett ofte kan gi nokså overordnede funn.

Figur 7.5 Deltakelse i fritidsaktiviteter i løpet av siste måned. Prosent (Bakken & Strandbu, 2023).

Klassebakgrunn og økonomi er de mest sentrale forklaringene på hvorfor minoritetsungdom ikke deltar i organiserte fritidsaktiviteter i like stor grad som ungdom ellers (Strandbu et al., 2019; Jacobsen et al., 2021). Forskning har vist at hvis ungdom med landbakgrunner fra Asia, Øst-Europa og Afrika hadde den samme gjennomsnittlige sosioøkonomiske bakgrunnen som ungdom uten minoritetsbakgrunn, hadde disse deltatt i betydelig høyere grad (Jacobsen et al., 2021). Men økonomi er ikke den eneste barrieren. Også forklaringer knyttet til kultur og tradisjoner spiller inn. For eksempel kan minoritetsforeldre ha andre forutsetninger for å

engasjere seg i og følge opp barnas aktiviteter. Enkelte minoritetsgrupper kan i tillegg ha manglende tradisjoner for at jenter deltar i fritidsaktiviteter, og særlig organisert idrett (Strandbu et al., 2019).

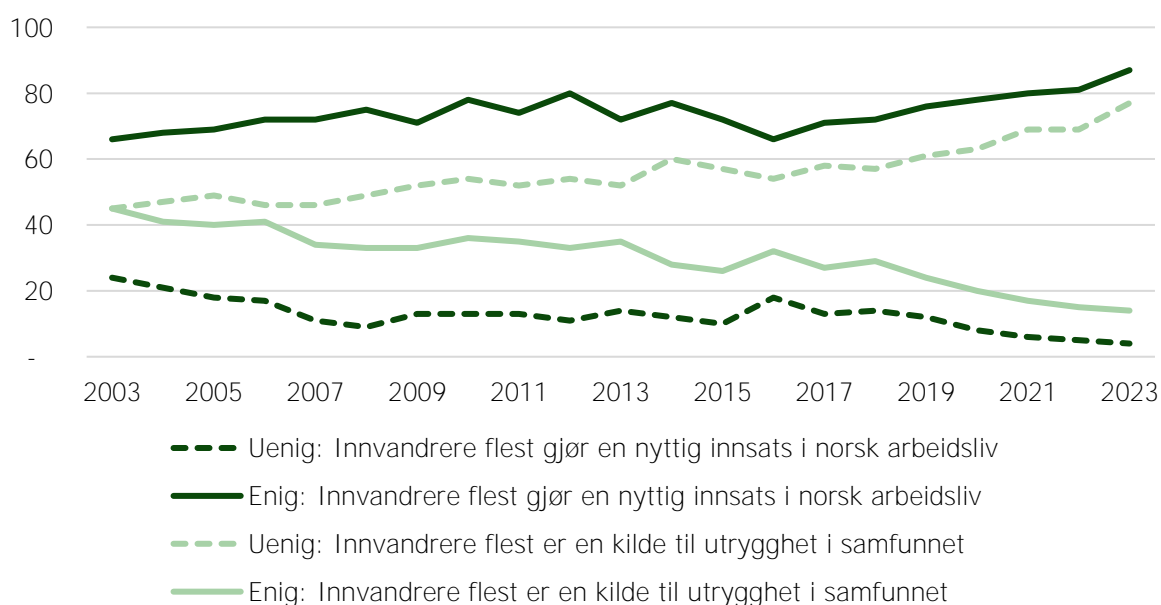
Holdninger til innvandring og integrering

7.5 Delte, men stadig mer positive holdninger

Årlig gjennomføres en rekke omfattende undersøkelser i befolkningen om holdninger til innvandrere og innvandring, blant annet SSBs holdningsundersøkelse (SSB, 2023d) og IMDIs integreringsbarometer (Brekke & Fladmoe, 2022). Funnene tyder på at holdningene til innvandring i økende grad er positive.

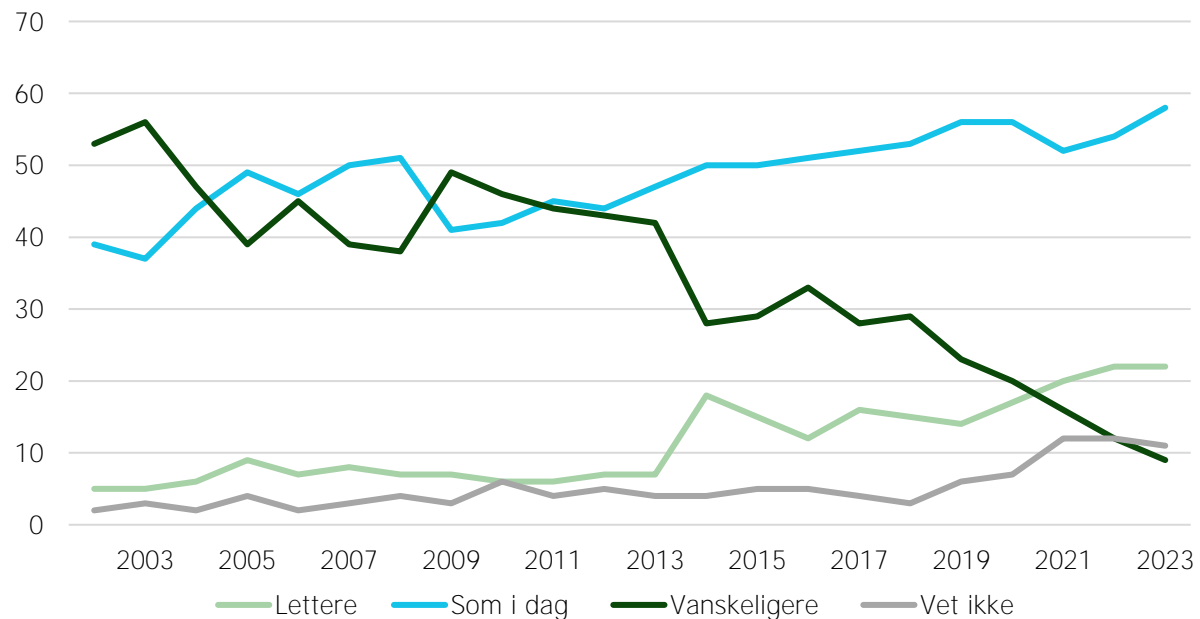
Figur 7.6 viser denne positive utviklingen over tid. Figuren viser samtidig variasjoner som kan ses i sammenheng med ulike hendelser og konjunkturer i samfunnet. Etter den store tilstrømmingen av syriske flyktninger i 2015, gikk andelen som mente at innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv ned til 66 prosent, som var det laveste nivået siden 2004 (Molstad, 2021). I 2022 fikk Norge også en betydelig tilstrømming av flyktninger som følge av krigen i Ukraina. Denne gangen ser det ikke ut til at holdningene endrer seg i negativ retning. I 2021 svarte 80 prosent at de er enige i at innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv. I 2023 svarte 87 prosent det samme. Andelen som mener at innvandrere flest er en kilde til utrygghet i samfunnet, har gått ned fra 45 prosent i 2003 til 14 prosent i 2023.

Figur 7.6 Andel som er helt/nokså enig og helt/nokså uenig i to påstander. 2002-2023. Prosent. (SSB, 2023d)

En liknende tendens observeres også i holdningene til mottak av flyktninger. Andelen som mener det bør bli lettere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i Norge, har økt jevnt siden 2019, og andelen som mener det bør bli vanskeligere har gått ned. Flertallet (58 prosent) mener imidlertid at praksisen bør være lik som den er i dag (Strøm & Molstad, 2022).

Figur 7.7 Holdninger til flyktnings og asylsøkeres adgang til å få opphold i Norge. Bør den bli lettere, vanskeligere eller som i dag? Prosent. (SSB, 2023c)

På enkelte underområder er befolkningen likevel delt i sitt syn på innvandring. Holdningene til innvandring er blant annet betinget av hvilken innvandringsgrunn, landbakgrunn eller religion det er snakk om. Befolkningen er for eksempel mer positive til å ta imot flere flyktninger enn å ta imot flere arbeidsinnvandrere og familiegjenforente (Brekke & Fladmoe, 2022).

Videre viser forskning at religiøse minoriteter, og særlig muslimer, møter en del negative holdninger og fordommer i det norske samfunnet (Moe & Døving, 2022). For eksempel mener litt over halvparten i befolkningen (54 prosent) at verdiene i islam ikke er forenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet. Til forskjell svarte henholdsvis 16, 19 og 23 prosent at kristne, jødiske og buddhistiske verdier er uforenlige med grunnleggende verdier i det norske samfunnet (Brekke & Fladmoe, 2022). Med andre ord mener en betydelig større andel at det er et misforhold mellom verdiene i islam og verdiene i det norske samfunnet, enn verdiene andre religioner representerer og verdiene i det norske samfunnet. Dette viser at 30,7 prosent av befolkningen har det som kan betegnes som utpregede fordommer mot muslimer, ved å støtte påstander som at «muslimer har selv mye av skylden for økende muslimhets», «muslimer utgjør en trussel mot norsk kultur» og

«muslimer passer ikke inn et moderne vestlig samfunn». Samtidig har negative holdninger til muslimer blitt noe mindre utbredt de siste fem årene. I 2017 lå tilsvarende andel andelen i den norske befolkningen på 34 prosent (Moe, 2022).

Holdningene til innvandring og religiøse minoriteter varierer mellom ulike deler av den norske befolkningen. Kvinner og personer med høyere utdanning er jevnt over mer positive i sine holdninger enn menn og de med lavere utdanning (Brekke & Fladmoe, 2022; Moe, 2022). Undersøkelser der minoriteter forteller om egne erfaringer av å bli møtt med negative holdninger, tyder på at disse er forbundet med svekket opplevelse av trygghet, likeverdighet og tilhørighet (Moe, 2022).

Rasisme og diskriminering

7.6 Barn av innvandrere opplever mer diskriminering

Rasisme og diskriminering kan være et hinder for gode levekår, for inngang til arbeidslivet, utbytte av opplæring og tilgang til boligmarkedet. Det kan også påvirke forholdet negativt mellom ulike befolkningsgrupper. Diskriminering kan føre til svekket tilhørighet til fellesskapet og mindre tillit både til samfunnet og til andre mennesker. Forskning fra andre land har også vist konsekvenser knyttet til både fysisk og psykisk helse (Folkehelseinstituttet, 2022b). Arbeidet på dette feltet er derfor en viktig del av innsatsen for å få til vellykket integrering. For at vi skal utvikle så gode tiltak som mulig, er det også viktig med bred kunnskap om tematikken.

Hva menes med rasisme og diskriminering?

Likestillings- og diskrimineringsloven definerer diskriminering som «direkte eller indirekte forskjellsbehandling». Direkte forskjellsbehandling ifølge loven er «at en person behandles dårligere enn andre blir, har blitt eller ville blitt behandlet i en tilsvarende situasjon», mens det med indirekte forskjellsbehandling menes «enhver tilsynelatende nøytral bestemmelse, betingelse, praksis, handling eller unnlattelse som vil stille personer dårligere enn andre».

Rasisme er ikke omtalt som diskrimineringsgrunnlag i likestillings- og diskrimineringsloven. Straffelovens paragraf § 185 forbyr diskriminerende eller hatefulle ytringer rettet mot noens hudfarge, etnisitet, religion, livssyn, seksuelle legning eller funksjonshemming.

Rasisme og diskriminering har ikke en entydig grensdragning, men rasismebegrepet har tradisjonelt hatt en større vektlegging på intensjonalitet, mens diskriminering i større grad vektlegger praksis og utfall. I norsk samfunnsforskning har diskrimineringsbegrepet vært mer brukt enn rasismebegrepet.

I Norge er arbeidslivet den arenaen med mest forskning på forekomsten av rasisme og diskriminering. Forskingen viser at søkere med innvandrerbakgrunn har betydelig lavere sannsynlighet for å bli innkalt til jobbintervju (Midtbøen & Rogstad, 2012; Midtbøen, 2015a, 2015b, 2016; Birkelund et al., 2019). I noen tilfeller har jobbsøkere med innvandrerbakgrunn i Norge høyere sannsynlighet for å bli diskriminert sammenlignet med søkere med innvandrerbakgrunn i andre vesteuropeiske land (Quillian et al., 2019; Larsen & Di Stasio, 2021; Di Stasio et al., 2021). Usaklig forskjellsbehandling av etniske minoriteter skjer på alle stadier i rekrutteringsprosessen (Bjørnset et al., 2021). Studier blant arbeidsgivere viser også at oppfatninger av kvalifikasjoner og personlig egnethet ofte er preget av gruppekaraktistikker og fordommer (Friberg & Midtbøen, 2018; Birkelund et al., 2020). For eksempel kan arbeidsgivere som har hatt negative erfaringer med ansatte med innvandrerbakgrunn, være mindre villige til å gi personer med innvandrerbakgrunn en ny sjanse (Birkelund et al., 2020)

Diskriminering forekommer også i forbindelse med lønnsfastsettelse og lønnsutvikling, men det er stor variasjon mellom sektorer, bransjer og stillingstyper når det gjelder omfang (Drange, 2016; Bratsberg et al., 2017; Drange & Helland, 2018; Alecu & Drange, 2019).¹¹ I for eksempel profesjonsyrker som lege, tannlege, sykepleier og lærer, har innvandrere betydelig mindre risiko for å bli diskriminert ved rekruttering eller lønnssetting, mens diskriminering er mer utbredt for eksempel innen regnskap, forsikring og økonomi (Midtbøen & Rogstad, 2012; Drange & Helland, 2018; Midtbøen, 2021). I tillegg kan diskrimineringen forekomme i mange ulike arbeidssituasjoner, for eksempel i kontakt med kollegaer og kunder (Fangen & Paasche, 2013).

Skole og utdanning er en annen arena hvor rasisme og diskriminering har betydning for integrering. Det er en sammenheng mellom opplevd diskriminering, rasisme og utdanningsprestasjoner, der diskriminering gir konsekvenser som redusert faglig selvtillit og mindre tro på å lykkes i skolen, lavere trivsel, svekkede prestasjoner, sosioemosjonelle vansker (for eksempel depresjon) og negative atferdsmessige konsekvenser (for eksempel, narkotikabruk og utagerende atferd) (Wollscheid et al., 2022). Blant barn av innvandrere som tar høyere utdanning, finner man at selv forventningen om å møte diskriminering kan føre til at man senker egne forhåpninger til utdanningsløp og karriere (Orupabo, 2018; Orupabo et al., 2020) En annen konsekvens er at studenter med minoritetsbakgrunn arbeider hardere og stiller høyere krav til seg selv for blant annet å motbevise generelle fordommer og stereotyper blant majoritetsbefolkningen (Kindt, 2018; Ljunggren & Orupabo, 2020; Orupabo et al., 2020). Samtidig opplever flere å få kritikk for å gjøre typiske innvandrervalg når de velger utdanning. Dermed må man i tillegg overbevise om at man har hatt de riktige motivene for å ta høyere utdanning (Kindt, 2018).

¹¹ Se også kapittel 4.4.

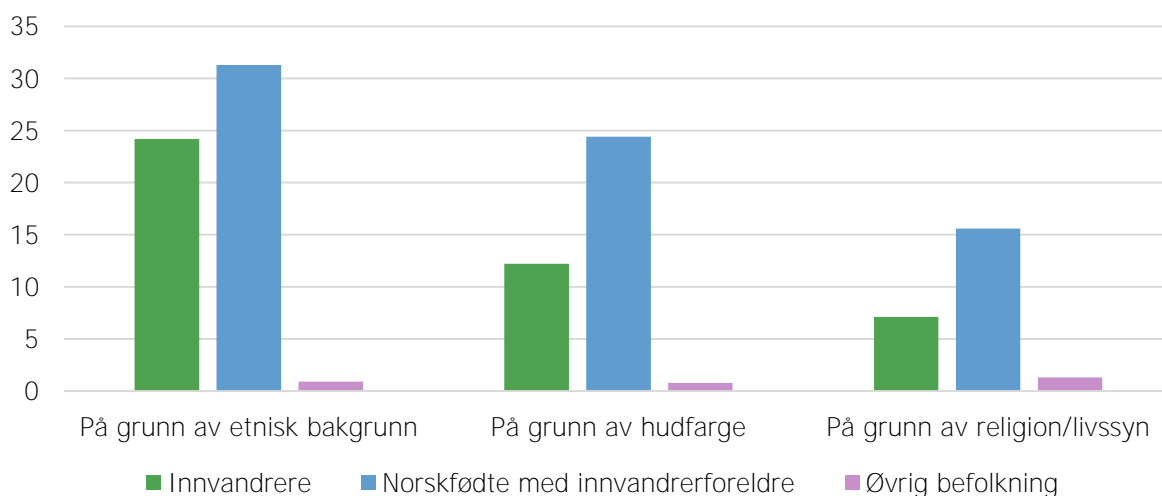
Personer med innvandrerbakgrunn leier oftere bolig sammenliknet med den øvrige befolkningen. De er derfor avhengige av et leiemarked som ikke diskriminerer, men forskning tyder på at diskriminering også forekommer her. Personer med minoritetsbakgrunn har mindre sannsynlighet for å få tilslag på søknad om leie av bolig (Andersson et al., 2012; Flage, 2018). For eksempel har mannlige lagerarbeidere med bakgrunn fra Midtøsten 25 prosent mindre sannsynlighet for å få tilslag på leiebolig sammenliknet med en etnisk norsk kvinne som jobbet som økonom (Andersson et al., 2012). Statistikk fra Diskrimineringsnemda viser samtidig at de siden 2018 har mottatt 26 henvendelser om etnisk diskriminering på boligmarkedet, som utgjør en relativt liten andel av alle klagesaker ombudet får (Diskrimineringsnemda, 2023). Det er likevel grunn til å tro at det finnes mørketall, og at mange ikke rapporterer inn til nemda, ofte fordi det er vanskelig å bevise eksakt grunn.

Når det gjelder innvandreres egne opplevelser av diskriminering, oppgir personer med innvandrerbakgrunn langt oftere at de blir utsatt for dårligere behandling enn andre. Undersøkelser viser at sannsynligheten for å oppleve diskriminering er mer enn dobbelt så stor blant personer med innvandrerbakgrunn enn i befolkningen ellers (Dalen et al., 2022; Oppøyen, 2022).

Norskfødte med innvandrerforeldre opplever i større grad enn innvandrere å bli forskjellsbehandlet på grunn av etnisk bakgrunn, hudfarge og religion/livssyn (Oppøyen, 2022). En mulig forklaring på dette er at norskfødte er mer orienterte mot storsamfunnet og deltar på arenaer som tidligere har vært forbeholdt majoriteten, noe som kan øke sjansen for å oppleve ekskludering (Dalen et al., 2022). Denne gruppen oppfatter også seg selv i stor grad som norske, men uten at andres anerkjennelse av deres tilhørighet til Norge øker i samme takt (Friberg, 2021). Høyere utdanning og sosial mobilitet kan også føre til større bevissthet om egne rettigheter, og gjøre at man blir mer oppmerksom på mekanismer som skaper forskjeller (Midtbøen & Kitterød, 2019). Den subjektive følelsen av aksept og tilhørighet følger dermed ikke nødvendigvis «objektive» kriterier for integrering, og belyser nettopp hvor komplekse rasisme og diskriminering er (Midtbøen, 2021).¹²

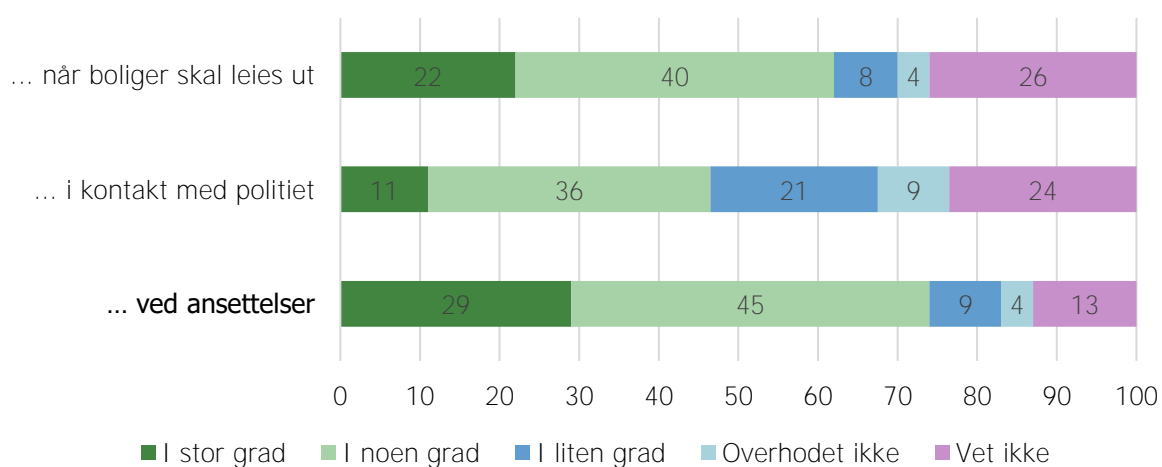
¹² Se (Ellefsen et al., 2022; Ellefsen & Sandberg, 2022) om hvordan unge med minoritetsbakgrunn møter og konfronterer rasisme og diskriminering i hverdagen.

Figur 7.8 Andel som opplevde diskriminering, etter innvandrerbakgrunn og årsak. 2021 (Livskvalitetsundersøkelsen, SSB)

Diskriminering anses som et av de største hindrene for integrering, både av innvandrere selv og av befolkningen som sådan (Brekke & Fladmoe, 2022; Dalen et al., 2022). I 2021 mente en av tre i den norske befolkningen at diskriminering forekommer i stor grad. Dette er mer enn en tredobling fra 2013, da 9 prosent svarte det samme. I tillegg svarte nesten halvparten av respondentene i 2021 (46 prosent) at diskriminering forekommer i noen grad. Dette tilsier at det er en voksende og relativt utbredt oppfatning i befolkningen om at diskriminering av innvandrere forekommer. Figur 7.9 viser at de fleste, nesten åtte av ti, mener at diskriminering forekommer ved ansettelse. Fire av ti mener diskriminering skjer i kontakt med politiet, og seks av ti mener det skjer når boliger skal leies ut (Brekke & Fladmoe, 2022).

Figur 7.9 Andel i befolkningen som er enige eller uenige i at diskriminering forekommer på tre arenaer. Prosent. 2021 (Brekke & Fladmoe, 2022)

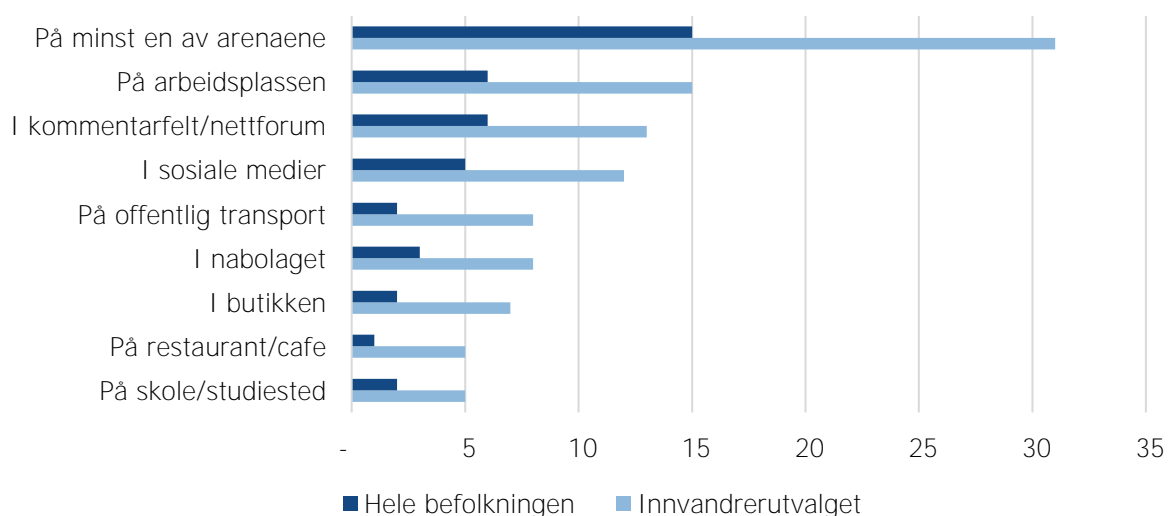
Rasisme eller andre negative holdninger til folkegrupper kan uttrykkes som hatefulle eller nedsettende ytringer (Dalen et al., 2022). Langt flere innvandrere opplever ulike former for hatytringer sammenliknet med befolkningen ellers (Dalen et al., 2022). Figur 7.10 viser at hatytringer rettet mot innvandrere finner sted på ulike arenaer, som arbeidsplassen, skolen, nabolaget, nettet eller i sosiale medier.

Hvordan defineres hatytringer?

Likestillings- og diskrimineringsombudet bruker en vid, samfunnsvitenskapelig definisjon, som inkluderer både lovlige og ulovlige hatytringer. Ifølge denne definisjonen er hatytringer nedverdiggende, truende, trakasserende eller stigmatiserende ytringer som rammer individets eller en gruppes verdighet, anseelse og status i samfunnet ved hjelp av språklige og visuelle virkemidler som fremmer negative følelser, holdninger og oppfatninger basert på kjennetegn- som for eksempel etnisitet, religion, kjønn, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet og alder (Likestillings- og diskrimineringsombudet, 2015)

Videre rapporterer 32 prosent av innvandrere at de har opplevd hatefulle ytringer på minst en av disse arenaene i løpet av det siste året. Blant respondenter uten innvandrerbakgrunn var andelen 15 prosent. Hatefulle ytringer finner som oftest sted på arbeidsplassen, etterfulgt av kommentarfelt/nettforum og i sosiale medier. På enkelte områder ser det ut til at de som kunne forventes å være mest integrert, opplever mer diskriminering og føler seg mer ekskludert. De med svært gode norskkunnskaper rapporterer for eksempel oftere at de har opplevd hatefulle ytringer enn de med mindre gode norskkunnskaper (Dalen et al., 2022).

Figur 7.10 Har opplevd hatefulle ytringer på ulike arenaer. 2022. Prosent (Dalen et al., 2022)

Minoritetsungdom er også mer utsatt for hatytringer sammenliknet med befolkningen ellers. De vanligste opplevde årsakene til hatytringer blant minoritetsungdom er hudfarge, etnisk eller religiøs bakgrunn. Dette gjelder særlig dersom de tilhører en annen religion enn kristendom, og dersom de går på skoler med lav andel elever med innvandrerbakgrunn. Risikoen for å bli utsatt for hatytringer øker markant jo flere minoritetstilørigheter man har. Dette gjelder for alle minoritetsgrupper, herunder LHBTQ+-personer, personer med innvandrerbakgrunn, personer med minoritetsreligiøs tilhørighet, personer med familiebakgrunn fra en urfolksgruppe eller nasjonal minoritet, og personer med en synlig fysisk funksjonsnedsettelse (Nadim & Fladmoe, 2021).

Antallet personer som totalt sett hadde vært utsatt for hatytringer, falt under pandemien. Nedgangen var imidlertid mindre for de gruppene som vanligvis er mest utsatt for å motta hatytringer. Rundt 30 prosent av respondentene svarte at de hadde observert hatytringer i forbindelse med pandemien, og at hatytringene ofte var rettet mot personer med innvandrerbakgrunn fra Afrika eller Asia. Høsten 2022 svarte 15 prosent av respondentene at hatytringene de hadde mottatt var innenfor temaet religion og livssyn. Det var 14,5 prosent som oppga at de hadde mottatt hatytringer knyttet til koronapandemien, og 12 prosent oppga kultur, klima eller miljø som tema (Fladmoe & Nadim, 2023).

Sosial selvbestemmelse

7.7 Retten til å leve et fritt liv

Retten til å bestemme over eget liv er grunnleggende i det norske samfunnet. Å være uavhengig og selvstendig er også viktige idealer for ungdomstiden. Barn og unge har et omfattende rettslig vern som gir rett til privatliv og økt grad av selvbestemmelse etter hvert som man blir eldre og modnere. Disse prinsippene gir også utslag på integreringsfeltet. Mange vokser opp med foreldre som selv har vokst opp i samfunn med helt andre normer for barneoppdragelse og familieorganisering – og disse normene kan havne i konflikt med barn og unges rettigheter i Norge. Økt oppmerksomhet har blitt rettet mot familiepraksiser i enkelte innvandrergrupper hvor kollektivistisk og patriarkalsk æreslogikk er utbredt, og hvor konservative holdninger til spesielt jenters seksualitet og ærbarhet er rådende (Smette et al., 2021). Mange har vært bekymret for at unge som vokser opp i familier med streng æreskodeks og konservative kjønns- og seksualnormer blir hindret fra å gjøre selvstendige livsvalg, og i verste fall, utsatt for overgrep.¹³

Arbeidet mot alvorlige overgrep som æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse har lenge vært en del av norsk integreringspolitikk. Etter hvert har også foreldres bruk av

¹³ Denne bekymringen gjelder også miljøer med streng æreskodeks og konservative kjønnsnormer uten innvandrerbakgrunn.

mer diffuse former for kontroll, press, trusler og restriksjoner som går sterkt utover barn og unges autonomi og livsutfoldelse blitt et sentralt tema (Friberg & Bjørnset 2019).

Hva er negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap?

I handlingsplanen Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold forstås negativ sosial kontroll som press, oppsyn, trusler eller tvang som systematisk begrenser noen i sin livsutfoldelse eller gjentatte ganger hindrer dem i å treffe selvstendige valg om eget liv og fremtid.

Æresrelatert vold forstås som vold utløst av familiens eller gruppens behov for å ivareta eller gjenopprette ære og anseelse. Dette forekommer i familier hvor individet forventes å innordne seg kollektivet, og hvor patriarkalske æresnormer står sterkt.

Tvangsekteskap forstås som ekteskapsinngåelse der en eller begge ektefellene ikke har mulighet til å velge å forbli ugift uten å bli utsatt for vold, frihetsberøvelse, annen straffbar eller urettmessig atferd eller utilbørlig press.

Kjønnslemlestelse forstås som ulike typer av inngrep som skader en kvinnes kjønnsorgan, og som kan ha store fysiske og psykiske konsekvenser for den som er utsatt. Kjønnslemlestelse kan blant annet føre til infeksjoner, kroniske smerter, seksuelle problemer, fødselskomplikasjoner og økt fare for dødfødsler.

Negativ sosial kontroll er vanskelig å måle direkte (Proba 2021). En må ofte basere seg på subjektive oppfatninger om det å kontrollere og det å bli kontrollert, om kryssende krav og forventninger fra familien og fra storsamfunnet, og om generasjonsmotsetninger. Mange undersøkelser om negativ sosial kontroll handler om foreldreskap og ulike former for foreldrerestriksjoner. I slike undersøkelser er det ikke lett å trekke grensen mellom respekt for foreldres livssyn og unges rett til selvbestemmelse, og mellom behovet for å beskytte og urettmessig kontroll. At foreldre ønsker å utøve kontroll kan handle vel så mye om å ivareta barnas sikkerhet, skjerme dem fra negativ påvirkning eller et ønske om at de skal konsentrere seg om skole og utdanning. En ny studie finner for eksempel at foreldreinvolvering er positivt forbundet med flere integreringsutfall, som fullføring av videregående skole, mens de som blir utsatt for restriksjoner fullfører sjeldnere videregående, mottar oftere sosialhjelp og gifter seg tidligere (Friberg & Sterri 2023). Alder spiller også en rolle. Enkelte begrensinger kan være legitime å pålegge en på 14 år, men ikke en på 18 år (Smette et al., 2021). Dermed er det viktig med indikatorer som kan skille negativ sosial kontroll fra andre former for streng, men akseptabel oppdragelse, og som kan si noe om hvor store utfordringene knyttet til negativ sosial kontroll egentlig er.

De fleste barn og unge med innvandrerbakgrunn blir i liten grad utsatt for omfattende restriksjoner fra familien (Friberg & Bjørnset 2019; Hafstad & Augusti 2019). Norskfødte med innvandrerforeldre blir sjeldnere utsatt for foreldrerestriksjoner enn ungdom som selv har innvandret (Friberg & Bjørnset 2019). Men blant mindretallet som oppgir at de blir utsatt for

restriksjoner, er særlig jenter med bakgrunn fra land i Asia og Afrika overrepresentert.¹⁴ Jenter med minoritetsbakgrunn får sjeldnere lov til å være sammen med guttevenner på fritiden, ha kjæreste eller delta i skolerelaterte aktiviteter og fritidsaktiviteter (Friberg & Bjørnset 2019; Smette et al., 2021). Andelen minoritetsjenter som oppgir at de blir utsatt for restriksjoner reduseres ikke med alderen, mens andre ungdommer opplever færre restriksjoner jo eldre de blir (Smette et al., 2021). Det betyr at en del jenter og unge kvinner blir utsatt for vedvarende begrensinger i tenårene.

Graden av foreldrerestriksjoner varierer med landbakgrunn, sosioøkonomisk status, botid, kjennetegn ved nærmiljøet, skolekarakterer, religiøs tilhørighet og i hvor stor grad religiøse foreldrene er. Det er imidlertid grunn til å bekymre seg for en mindre gruppe av jenter med minoritetsbakgrunn hvor ungdomstiden preges av strenge restriksjoner helt frem til myndighetsalder. At disse bli utsatt for vedvarende restriksjoner, kan tyde på at kontroll av unge kvinners seksualitet før ekteskapet er mer utbredt i enkelte miljøer enn andre (Smette et al., 2021).

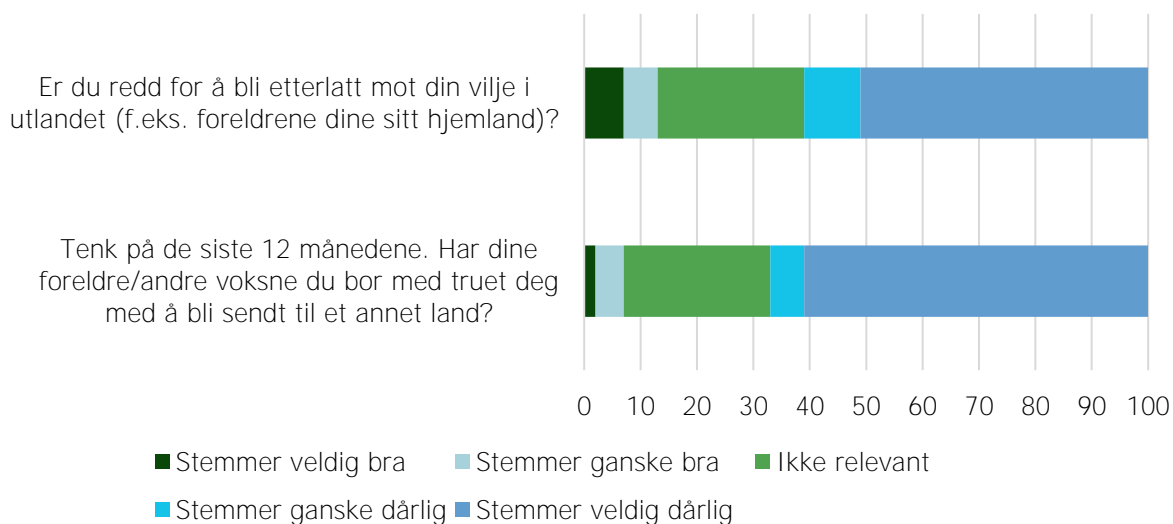
Nyere forskning har også tatt for seg minoritetsjentes egne perspektiver på å håndtere at andre forsøker å sette begrensninger for hvordan de lever sine liv (Prieur 2002; Rosten & Smette 2021; Tjønndahl & Hovden 2022; Kindt 2022). For eksempel opplever muslimske jenter å være særlig utsatt for sosial kontroll knyttet til kjønn og seksualitet, samtidig som de i stor grad selv slutter opp om idealer som likestilling og selvråderett (Rosten & Smette 2021). Mange forteller at de er gode på å balansere mellom ulike forventninger fra familien og samfunnet rundt, men at dette også kan være en kilde til frustrasjon. For eksempel uttrykker jentene frustrasjon over å bli karikert som ekstremt undertrykte eller ekstremt frigjorte basert på valgene de tar, og at dette er en kamp de selv må få definere og eie.

De siste årene har også ufrivillige utenlandsopphold, at barn blir sendt til foreldrenes opprinnelsesland eller at foreldre tar med seg barna til opprinnelseslandet og etterlater dem mot sin vilje, fått økt oppmerksomhet i undersøkelser om negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap. Lengre utenlandsopphold har særlig blitt koblet til bekymringer for tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Andre mulige årsaker kan for eksempel være ønske om sterkere kulturell forankring, alternativ skolegang, familiesituasjon eller disiplinering som følge av uønsket tilpasning til vestlig ungdomsstil eller adferdsproblemer (Lidén et al., 2014; Helse- og omsorgsdepartementet, 2020). I en spørreundersøkelse fra 2021 oppgir 13 prosent av elever i videregående skole med innvandrerbakgrunn at de er redde for å bli etterlatt i utlandet mot sin vilje (Proba, 2021). Av disse svarte 7 prosent at de har blitt truet med dette. Svært få oppgir at de faktisk har

¹⁴ Det kan tenkes at de som opplever de sterkeste formene for kontroll og undertrykkelse, også er de som i minst grad oppsøker hjelp. Derfor kan det finnes mørketall.

blitt utsatt for et ufrivillig utenlandsopphold (se figur 7.11). Somaliske barn skiller seg ut som ekstra utsatt (Lidén et al., 2014; Friberg & Bjørnset, 2019).

Figur 7.11 Frykt for ufrivillig opphold i utlandet (Proba, 2021)

Integreringsrådgiverne ved de utvalgte norske utenriksstasjonene Amman, Ankara, Islamabad og Nairobi fører også saksstatistikk. Det samme gjør IMDi's minoritetsrådgivere som er utplassert ved skoler rundt om i landet, og som samlet har spisskompetanse på problemstillinger knyttet til negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold. Integreringsrådgiverne registrerte i 2022 172 saker knyttet til ufrivillige utenlandsopphold, mot 148 saker året før. Minoritetsrådgiverne bisto på sin side i 94 saker som omhandlet ufrivillige utenlandsopphold eller frykt for å bli etterlatt i utlandet (IMDi, 2022a).¹⁵

Mye av forskningen i Norge knyttet til negativ sosial kontroll har også handlet om kjønnslemlestelse. Det er imidlertid ikke lett å avdekke omfanget av denne formen for kontroll og undertrykkelse. En studie har forsøkt å anslå risikoomfang blant jenter og kvinner med bakgrunn fra land der kjønnslemlestelse er grundig dokumentert. En utfordring er at man sjeldent vet hvor mange som faktisk kommer fra regioner og etniske grupper der praksisen er utbredt (Ziyada et al., 2016). Samtidig peker flere studier på at synet på kjønnslemlestelse blant innvandrere har endret seg i positiv retning over tid (Gele et al., 2012.; Gele et al., 2012.; Lien & Schultz, 2013; Johansen, 2019).

Når det gjelder tvangsekteskap er det gråsoner mellom hva som kan anses som arrangerte ekteskap (som er tillatt) og ekteskap som er påtvunget (som er ulovlig) (Proba, 2021). Å skille mellom foreldreinvolvering, press og tvang er også vanskelig for dem det gjelder. Foreldrenes involvering i valg av partner benyttes ofte som en indikator for dette fenomenet.

¹⁵ Den samme saken kan havne både hos minoritetsrådgiverne og integreringsrådgiverne.

SSBs levekårsundersøkelse fra 2016 fant at nesten én av fem med bakgrunn fra Pakistan opplevde at foreldrene hadde svært stor innflytelse på valg av partner. Blant norskfødte med bakgrunn fra Tyrkia og Vietnam var andelen langt mindre (Dalgard, 2018). IMDis minoritetsrådgivere rapporterte om 57 saker i 2022 knyttet til frykt for å bli utsatt for tvangsekteskap, mot 60 saker i 2021.

Samtidig er det litt færre blant etterkommerne enn blant innvandrere som mener at andre har stor innflytelse på valg av ektefelle (Dalgard 2018). Norskfødte med innvandrerforeldre eller utenlandsfødte som ankom Norge før de fylte 18, venter lenger enn tidligere med å finne seg partner eller gifte seg, og de er oftere samboere (Wiik & Holland, 2018; Wiik et al., 2021). Dette tyder på endringer mellom generasjonene når det gjelder partnervalg og samliv.

Vold i nære relasjoner omfatter ulike former for vold og overgrep mellom nåværende og tidligere familiemedlemmer, og den omfatter også barn som er vitne til volden (NKVTS, 2023). Krisesenter er et tilbud til kvinner, menn og barn som blir utsatt for vold i nære relasjoner. 2110 voksne personer bodde på krisesentre i 2022. De fleste beboerne var kvinner og barn, men det var også noen menn. Seks av ti beboere hadde innvandrerbakgrunn. Med andre ord er denne gruppen sterkt overrepresentert. Helt siden 2005 har personer med innvandrerbakgrunn stått for mer enn halvparten av oppholdene på krisesentre, med andeler mellom 51 og 67 prosent (Bufdir, 2022).

I 2022 hadde 35 prosent av alle beboere på krisesenter blitt utsatt for negativ sosial kontroll, og fem prosent hadde blitt utsatt for æresrelatert vold. Blant beboerne med innvandrerbakgrunn hadde åtte prosent blitt utsatt for æresrelatert vold, mot mindre enn en prosent av beboerne uten innvandrerbakgrunn (Bufdir, 2022).

Beboere med innvandrerbakgrunn skiller seg også fra andre beboere ved at deres opphold på krisesenteret varer i gjennomsnitt lengre. For personer uten innvandrerbakgrunn varer oppholdet i snitt 22 dager, mot 31 dager for personer med innvandrerbakgrunn. I tillegg returnerer de oftere til voldsutøver enn beboere i majoritetsbefolkningen. 19 prosent av oppholdene til beboere med innvandrerbakgrunn endte med retur til voldsutøver, mot 15 prosent for beboere uten innvandrerbakgrunn. Flest begrunnet dette med at de ville gi voldsutøver en ny sjanse (81 prosent), åtte prosent returnerte grunnet manglende oppholdstillatelse og 15 prosent returnerte av hensyn til barna (Bufdir, 2022). Forskning peker også på isolasjon og lite nettverk i Norge, manglende kjennskap til andre støttetilbud, kulturelle og religiøse forventninger om å bli i ekteskapet. Det er i praksis også dårlige økonomiske og materielle forutsetninger som gjør det vanskelig å bryte ut (Kiamanesh & Hauge, 2019; Sener et al., 2023).

Et mindre belyst tema gjelder forholdet mellom konservative kjønns- og seksualnormer i enkelte innvandrergrupper generelt, toleranse for skeive spesielt, og situasjonen for LHBTIQ+-personer med (og uten) innvandrerbakgrunn (Sterri, 2021). Temaet er viktig både

fra et integrerings- og et beskyttelsesperspektiv. Et økende antall personer, som bryter med kulturelle og religiøse normer knyttet til kjønn og seksualitet i hjemlandet, søker beskyttelse i vestlige land. Dette gjør de med håp om å kunne leve som skeive i trygghet. (Spijkerboer, 2013). LHBTIQ+-personer er også en prioritert gruppe for gjenbosetting i Norge som overføringsflyktninger. Men også her risikerer seksuelle minoriteter å bli utsatt for diskriminering, marginalisering og negativ sosial kontroll. For eksempel er flere bekymret for å bli avslørt som skeive, fordi det kan føre til økt risiko for trusler, vold, forfølgelse eller utfrysning av familien i hjemlandet eller andre i samme minoritetsmiljø i Norge (Akin et al., 2022). LHBTIQ+-flyktninger som nylig har kommet til Norge forteller at de føler på utrygge boforhold på asylmottak og et utrygt klasse miljø under introduksjonsprogrammet. Også skeive med lengre botid forteller om ensomhet og mangel på sosiale nettverk. Derfor er det viktig med tiltak som bidrar til trygg integrering av LHBTIQ+-personer med innvandrerbakgrunn (Akin et al., 2022).

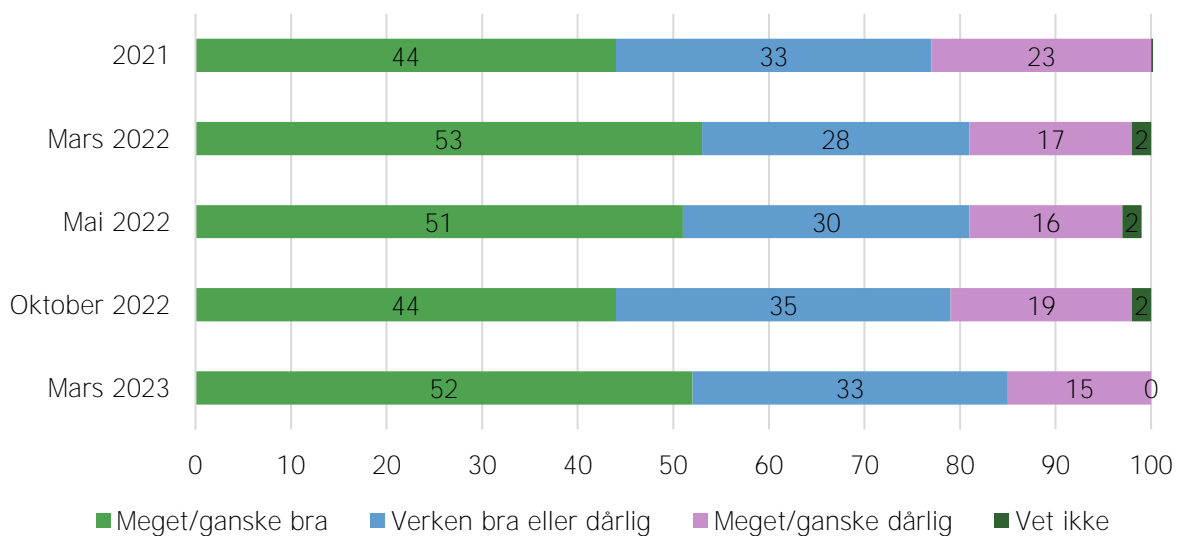
I denne sammenhengen er det også viktig å belyse holdninger til seksuelle minoriteter, men hittil er det få studier som har undersøkt dette blant personer i Norge med innvandrerbakgrunn. Et sentralt spørsmål er i hvilken grad innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre holder fast ved opprinnelseslandets rådende oppfatninger og verdier knyttet til kjønn og seksualitet, eller om de endrer sine oppfatninger og verdier i tråd med rådende verdier i vestlige samfunn (Röder, 2015). I forskningen som foreligger på feltet, pekes det på at ungdom med innvandrerbakgrunn har beveget seg i retning av mer liberale oppfatninger om kjønnslikestilling og homofili. En studie fra 2021 viser at norskfødte med innvandrerforeldre og utenlandsfødte som kom til Norge som barn er langt mer tolerante enn sine foreldre (Sterri, 2021; se også Friberg og Sterri, 2021). Også når man kontrollerer for landbakgrunn, er tendensen at et klart flertall har et positivt syn på homofili.

Ukrainske flyktninger og sosial integrering

7.8 Økt støtte til flere flyktninger i egen kommune

I månedene etter krigsutbruddet i Ukraina, ble det registrert en betydelig økning i positive holdninger til innvandring og økt støtte til mottak av flyktninger i den norske befolkningen. Ved utgangen av 2021 mente fire av ti i befolkningen at Norge bør ta imot flere flyktninger. I mars 2022 svarte seks av ti det samme. Også andelen som syntes innvandring er bra for Norge, og at integreringen i det store og hele går bra, økte betraktelig i løpet av den samme korte tiden (Brekke & Fladmoe, 2022). Ett år senere, i mars 2023, var befolkningen fortsatt mer positive til innvandring og integrering enn før februar 2022: rett over halvparten i befolkningen sa seg enige i at innvandring i hovedsak er bra for Norge.

Figur 7.12 Synes du innvandring i hovedsak er bra eller dårlig for Norge? (ISF, 2023)

I tillegg er det flere i befolkningen nå, sammenliknet med før krigen i Ukraina, som ønsker at kommunen de bor i skal bosette flere flyktninger. I november 2021 svarte 44 prosent bekreftende på denne påstanden. I mars 2023 økte denne andelen til 58 prosent (ISF, 2023).

Ukrainske flyktninger har svært gode opplevelser med hvordan de ble tatt imot av den norske befolkningen. Studiene av denne gruppen viser at mange oppgir de følte seg velkomne i Norge og i lokalsamfunnene de ble bosatt i. Flyktningene er i tillegg svært fornøyd med hjelpen de har fått fra frivillige organisasjoner. Til tross for relativt kort botid i Norge og usikkerhet knyttet til midlertidig beskyttelsesbehov, uttrykker de også en høy opplevd tilhørighet til Norge og et ønske om å bli boende i landet (Hernes et al., 2022; Kjøøy & Tyldum, 2022).

Referanser

- Akay, P. A., & Ahmadi, N. (2022). The Work Environment of Immigrant Employees in Sweden—A Systematic Review. *Journal of International Migration and Integration*, 23, 2235-2268.
- Akin, D., Wold, L. K., Stokke, M., & Skarli, J. B. (2022). *På leting etter trygghet: Integrering av LHBTIQ+-flyktninger i Norge*. Rapport 2022:25. Rena: Høgskolen i Innlandet.
- Alecu, A. I., & Drange, I. (2019). Barriers to Access? Immigrant Origin and Occupational Regulation. *Nordic Journal of Migration Research*, 9 (1), 37–59.
- Andersson, L., Jakobsson, N., & Kotsadam, A. (2012). A field experiment of discrimination in the Norwegian housing market: Gender, Class, and Ethnicity. *Land Economics*, 88 (2), 233–240.
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet. (2021). *Lov om integrering gjennom opplæring, utdanning og arbeid (integreringsloven)*.
- Arnesen, P. K. (2020). *Innvandrere bor trangere*. SSB Analyse 2020/18. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Bakken, A., & Strandbu, Å. (2023). *Idrettsdeltakelse blant ungdom—Før, under og etter koronapandemien*. Rapport 2023:4. Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2015). *Regjeringens mål for integrering*. https://www.regjeringen.no/contentassets/a15355e81b7a44f38f981337fe9a44f1/regjeringens-mal-for-integrering_13-3-15.pdf
- Barstad, A., & Sørlien Molstad, C. (2020). *Integrering av innvandrere i Norge. Begreper, indikatorer og variasjoner mellom grupper*. Rapporter 2020/44. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Bergh, A., & Bjørnskov, C. (2011). Historical Trust Levels Predict the Current Size of the Welfare State. *Kyklos*, 64 (1), 1–19.
- Bergh, J., Christensen, D. A., & Matland, R. E. (2020). Inviting immigrants in: Field experiments in voter mobilization among immigrants in Norway. *Electoral Studies*, 66 (102160).
- Bergh, J., Christensen, D. A., & Matland, R. E. (2021). When is a Reminder Enough? Text Message Voter Mobilization in a European Context. *Political Behavior* 43, 1091-1111.
- Birkelund, G. E., Chan, T. W., Ugreninov, E., Midtbøen, A., & Rogstad, J. (2019). Do terrorist attacks affect ethnic discrimination in the labour market? Evidence from two randomized field experiments. *The British Journal of Sociology*, 70 (1), 241–260.
- Birkelund, G. E., Johannessen, L. E. F., Rasmussen, E. B., & Rogstad, J. (2020). Experience, **stereotypes, and discrimination. Employers' reflection on their hiring behavior**. *European Societies*, 22 (4), 503–524.
- Birkelund, G. E., Lillehagen, M., Ekre, V. P., & Ugreninov, E. (2014). Fra utdanning til sysselsetting. En forløpsanalyse av indiske og pakistanske etterkommere i Norge. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 55 (4), 386–414.

- Bjørnset, M., Sterri, E. B., & Rogstad, J. (2021). Gjennom nåløye: Forskjellsbehandling i rekrutteringsprosesser i offentlig sektor. *Søkelys på arbeidslivet*, 38 (3–4), 226–241.
- Borchrevink, K., & Birkvad, I. R. (2022). Religious norms and homeownership among Norwegian Muslim Women. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48 (5), 1228–1245.
- Borsch, A. S., De Montgomery, C.J., Gauffin, K., Eide, K., Heikkilä, E., & Vrålstad, S. (2019). Health, Education and Employment Outcomes in Young Refugees in the Nordic Countries: A Systematic Review. *Scandinavian Journal of Public Health*, 47 (7), 735–747.
- Bratsberg, B., Ferwerda, J., Finseraas, H., & Kotsadam, A. (2021). How Settlement Locations and Local Networks Influence Immigrant Political Integration. *American Journal of Political Science*, 65 (3), 551–565.
- Bratsberg, B., Raaum, O., & Røed, K. (2017). Immigrant labour market integration across admission classes. *Nordic Economic Policy Review*, 7, 17–54.
- Bratsberg, B., Raaum, O., & Røed, K. (2018). Job Loss and Immigrant Labour Market Performance. *Economica*, 85 (337), 124–151.
- Brekke, J.-P., & Fladmoe, A. (2022). *Integreringsbarometeret 2022*. Rapport 2022:6. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Brekke, T. (2018). Halal money: Financial inclusion and demand for Islamic banking in Norway. *Research & Politics*, 5 (1), 1–7.
- Bruer-Skarsbø, Ø. (2020). *Sykefravær blant innvandrere*. SSB. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/sykefravaer-blant-innvandrere>
- Bråten, B., Drange, N., Haakestad, H., & Telle, K. (2014). *Gratis kjernetid i barnehager*. Fafo-rapport 2014:44. Oslo: Fafo.
- Bufdir. (2022). *Statistikk og analyse fra krisesentrene i Norske kommuner*. Bufdir. <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/krisesentrene/om-beboere>
- Bye, K. S. (2021). *Utdanning og lønnsnivå hos innvandrere*. SSB Analyse 2021/06. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Bygnes, S. (2021). Not all Syrian Doctors Become Taxi Drivers: Stagnation and Continuity Among Highly Educated Syrians in Norway. *Journal of International Migration and Integration*, 22, 33–46.
- Cheung, S. Y., & Phillimore, J. (2016). Gender and Refugee Integration: A Quantitative Analysis of Integration and Social Policy Outcomes. *Journal of Social Policy*, 46 (2), 211–230.
- Dalen, H. B., & Larsson, M. R. (2022). *Store forskjeller i innvandreres livskvalitet*. SSB analyse 2022/2. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Dalen, K., Flatø, H., & Friberg, J. H. (2022). *Hverdagsintegrering. En pilotundersøkelse om tillit, tilhørighet, deltakelse og diskriminering i innvandrerbefolkningen* Fafo-rapport 2022:15. Oslo: Fafo.
- Dalgard, A. B. (2018). *Barn av innvandrere velger ofte partner med innvandrerbakgrunn*. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/barn-av-innvandrere-velger-ofte-partner-med-innvandrerbakgrunn>

- Di Stasio, V., Lancee, B., Veit, S., & Yemane, R. (2021). Muslim by default or religious discrimination? Results from a cross-national field experiment on hiring discrimination. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47 (6), 1305–1326.
- Dinesen, P. T. (2012). Does Generalized (Dis)Trust Travel? Examining the Impact of Cultural Heritage and Destination- Country Environment on Trust of Immigrants. *Political Psychology*, 33 (4), 495–511.
- Diskrimineringsnemnda. (2023). *Klagesaker*. <https://www.diskrimineringsnemnda.no/klagesaker-og-statistikk>
- Drange, I. (2016). Degrees of closure and economic success in the Norwegian labour market: Field of study and non-Western immigrant performance. *Journal of Education and Work*, 29 (4), 402-426.
- Drange, I., & Helland, H. (2018). The Sheltering Effect of Occupational Closure? Consequences **for Ethnic Minorities' Earnings**. *Work and Occupations*, 46 (1), 45–89.
- Drange, N. (2018). *Gratis kjernetid i barnehage i Oslo. Rapport 2: Oppfølging av barna på femte trinn*. Rapporter 2018/34. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Drange, N. (2021). *Gratis kjernetid i barnehage i Oslo. Rapport 3: Oppfølging av barna på åttende trinn*. Rapporter 2021/30. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Drange, N., & Havnes, T. (2015). *Childcare before age two and the development of language and numeracy. Evidence from a lottery*. 808, Discussion Papers. Oslo: Statistics Norway.
- Drange, N., & Telle, K. (2015). Promoting integration of immigrants: Effects of free childcare on child enrollment and parental employment. *Labour Economics*, 34, 26–38.
- Dzamarija, M. T. (2022). *Eldre innvandrere i Norge. Demografi, boforhold, inntekt, formue og helse*. Rapporter 2022/2. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Dzamarija, M. T., Molstad, C. S., & Østby, L. (2022). *Så mange ukrainere bor det i Norge*. SSB. <https://www.ssb.no/innvandring-og-innvandrere/befolkning/artikler/sa-mange-ukrainere-bor-det-i-norge>.
- Dzamarija, M. T., & Syse, A. (2016). *Dødelighet blant innvandrere etter innvandringsgrunn*. SSB Analyse 2016/5. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Edelmann, F. S., & Villund, O. (2022). *Hvor mange innvandrere er overkvalifisert?* SSB. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/artikler/hvor-mange-innvandrere-er-overkvalifisert>
- Eime, R. M., Young, J. A., Harvey, J. T., Charity, M. J., & Payne, W. R. (2013). A systematic review of the psychological and social benefits of participation in sport for children and adolescents: Informing development of a conceptual model of health through sport. *International Journal of Behavioral Nutrition og Physical Activity*, 10, 1–21.
- Eimhjellen, I., & Arnesen, S. (2018). *Organisasjonsengasjement blant innvandrere*. Rapport 2018:3. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eimhjellen, I., Bentsen, H. L., & Wollebæk, D. (2020). *Sivilsamfunnsdeltaking blant innvandrere i Norge*. Rapport 2020:2. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

- Ekren, R., & Grendal, O. N. (2021). *Barn i vedvarende lavinntekt klarer seg litt dårligere i utdanning og arbeid*. SSB. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/barn-i-vedvarende-lavinntekt-klarere-seg-litt-darligere-i-utdanning-og-arbeid>
- Ellefsen, R., Banafsheh, A., & Sandberg, S. (2022). Resisting racism in everyday life: From ignoring to confrontation and protest. *Ethnic and Racial Studies*, 45 (16), 435–457.
- Ellefsen, R., & Sandberg, S. (2022). A repertoire of everyday resistance: Young Muslims' responses to anti-Muslim hostility. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48 (11), 2601–2619.**
- Epland, J., & Normann, T. M. (2021). *115 000 barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt*. SSB. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/115-000-barn-i-husholdninger-med-vedvarende-lavinntekt>
- Epland, J., & Normann, T. M. (2023). *Færre barn med vedvarende lavinntekt i 2021*. SSB. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/faerre-barn-med-vedvarende-lavinntekt-i-2021>
- Erdal, M. B., Elin Martine Doeland, & Tellander, E. (2018). How citizenship matters (or not): The citizenship–belonging nexus explored among residents in Oslo, Norway. *Citizenship Studies*, 22 (7), 705–724.
- Erdal, M. B., & Midtbøen, A. (2023). «Birthplace unknown»: On the symbolic value of the passport for identity-construction among naturalised citizens. *Identities*, 30(1), 19–37.
- Espegren, A., Mjelde, H., Guribye, E., Danielsen, Å. Ø., Staver, A. B., & Eimhjellen, I. (2022). *Innvandrerperspektiv på sivilsamfunnsdeltakelse: Ulike innvandregrupperes opplevelse av barrierer og suksessfaktorer for deltagelse*. Rapport 2022:7. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eurostat. (2023). *Statistics on young people neither in employment nor in education or training*. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Statistics_on_young_people_neither_in_employment_nor_in_education_or_training
- Fangen, K., & Paasche, E. (2013). Young adults of ethnic minority background on the Norwegian labour market: The interactional co-construction of exclusion by employers and customers. *Ethnicities*, 13 (5), 607–624.
- Finseraas, H., Hanson, T., Johnsen, Å., Kotsadam, A., & Torsvik, G. (2019). Trust, ethnic diversity, and personal contact: A field experiment. *Journal of Public Economics*, 173, 72–84.
- Finseraas, H., Kotsadam, A., & Polavieja, J. (2022). Ancestry, Culture and Voter Turnout in Two Generations. *Political Behavior*, 44, 201–226.
- Fladmoe, A., & Nadim, M. (2023). *Omfang og konsekvenser av hets og hatytringer i kritiske perioder. Erfaringer fra koronapandemien (2020–2022) og skytingen ved London pub og apekopptribuddet (sommeren 2022)* Rapport 2023:7. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Flage, A. (2018). Ethnic and gender discrimination in the rental housing market: Evidence from a meta-analysis of correspondence tests, 2006–2017. *Journal of Housing Economics*, 41, 251–273.

- Folkehelseinstituttet. (2022a). *Helse blant personer med innvandrerbakgrunn*. <https://www.fhi.no/nettpub/hin/grupper/helse-innvandrerbakgrunn/>
- Folkehelseinstituttet. (2022b). *Rasisme og diskriminering kan påvirke helsen*. <https://www.fhi.no/nyheter/2022/rasisme-og-diskriminering-kan-pavirke-helsen/>
- Friberg, J. H. (2019). Does selective acculturation work? Cultural orientations, educational aspirations, and school effort among children of immigrants in Norway. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45 (15), 2844–2863.
- Friberg, J. H. (2021). Who wants to be Norwegian—Who gets to be Norwegian? Identificational assimilation and non-recognition among immigrant origin youth in Norway. *Ethnic and Racial Studies*, 44 (16), 21–43.
- Friberg, J. H., & Bjørnset, M. (2019). *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll*. Fafo-rapport 2019:1. Oslo: Fafo.
- Friberg, J. H., & Midtbøen, A. (2018). Ethnicity as skill: Immigrant employment hierarchies in Norwegian low-wage labour markets. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44 (9), 1463–1478.
- Friberg, J.H., & Sterri, E.B. (2021). Decline, Revival, Change? Religious Adaptations among Muslim and Non-Muslim Immigrant Origin Youth in Norway. *International Migration Review*, 55 (3), 718-745.
- Friberg, J.H., & Sterri, E.B. (2023). *Sosial kontroll og integrasjon. Betydningen av foreldreinvolvering og foreldrestriksjoner i ungdomstiden for integreringsutfall i overgangen til voksenlivet*. Fafo-rapport 2023:14. Oslo: Fafo.
- Fyhn, T., Radlick, R. L., & Sveinsdottir, V. (2021). *Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning. En analyse av unge i NEET-kategorien*. Rapport 2021:2. Oslo: Norce.
- Gele, A. A., Johansen, R. E. B., & Sundby, J. (2012). When female circumcision comes to the West: Attitudes toward the practice among Somali immigrants in Oslo. *BMC Public Health*, 12 (697), 1–10.
- Gele, A. A., Kumar, B., Hjelde, K. H., & Sundby, J. (2012). Attitudes toward female genital circumcision among Somali immigrants in Oslo: A qualitative study. *International Journal of Women's Health*, 4, 7–17.
- Goodman, S. W. (2023). Citizenship Studies: Policy Causes and Consequences. *Annual Review of Political Science*, 26, 135–152.
- Guldbrandsen, F., Kulasingam, A. S., Sørlien Molstad, C., & Steinkellner, A. (2021). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldres fordeling på kommunenivå*. Rapporter 2021/8. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Hafstad, G.S., & Augusti E. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten*. Rapport 2019:4. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.
- Hainmuller, J., Hangartner, D., & Pietrantuono, G. (2017). Catalyst or Crown: Does Naturalization Promote the Long-Term Social Integration of Immigrants? *American Political Science Review*, 111 (2), 256–276.
- Hansen, H.-T., Holmås, T., Islam, K., & Naz, G. (2014). Sickness Absence among Immigrants in Norway: Does Occupational Disparity Matter? *European Sociological Review*, 30 (1), 1–12.

- Harris, S. M., Sandal, G. M., Bye, H. H., Palinkas, L. A., & Binder, P.-E. (2021). Integration Is Correlated with Mental Health Help-Seeking from the General Practitioner: Syrian Refugees' Preferences and Perceived Barriers. *Frontiers in Public Health*, 9, 1952.
- Havnes, T., & Mogstad, M. (2011). No Child Left Behind: Subsidized Child Care and Children's Long-Run Outcomes. *American Economic Journal: Economic Policy*, 3 (2), 97–129.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2020). «Det var ikke bare en ferie.» Rapport fra ekspertgruppe om unge som etterlates i utlandet mot sin vilje.
- Hermansen, A. S. (2016). Moving Up or Falling Behind? Intergenerational Socioeconomic Transmission among Children of Immigrants in Norway. *European Sociological Review*, 32 (5), 675-689.
- Hernes, V., Deineko, O., Myhre, M. H., Liodden, T., & Staver, A. B. (2022). *Ukrainian refugees – experiences from the first phase in Norway*. Report 2022:11. Oslo: Norwegian Institute for Urban and Regional Research.
- Høydahl, E. (2008). *Vestlig og ikke-vestlig—Ord som ble for store og gikk ut på dato*. SSB Samfunnsspeilet, 4/2008.
- Ichou, M., & Wallace, M. (2019). The Healthy Immigrant Effect: The Role of Educational Selectivity in the Good Health of Migrants. *Demographic Research*, 40, 61–94.
- IMDi. (2021). *Personer i husholdninger med vedvarende lavinntekt*. <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/statistikk/F00/arbeid-og-levekar>
- IMDi. (2022a). *Frihet fra negativ sosial kontroll og æresrelatert vold*. Oslo: IMDi.
- IMDi. (2022b). *Innhold i introduksjonsprogrammet for personer med kollektiv beskyttelse*. <https://introduksjonsprogrammet.imdi.no/introduksjonsprogram-for-flyktninger-fra-ukraina/innhold-i-introduksjonsprogrammet-for-personer-med-kollektiv-beskyttelse/>
- IMDi. (2022c). *Statistikk. Barnehagedeltakelse etter alder*. <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/statistikk/F00/skole-og-utdanning>
- IMDi. (2022d). *Statistikk. Kvalifisering og introduksjonsprogram i Norge*. <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/statistikk/F00/kvalifisering>
- IMDi. (2023a). *10 000 ukrainske flyktninger bosatt i år*. <https://www.imdi.no/om-imdi/aktuelt-na/10-000-ukrainske-flyktninger-bosatt-i-ar/>
- IMDi. (2023b). *Nøkkeltall for introduksjonsprogrammet 2022*. <https://www.imdi.no/om-imdi/aktuelt-na/nokkeltall-for-introduksjonsprogrammet-2022/>
- IMDi. (2023c). *Ukrainske flyktnings første erfaringer med introduksjonsprogrammet*. <https://www.imdi.no/kvalifisering/resultater-fra-nasjonal-brukerundersokelse-i-2022/ukrainske-flyktnings-forste-erfaringer-med-introduksjonsprogrammet/>
- IOM. (u.å.). *Integration and social cohesion: Key elements for reaping the benefits of migration*. Global Compact Thematic Paper.
- ISF. (2019). *Etterkommere av innvandrere i Norge. Mobilitet, assimilering, diskriminering*. <https://www.samfunnsforskning.no/aktuelt/19/etterkommere-av-innvandrere-i-norge.html>
- ISF. (2023). *Integreringsbarometeret. Tilleggsundersøkelse—Betydningen av krigen i Ukraina*. <https://www.imdi.no/contentassets/6957c9e5ca99409f880861ce21e88726/ibaro---tilleggsundersokelser-ukraina.pdf>

- Jacobsen, S. E., Andersen, P. L., Sletten, M., & Arnesen, D. (2021). *Sosial ulikhet i barn og unges deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Betydningen av sosioøkonomiske ressurser, geografi og landbakgrunn*. Rapport 2021:1. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Johansen, R. E. B. (2019). Blurred transitions of female genital cutting in a Norwegian Somali Community. *PLOS ONE*, 14 (8), 1–22.
- Joppke, C. (2007). Transformation of citizenship: Status, rights, identity. *Citizenship Studies*, 11 (1), 37–48.
- Kanas, A., & Müller, K. (2021). Immigrant Women's Economic Outcomes in Europe: The Importance of Religion and Traditional Gender Roles. *International Migration Review*, 55 (4), 1231–1264.**
- Kann, I. C., Dokken, T., & Yin, J. (2019). *Arbeidsledige innvandrere—Hvor lenge er de ledige og hva gjør de etterpå?* Arbeid og velferd. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/kunnskap/analyser-fra-nav/arbeid-og-velferd/arbeid-og-velferd/arbeidsledige-innvandrere-hvor-lenge-er-de-ledige-og-hva-gjor-de-etterpa>
- Kiamanesh, P., & Hauge, M.-I. (2019). «We are not weak; we just experience domestic violence»—**Immigrant women's experiences of encounters with service providers** as a result of domestic violence. *Child and Family Social Work*, 24 (2), 301–308.
- Kindt, M. T. (2018). Right choice, wrong motives? Narratives about prestigious educational choices among children of immigrants in Norway. *Ethnic and Racial Studies*, 41 (5), 958–976.
- Kindt, M.T. (2022). Negotiating independence and tradition: plans for career, marriage, and family among daughters of immigrants enrolled in higher education in Norway. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48 (11), 2819–2835.
- Kirkeberg, M. I. (2023). *Høyeste antall flyktninger noensinne*. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-etter-innvandringsgrunn/artikler/hoyeste-antall-flyktninger-noensinne>
- Kirkeberg, M. I., Dzamarija, M. T., Bratholmen, N. V., & Strøm, F. (2019). *Norskfødte med innvandrereforeldre-hvordan går det med dem? Demografi, utdanning, arbeid og inntekt*. Rapporter 2019/21. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Kitterød, R. H., & Nadim, M. (2020). Embracing gender equality. *Demographic Research*, 42, 411–440.
- Kjeøy, I., & Tyldum, G. (2022). *Assessing future migration among Ukrainian refugees in Poland and Norway*. Fafo-rapport 2022:23. Oslo: Fafo.
- Kjøllesdal, M., Gerwing, J., & Indseth, T. (2023). Health risks among long-term immigrants in Norway with poor Norwegian language proficiency. *Scandinavian Journal of Public Health*, 51 (3), 422–429.
- Kjøllesdal, M., Straiton, M. L., Øien-Ødegaard, C., Aambø, A., Holmboe, O., Johansen, R., Grewal, N. K., & Indseth, T. (2019). *Helse blant innvandrere i Norge. Levekårsundersøkelsen blant innvandrere 2016*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Kleven, Ø. (2017). *Innvandrere og stortingsvalget 2017—Valgatferd blant innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre sammenliknet med øvrig befolkning*. SSB.

- <https://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-og-stortingsvalget-2017>
- Kleven, Ø. (2021). *Valgdeltakelsen sank litt blant de middelaldrende*. SSB. <https://www.ssb.no/valg/stortingsvalg/statistikk/valgdeltakelse/artikler/valgdeltakelse-n-sank-litt-blant-de-middelaldrende>
- Kleven, Ø., & Bergseteren, T. (2022). *Innvandrere og kommunestyrevalget 2019. Stemmeberettigede, valgfærd og representasjon*. Rapporter 2022/44. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Korzeniewska, L., & Erdal, M. B. (2021). Deskillung unpacked: Comparing Filipino and Polish **Migrant nurses' professional experiences in Norway**. *Migration Studies*, 9 (1), 1–20.
- Kumar, B. (2022). *Helse blant personer med innvandrerbakgrunn*. FHI. <https://www.fhi.no/he/folkehelse/rapporten/grupper/helse-innvandrerbakgrunn/?term=>.
- Kunnskapsdepartementet. (2018). *Integrering gjennom kunnskap*. Regjeringens integreringsstrategi 2019-2022.
- Labberton, A. S., Hansen, T. M., Skogheim, T. S., & Helland, Y. (2023). *Healthcare needs among refugees from Ukraine arriving in Norway during 2022*. FHI. <https://www.fhi.no/publ/2023/helsetjenestebehov-blant-flyktninger-fra-ukraina-som-kom-til-norge-i-2022/>
- Larsen, E. N., & Di Stasio, V. (2021). Pakistani in the UK and Norway: Different contexts, similar disadvantage. Results from a comparative field experiment in hiring discrimination. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47 (6), 1201–1221.
- Larsen, E. N., Rogne, A. F., & Birkelund, G. E. (2018). Perfect for the Job? Overqualification of Immigrants and their Descendants in the Norwegian Labour Market. *Social Inclusion*, 6 (3), 78–103.
- LDO. (2022). *Kontroller uten kontroll. En kartlegging av etniske minoriteters møte med norsk politi, og en menneskerettighetsvurdering av lovverk og praksis*. Oslo: Likestillings- og diskrimineringsombudet.
- Levekårsundersøkelsen, SSB. (2022). *Tabell 13847: Politisk deltakelse, etter aktivitet, år og landbakgrunn*. <https://www.ssb.no/statbank/table/13847>
- Lidén, H., Bredal, A., & Reisel, L. (2014). *Transnasjonal oppvekst: Om lengre utenlandsopphold blant barn og unge med innvandrerbakgrunn*. Rapport 2014:5. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Lien, H. (2019). *Norges sykefravær passerte Sveriges og Nederlands etter lovendringer*. SSB Analyse 2019/08. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Lien, H. (2022). *Ni av ti sysselsatte innvandrere er tilfreds med jobben sin*. SSB. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/arbeidskraftundersokelsen/artikler/ni-av-ti-sysselsatte-innvandrere-er-tilfreds-med-jobben-sin>
- Lien, I.-L., & Schultz, J.-H. (2013). Internalizing Knowledge and Changing Attitudes to Female Genital Cutting/Mutilation. *Obstetrics and Gynecology International*, 467028, 1–10.

- Ljunggren, J., & Orupabo, J. (2020). Moving beyond: Narratives of higher educational aspirations among descendants of immigrants in vocational training. *British Journal of Sociology Education*, 41 (5), 701–716.
- Lunde, E. S., & Texmon, I. (2013). *Innvandrerens møte med fastlegen*. SSB Samfunnsspeilet, 5/2013.
- Lunde, H. (2023). *1 av 3 fra Ukraina*. SSB. <https://www.ssb.no/utdanning/voksenopplaering/statistik/norskopplaering-for-voksne-innvandrere/artikler/1-av-3-fra-ukraina>
- Lunde, H., & Lysen, J. (2022). *Norskprøveresultater og arbeidsmarkedsstatus. Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet*. Rapporter 2022:7. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Mastekaasa, A., & Birkelund, G. E. (2022). The intergenerational transmission of social **advantage and disadvantage: Comprehensive evidence on the association of parents' and children's educational attainments, class, earnings, and status**. *European Societies*, 25 (1), 66-86.
- Midtbøen, A. (2015a). Etnisk diskriminering i arbeidsmarkedet. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 55 (1), 3–30.
- Midtbøen, A. (2015b). The context of employment discrimination: Interpreting the findings of a field experiment. *The British Journal of Sociology*, 66 (1), 193–214.
- Midtbøen, A. (2016). Discrimination of the Second Generation: Evidence from a Field Experiment in Norway. *Journal of International Migration and Integration*, 17 (1), 253–272.
- Midtbøen, A. (2021). Strukturell rasisme i en strukturelt inkluderende velferdsstat. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 62 (1), 106–115.
- Midtbøen, A., & Kitterød, R. H. (2019). Beskytter assimilering mot diskriminering? Opplevd diskriminering blant innvandrere og etterkommere av innvandrere i det norske arbeidslivet. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 3 (5), 353–371.
- Midtbøen, A., & Nadim, M. (2022). Navigating to the Top in an Egalitarian Welfare State: Institutional Opportunity Structures of Second-Generation Social Mobility. *International Migration Review*, 56 (1), 97–122.
- Midtbøen, A., & Rogstad, J. (2012). *Diskrimineringens omfang og årsaker. Etniske minoriteters tilgang til norsk arbeidsliv*. Rapport 2012:1). Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Moe, V. (2022). *Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2022*. Oslo: HL-senteret.
- Moe, V., & Døving, C. A. (2022). *Diskriminerings erfaringer blant muslimer i Norge*. HL-senteret og Likestillingscenteret KUN.
- Molstad, C. S. (2021). *Fortsatt positive holdninger til innvandrere*. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/holdninger-til-innvandrere-og-innvandring/artikler/fortsatt-positive-holdninger-til-innvandrere>
- Nadim, M., & Fladmoe, A. (2021). Mobbing og hatytringer blant skoleungdom i Oslo: Betydningen av elevenes minoritetsbakgrunn og skolekonteksten. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, 2 (2), 129-149.

- Nadim, M., & Midtbøen, A. (2023). Gendered Consequences of Social Mobility: Second-**Generation Immigrants' Work-Care** Considerations in High-Status Occupations in Norway. *Sociology*, Online First, 1–17.
- Nannestad, P., Svendsen, G. T., Dinesen, P. T., & Sønderskov, K. M. (2014). Do institutions or culture determine the level of social trust? The natural experiment of migration from non-Western to Western Countries. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 40 (4), 544–565.
- Nav. (2023). *Helt ledige*. Statistikk. <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/statistikk/arbeid-ssokere-og-stillinger-statistikk/helt-ledige>
- NKVTS. (2023). *Hva er vold i nære relasjoner? En veileder om vold i nære relasjoner*. NKVTS. <https://voldsveileder.nkvts.no/hva-er-vold-naere-relasjoner/>
- NOKUT. (2022). *Årsrapport 2023. Sikre kvalitet, skape tillit*.
- Normann, T. M. (2021). *Barna som vokser opp i lavinntekt*. SSB. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/barna-som-vokser-opp-i-lavinntekt>
- Normann, T. M., & Hetland, A. (2021). *Unge som faller utenfor og deres inntektsutvikling*. SSB. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/unge-som-faller-utenfor-og-deres-inntektsutvikling>
- Norris, P., Frank, R. W., & Martinez i Coma, F. (2014). Measuring electoral integrity around the world: A new dataset. *PS. Political Science and Politics*, 47 (4), 789–798.
- NOU 2021:2 (2021). *Kompetanse, aktivitet og inntektssikring. Tiltak for økt sysselsetting*. Departementene.
- OECD. (2018). *Investing in Youth: Norway*. OECD Publishing.
- OECD/EU. (2018). *Settling In 2018: Indicators of immigrant integration*. OECD Publishing.
- OECD/EU. (2023). *Settling In 2023. Indicators of Immigrant Integration*. OECD Publishing.
- Olsen, B. (2020). *Utdanning gir større ulikhet enn innvandrerbakgrunn*. SSB. Statistisk Sentralbyrå. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/utdanning-gir-storre-ulikhet-enn-innvandrerbakgrunn>
- Olsen, B. (2023). *Sysselsettingen blant innvandrere var uendret i 2022*. SSB. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/statistikk/sysselsetting-blant-innvandrere-registerbasert/artikler/sysselsettingen-blant-innvandrere-var-uendret-i-2022>
- Oppøyen, M. S. (2022). *En av fem opplever diskriminering*. SSB. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar/artikler/en-av-fem-opplever-diskriminering>
- Orupabo, J. (2018). Cultural stereotypes and professional self-socialisation in the transition from education to work. *Journal of Education and Work*, 31 (3), 234–246.
- Orupabo, J., Drange, I., & Abrahamsen, B. (2020). Multiple frames of success: How second-generation immigrants experience educational support and belonging in higher education. *Higher Education*, 79, 921–937.
- Perlic, B., Stolpe Foss, E., & Moafi, H. (2020). *Grunnskoleresultatets betydning for gjennomføring av videregående opplæring*. Rapport 2020/33. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.

- Peters, F., Schmeets, H., & Vink, M. (2020). Naturalization and Immigrant Earnings: Why and to Whom Citizenship Matters. *European Journal of Population*, 36, 511–545.
- Proba. (2019). *Hvordan måle integrering? Forslag til et helhetlig indikatorsett for måling av integrering i Norge*. Rapport 2019:3. Oslo: Proba samfunnsanalyse.
- Proba. (2021). *Omfang av negativ sosial kontroll*. Rapport 2021:10. Oslo: Proba samfunnsanalyse.
- Putnam, R. (2016). *Our Kids. The American Dream in Crisis*. New York: Simon and Schuster.
- Quillian, L., Heath, A., Pager, D., Midtbøen, A., Fleischmann, F., & Hexel, O. (2019). Do some countries discriminate more than others? Evidence from 97 field experiments of racial discrimination in hiring. *Sociological Science*, 6 (18), 467–496.
- Rawls, J. (2005). *Political liberalism*. New York: Columbia University Press.
- Rothstein, B. (2001). Social Capital in the Social Democratic Welfare State. *Politics & Society*, 29 (2), 207–241.
- Rosten, M.G., & Smette, I. (2023). Pragmatic, pious and pissed off: Young Muslim girls managing conflicting social norms and social control. *Journal of Youth Studies* 26 (1), 136-151.
- Röder, A. (2015). Immigrants' attitudes toward homosexuality: Socialization, religion, and acculturation in European host societies. *International Migration Review*, 49 (4), 1042–1070.**
- Röder, A., & Mühlau, P. (2012). Low expectations or different evaluations: What explains immigrants' high levels of trust in host-country institutions? *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 38 (5), 777–792.
- Schiro, E. C., Foss, E. S., & Bekkengen, F. V. (2022). *Mediebruk blant personer med innvandrerbakgrunn*. Tall som forteller. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Sener, M.Y., Willmann-Robleda, Z., Wong, N., & Hatleskog, A.B. (2023). *Bedre beskyttelse for voldsutsatte flyktninger og innvandrere*. Rapport 2023:1. Oslo: VID vitenskapelige høyskole.
- Sichling, F., & Plöger, J. (2018). Leisurely encounters: Exploring the links between neighborhood context, leisure time activity and adolescent development. *Children and Youth Services Review*, 91, 137–148.
- Smette, I., Hyggen, C., & Bredal, A. (2021). Foreldrerestriksjoner blant minoritetsungdom: Omfang og mønstre i og utenfor skolen. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, 62(1), 5–26.
- Solhjell, R., Saarikkomäki, E., Haller, M. B., Wästerfors, D., & Kolind, T. (2019). «We are seen as a threat». Police stops of young ethnic minorities in the Nordic countries. *Critical Criminology*, 27, 347–361.
- Spijkerboer, T. (Ed.) (2013). *Fleeing homophobia: Sexual orientation, gender identity and asylum*. Routledge.
- SSB. (2019a). *Tabell 04980: Kommunestyremedlemmer, etter landbakgrunn og parti/valgliste 2003–2019*. <https://www.ssb.no/statbank/table/04980/>
- SSB. (2019b). *Tabell 06523: Listekandidater til kommunestyrevalget, etter kjønn, parti/valgliste og alder 2007–2019*. <https://www.ssb.no/statbank/table/06523>

- SSB. (2019c). *Tabell 06541: Listekandidater til kommunestyrevalget med innvandrerbakgrunn, etter kjønn og landbakgrunn 2007—2019*. <https://www.ssb.no/statbank/table/06541/>
- SSB. (2019d). *Tabell 12813: Kommunestyre- og fylkestingsvalget. Valgdeltakelse, etter kjønn og innvandringskategori (prosent)*. <https://www.ssb.no/statbank/table/12813/>
- SSB. (2020). *Tabell 07115: Registrerte helt arbeidsledige innvandrere og deltakere på tiltak*. <https://www.ssb.no/statbank/table/07115/>
- SSB. (2021a). *Tabell 12836: Arbeidsstyrkestatus, etter familietype, innvandringskategori, prioritert arbeidsstyrkestatus, statistikkvariabel, år, alder og kjønn*. <https://www.ssb.no/statbank/table/12836/>
- SSB. (2021b). *Tabell 09572: Personer under 18 år i husholdninger med innvandrerbakgrunn med vedvarende lavinntekt (EU- og OECD-skala), etter landbakgrunn*. https://www.ssb.no/statbank/table/09572
- SSB. (2021c). *Tabell 10515: Innvandreres inntekt etter skatt per forbruksenhet, etter gruppe, statistikkvariabel og år*. <https://www.ssb.no/statbank/table/10515/>
- SSB. (2021d). *Tabell 10824: Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet for innvandrere. Status på arbeidsmarkedet i november, etter kjønn*. <https://www.ssb.no/statbank/table/10824/>
- SSB. (2021e). *Tabell 13358: Stortingsvalget. Valgdeltakelse, etter kjønn og innvandringskategori. Utvalgte kommuner*. <https://www.ssb.no/statbank/table/13358/>
- SSB. (2022a). *Tabell 11291: Utdanningsnivå for innvandrere, etter landbakgrunn (grupper av land), innvandringsgrunn og kjønn 2014—2021*. <https://www.ssb.no/statbank/table/11291/>
- SSB. (2022b). *Tabell 13260: Elever i videregående opplæring, etter innvandringskategori, ønsker til utdanningsprogram, kurstrinn, studieretning/utdanningsprogram, statistikkvariabel og år*. <https://www.ssb.no/statbank/table/13260/tableViewLayout1/>
- SSB. (2022c). *Tabell 13715: Grunnskolepoeng, etter innvandringskategori, statistikkvariabel, år og lavinntektsstatus*.
- SSB. (2022d). *Tabeller: Fattigdomsproblemer, levekårsundersøkelsen*. <https://www.ssb.no/statbank/list/fattigdom>
- SSB. (2022e). *Tabell 13840: Frivillighet, politisk deltakelse og tillit, levekårsundersøkelsen. Landbakgrunn og tillit 2022.* <https://www.ssb.no/statbank/table/13840/>
- SSB. (2022f). *Tabell 13825 Frivillig innsats i ulike organisasjoner, etter type organisasjon, timer per måned, statistikkvariabel, år og landbakgrunn*. <https://www.ssb.no/statbank/table/13825/tableviewlayout1/>
- SSB. (2022g). *Tabell 13832: Frivillighet, politisk deltakelse og tillit, levekårsundersøkelsen: Landbakgrunn og type frivillig innsats siste 12 måneder 2022*. <https://www.ssb.no/statbank/table/13832>
- SSB. (2022h). *Tabell 07497: Grunnskolepoeng, etter innvandringskategori, statistikkvariabel, år og kjønn*. <https://www.ssb.no/statbank/table/07497/tableViewLayout1/?loadedQueryId=10063975&timeType=from&timeValue=2021>

- SSB. (2022i). *Tabell 08091: Bosatte studenter i høyere utdanning i Norge og i utlandet, i prosent av registrert årskull, etter statistikkvariabel, innvandringskategori, kjønn, alder og år.* <https://www.ssb.no/statbank/table/08091/>
- SSB. (2022j). *Tabell 09430: Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå, år og innvandringskategori.* <https://www.ssb.no/statbank/table/09430>
- SSB. (2022k). *Tabell 09435: Deltakere i introduksjonsprogrammet, etter alder og kjønn.* <https://www.ssb.no/statbank/table/09435/>
- SSB. (2022l). *Tabell 09492: Konsultasjoner hos fastlegen, etter innvandringskategori.* <https://www.ssb.no/statbank/table/09492/>
- SSB. (2022m). *Tabell 09623: Innvandrere 16 år og over. Absolutte tall, etter utdanningsnivå, år og landbakgrunn.* <https://www.ssb.no/statbank/table/09623/>
- SSB. (2022n). *Tabell 10793: Gjennomsnittlig skalapoeng på nasjonale prøver, etter kjønn, innvandringskategori, statistikkvariabel, år, klassetrinn og prøve.* <https://www.ssb.no/statbank/sq/10081173>
- SSB. (2022o). *Tabell 11036: Personer, etter region, innvandringskategori, eierstatus og år.* <https://www.ssb.no/statbank/table/11036>
- SSB. (2022p). *Tabell 11037: Personer, etter bygningstype, år og innvandringskategori.* <https://www.ssb.no/statbank/table/11037>
- SSB. (2022q). *Tabell 11045: Personer, etter innvandringskategori, trangboddhet og år.* <https://www.ssb.no/statbank/table/11045>
- SSB. (2022r). *Tabell 11360: Norskprøveresultater, etter prøveresultat og år.* <https://www.ssb.no/statbank/table/11360/>
- SSB. (2022s). *Tabell 11609: Sysselsatte innvandrere. 4. Kvartal, etter landbakgrunn, botid, statistikkvariabel, år, alder og kjønn.* <https://www.ssb.no/statbank/table/11609>
- SSB. (2022t). *Tabell 11711: Sysselsatte, etter alder, statistikkvariabel, år og innvandringskategori.* <https://www.ssb.no/statbank/table/11711>
- SSB. (2022u). *Tabell 12551: Kjønn- landbakgrunn- alder- og arbeidstidsfordeling (11 grupper) blant sysselsatte. 4. Kvartal 2015—2022.* <https://www.ssb.no/statbank/table/12551/>
- SSB. (2022v). *Tabell 12552: Sysselsatte. 4. Kvartal, etter arbeidstid, statistikkvariabel, år, alder og landbakgrunn.* <https://www.ssb.no/statbank/table/12552/tableViewLayout2/>
- SSB. (2022w). *Tabell 12694: Sysselsatte innvandrere. 4. Kvartal, etter innvandringsgrunn, botid, statistikkvariabel, år og kjønn.* <https://www.ssb.no/statbank/table/12694>
- SSB. (2022x). *Tabell 12908: Landbakgrunns- og aldersfordelt (10 grupper) sykefravær for innvandrere.* <https://www.ssb.no/statbank/table/12908/>
- SSB. (2022y). *Tabell 12969: Gjennomføring i videregående opplæring, etter fullføringsgrad, todelt utdanningsprogram, kjønn og innvandringskategori.* <https://www.ssb.no/statbank/table/12969/>
- SSB. (2022z). *Tabell 13462: Gjennomføring for nye studenter på 5-årige masterutdanninger, etter fullføringsstatus, kjønn og innvandringskategori.* <https://www.ssb.no/statbank/table/13462>
- SSB. (2022aa). *Tabell 13805: Livskvalitet. Andel personer, etter landbakgrunn, statistikkvariabel og år.* <https://www.ssb.no/statbank/table/13805>

- SSB. (2022ab). *Tabell 07114: Utenlandske statsborgere som har fått norsk statsborgerskap, etter tidligere statsborgerskap 1977-2021.* <https://www.ssb.no/statbank/table/07114/>
- SSB. (2023a). *Tabell 08790: Antall arenaer hvor en har kontakt med innvandrere 2002—2023.* <https://www.ssb.no/statbank/table/08790/>
- SSB. (2023b). *Tabell 13859: Svar, etter spørsmål om eget forhold til innvandrere, statistikkvariabel og år.* <https://www.ssb.no/statbank/table/13859/tableViewLayout1/>
- SSB. (2023c). *Tabell 08783: Holdning til flyktningers og asylsøkeres adgang til å få opphold i Norge. Bør den bli lettere, vanskeligere eller som i dag, etter statistikkvariabel og år.* <https://www.ssb.no/statbank/table/08783/tableviewlayout2/>
- SSB. (2023d). *Tabell 08778: Holdning til sju påstander om innvandrere 2002—2023.* <https://www.ssb.no/statbank/table/08778/>
- SSB. (2023e). *Tabell 01223: Befolkning og endringer hittil i år, etter kvartal (u) og statistikkvariabel.* <https://www.ssb.no/statbank/table/01223/tableViewLayout1/>
- SSB. (2023f). *Tabell 07108: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, totalt, etter kjønn og landbakgrunn (verdensdel) (K) 1970—2023.* <https://www.ssb.no/statbank/table/07108/>
- SSB. (2023g). *Tabell 07110: Innvandrere, etter landbakgrunn, statistikkvariabel, år og kjønn.* <https://www.ssb.no/statbank/table/07110/tableViewLayout1/?loadedQueryId=10064918&timeType=from&timeValue=2022>
- SSB. (2023h). *Tabell 07113: Innvandring, etter innvandringsgrunn, første statsborgerskap og innflyttingsår.* <https://www.ssb.no/statbank/table/07113/>
- SSB. (2023i). *Tabell 07459: Befolkning, etter alder, statistikkvariabel og år.* <https://www.ssb.no/statbank/table/07459/tableViewLayout1/?loadedQueryId=10064864&timeType=top&timeValue=1>
- SSB. (2023j). *Tabell 08784: Kontakt med innvandrere på ulike arenaer 2002—2023.* <https://www.ssb.no/statbank/table/08784>
- SSB. (2023k). *Tabell 09817: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter region, år, innvandringskategori og landbakgrunn.* <https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>
- SSB. (2023l). *Tabell 10598: Innvandrere, etter botid, statistikkvariabel og år.* <https://www.ssb.no/statbank/table/10598/tableViewLayout1/>
- SSB. (2023m). *Tabell 13055: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn, statistikkvariabel, år og alder.* <https://www.ssb.no/statbank/table/13055/tableViewLayout1/?loadedQueryId=10064863&timeType=top&timeValue=1>
- SSB. (2023n). *Tabell 13880: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre, etter landbakgrunn, statistikkvariabel og år.* <https://www.ssb.no/statbank/table/13880/tableViewLayout1/>
- Steinkellner, A. (2023). *Krigen i Ukraina ga historisk innvandrervekst.* SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/innvandrere-og-norskfodte-med-innvandrerforeldre/artikler/krig-ga-innvandringsvekst>

- Steinkellner, A., Krokedal, L., & Andersen, E. (2023). Innvandrerne og deres barn – en mangfoldig gruppe. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/artikler/innvandrerne-og-deres-barn--en-mangfoldig-gruppe>
- Sterri, E. B. (2021). Stability and change in attitudes towards homosexuality among immigrant-origin adolescents in Norway. *Migration Studies*, 9 (4), 1708–1733.
- Stokke, K., & Erdal, M. B. (2017). Political geographies of citizenship. *Norwegian Journal of Geography*, 71 (4), 189–192.
- Strandbu, Å., Bakken, A., & Sletten, M. (2019). Exploring the minority-majority gap in sport participation: Different patterns for boys and girls? *Sports in Society*, 22 (4), 606–624.
- Strøm, F. (2023). *Nesten åtte av ti nyankomne flyktninger er fra Ukraina*. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/personer-med-flyktningbakgrunn/artikler/nesten-atte-av-ti-nyankomne-flyktninger-er-fra-ukraina>
- Strøm, F., Kirkeberg, M. I., & Epland, J. (2020). *Monitor for sekundærflytting. Sekundærflytting blant personer med flyktningbakgrunn bosatt i Norge 2007-2016*. Rapporter 2020/36. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Strøm, F., & Molstad, C. S. (2020). *Holdninger til innvandrere og innvandring 2020*. Rapporter 2020:49. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Strøm, F., & Molstad, C. S. (2022). *Stabilt positive holdninger til innvandrere etter flyktningstrøm fra Ukraina*. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/innvandrere/statistikk/holdninger-til-innvandrere-og-innvandring/artikler/stabilt-positive-holdninger-til-innvandrere-etter-flyktningstrom-fra-ukraina>
- Støren, K. S. (2019). *Innvandrere har mindre tillit til sine medmennesker*. SSB. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-har-mindre-tillit-til-sine-medmennesker>
- Sønsthagen, A. G. (2020). Early childcare as arenas of inclusion: The contribution of staff to recognizing parents with refugee backgrounds as significant stakeholders. *European Early Childhood Education Research Journal*, 28 (3), 304–318.
- Taha, S. (2023). *Flere innvandrere i midlertidige stillinger*. SSB. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/sysselsetting/artikler/flere-innvandrere-i-midlertidige-stillinger>
- Tjønndahl, A., & Hovden, J. (2021). **'Will God condemn me because I love boxing?'** Narratives of young female immigrant Muslim boxers in Norway. *European Journal of Women's Studies*, 28 (4), 455-470.
- Tønnessen, M. (2022). *Innvandrerens bo- og flyttemønstre i Norge*. Rapport 2022:12. Oslo: By- og regionforskningsinstituttet NIBR.
- Ugreninov, E. (2023). Absence Due to Sickness Among Female Immigrants: Disadvantages Over the Career? *Journal of International Migration and Integration* 24, 1455–1475.
- Ugreninov, E., & Turner, L. M. (2023). Next to Nothing: The Impact of the Norwegian **Introduction Programme on Female Immigrants' Labour Market Inclusion**. *Journal of Social Policy*, 52 (1), 107–128.
- Umblijs, J. (2020). *Kunnskapsoppsummering om deltakelse i arbeidslivet for kvinner med innvandrerbakgrunn*. Rapport 2020:2. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

- Van Lancker, W., & Pavolini, E. (2023). Understanding the immigrant-native gap in childcare use: An empirical exploration for 21 European Countries. *Acta Sociologica*, 66 (1), 74–95.
- Vrålstad, S., & Wiggen, K. S. (2016). *Levekår blant innvandrere i Norge 2016*. SSB. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekår-blant-innvandrere-i-norge-2016>
- Wiik, K. A., Dommermuth, L., & Holland, J. A. (2021). Partnership transitions among the children of immigrants in Norway: The role of partner choice. *Population Studies*, 75 (1), 133–152.
- Wiik, K. A., & Holland, J. A. (2018). Partner choice and timing of first marriage among the children of immigrants in Norway and Sweden. *Acta Sociologica*, 61 (2), 143–162.
- With, M. L. (2019). *Lav lønn og tungt arbeid*. SSB Analyse 2019:14. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Wollscheid, S., Lynnebakke, B., Kindt, M. T., Karlstrøm, H., & Fossum, L. W. (2022). *Konsekvenser av rasisme og diskriminering for integrering innen utdanning*. Rapport 2022:22. Oslo: NIFU.
- Ziyada, M. M., Nordberg-Schulz, M., & Johansen, R. E. B. (2016). Estimating the magnitude of female genital mutilation/cutting in Norway: An extrapolation model. *BMC Public Health*, 16 (110), 1–12.
- Ødegård, A. M., & Andersen, R. K. (2021). *Arbeids- og levekår for bosatte arbeidsinnvandrere fra Polen og Litauen*. Fafo-rapport 2021:14. Oslo: Fafo.
- Ødegård, G., & Fladmoe, A. (2017). *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo*. Rapport 2017:2. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Ødegård, G., & Fladmoe, A. (2020). Are immigrant youth involved in voluntary organizations more likely than their non-immigrant peers to be engaged in politics? Survey evidence from Norway. *Acta Sociologica*, 63 (3), 267–283.

IMDi
Integrerings- og
mangfoldsdirektoratet

imdi.no